

Зок-3

1844

РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА
№1 СТУДЗЕНЬ 1964

Пятрусь БРОЎКА

ДЗВЮХТЫСЯЧНЫ ГОД

Гадоў перажытых не сцерці,
Ды новых прыходзіць чарод,
А як бы хацелася, верце,
Сустрэць мне дзвюхтысячны год.
Прыйсці на парадную плошчу
І радасць Камуны адчуць...
Сваім аднагодкам зайздросчу:
Яны да таго дажывуць.
А будуць такія, няхай,
Нямала магутных у нас —
Я сёння сяброў сваіх бачу,
Што, пэўна, спаткаюць той час.

Даём мы бязлітаснай смерці
Ад нашых варот паварот,
А як бы хацелася, верце,
Сустрэць мне дзвюхтысячны год!

А чым ён цікавіць багата,
Рамантыкай дзіўнай якой —
Скажу вам, не круглаю датай,
А новаю явай сваёй.

Бязмежока спакойным блакітам
Зялёную кулю спаўе,
Знішчальныя выбухі знікнуць,
Што даўна калечаць яе.

І, як касманаўты сягоння,
Усе ўбачаць у тыя часы:

Пабольшае колер чырвоны,
Як колер жыцця і красы.

Спазнаюць маленькія дзеці,
Што здзейсніў працоўны наш век:
Быць можа, на кожнай планеце
Ты будзеш хадзіць, чалавек.

Ды дзе б ні былі, памятайце,
Хто ўвысь пралажыў вам сляды,
Заўсёды пра тых прыгадайце,
Жылі што ў краіне тады,

Калі на аўсянай васьмушцы
Змагаўся народ, працаваў,
Як Ленін ў агні рэвалюцый
Свет новы для нас адкрываў.

Як дужыя ўзводзілі домны
І вамі жыла галава,
І як чалавецтву нястомна
Праз буры свяціла Масква.

Нашчадкі, вам сёння хачу я
Паведаць хоць некалькі слоў:
Я голас касмічны ваш чую,
Вы вартыя вашых бацькоў!

Хоць часу не зрушыць мне з месца,
Ды думы імкнуцца ў палёт.
Ах, як бы хацелася, верце,
Сустрэць мне дзвюхтысячны год!

Еўдакія ЛОСЬ

* * *

Нашто жыццё няўвагай абражаць,
Нашто яму прыпісваць чарнату!
Яно ярчэе так, што не пазнаць,
Яго на быстрым не абгоніш «ТУ».
Яно раджае, росціць і вядзе
Па новых нівах і старых марах
Такіх удалых між людзьмі людзей,
Якім супроцьпаказан сум і страх...
Яно само, каб весела жылі
І каб луналі горда над зямлёй,
Дае зямлю і тыя караблі,
Што узлятаюць велічна над ёй...
Хвала жыццю, і партыі — хвала!
Пышнее хлеб, дабрэе чалавек.
А чарната, калі яшчэ й была,
Сціраецца, сціраецца навек.

Максім ТАНК

СОНЦА РАДЗІМЫ

Перад захадам сонца
І перад усходам
У даўгу быў не раз
За мінулыя годы.

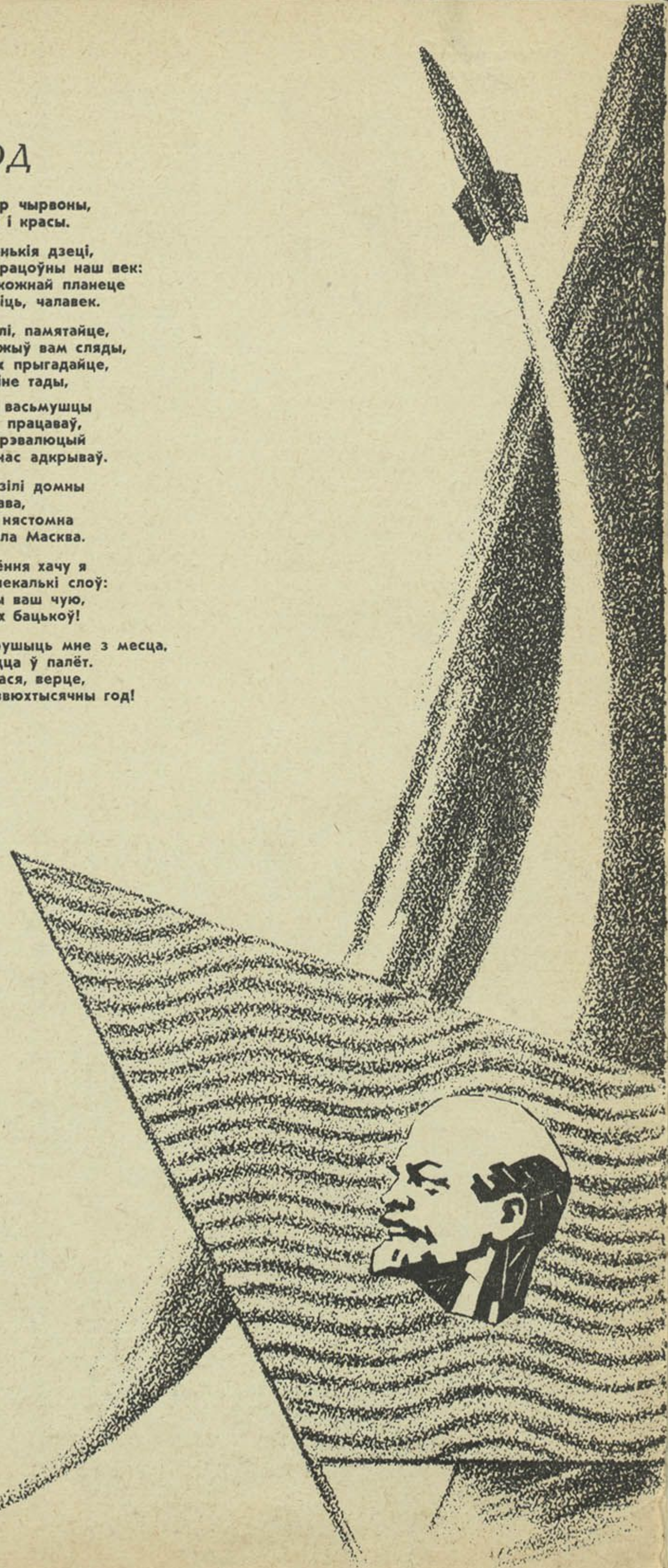
З першых дзён мне свяціла
Яно над хацінай,
Над пралёгшай
У далечыню пущавінай.

Над расстаннем і стрэчай
З маімі сябрамі,

Над акапам забытым,
Над марамі-снамі.

І таму, каб ніхто
Не аспрэчваў дзесьці
Маёй спадчыны, я
Сонцу ўсе аддам песні.

Песні ўсе, што злагжыў,
Аж да словаў астатніх,
Хоць і то, пэўна, буду
У даўгу неаплачым.

ШЧАСЦЯ ВАМ, ЛЮДЗІ!

Міхась ЛЫНЬКОЎ

Новы, тысяча дзевяцьсот шэсцьдзесят чацвёрты год уступіў у свае правы.

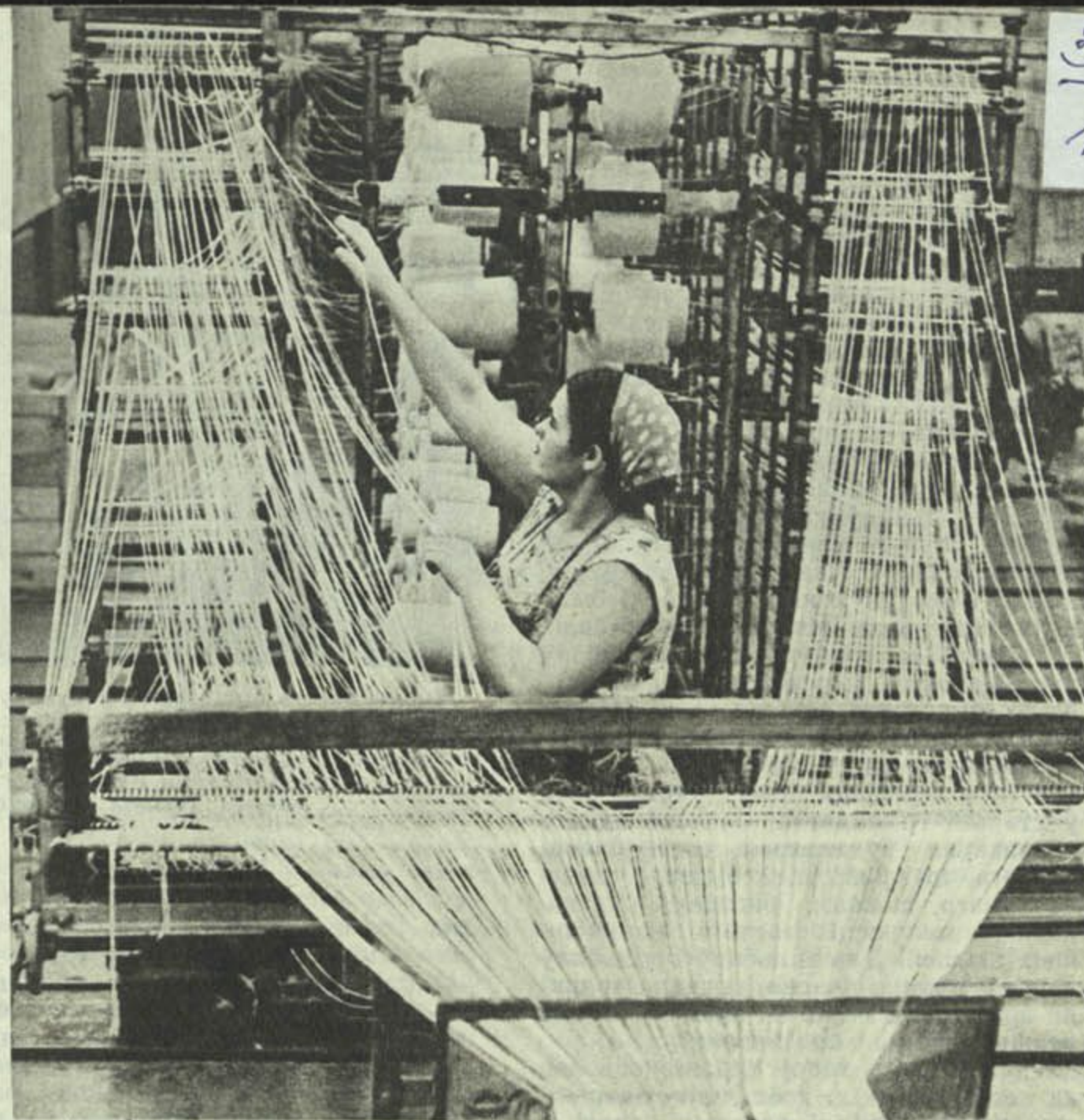
І ўсюды, па ўсёй зямлі людзі віншуюць сваіх сяброў, сваіх блізкіх, сваіх знаёмых такімі звычайнымі і такімі вядомымі кожнаму з нас аж з самага маленства словамі: з Новым годам, з новым шчасцем!

Новы год — гэта ж так зразумела... Пражылі стары год, сустрэлі новы. А вось новае шчасце? Як зразумець яго, у чым яго сутнасць, ды ў чым, урэшце, сутнасць і самога шчасця? Якое яно, гэтае шчасце? Хто мае права на яго? Хто можа называць сябе шчаслівым?

Каб даць адказ на гэтыя пытанні, прыгадаем, у якія часы, у якую эпоху жывём мы з вамі. Надышоў шэсцьдзесят чацвёрты год дваццатага стагоддзя. Але мы, савецкія людзі, вядзем сваё летапісанне з семнацатага года гэтага стагоддзя, з часу Вялікага Кастрычніка. З тых гістарычных дзён мінула сорак шэсць гадоў. Яны і сталі пачаткам той новай эпохі ў гісторыі ўсяго чалавецтва, заснавальнікам і якой, творцамі якой з'яўляюцца нашы людзі, нашы савецкія народы. Сорак шэсць год — невялікі па працягласці час. Але ён невымерны па сваіх найвялікшых падзеях, па сваіх гістарычных здабытках, па тых узрушэннях, якія нанёс ён старому аджываючаму свету, па тых каласальных зменах і пераўтварэннях, якія прынёс ён савецкаму чалавеку ў яго жыццё, у яго працу, у яго штодзённы побыт, у яго ўзаемасувязі з іншымі людзьмі, у яго адносіны да грамадства, да сваёй дзяржавы, да падзей ва ўсім свеце, да ўсяго чалавецтва.

Мы так прызвычаліся да найвялікшых змен і перамен у нашым жыцці пасля Вялікага Кастрычніка, што часам не заўважаем іх. Мы так прызвычаліся да нашых здабыткаў, да нечуваных раней перамог, да нябачаных раней дасягненняў савецкіх людзей, што лічым усё гэта нашымі штодзённымі, будзённымі справамі, не прыкмячаем той грандыёзнай дыстанцыі, якая аддзяляе нас ад такога параўнальна яшчэ недалёкага мінулага, як царская Расія. Толькі людзі старэйшага пакалення, якія на ўласныя вочы бачылі жахлівае аблічча праклятага мінулага, якія на ўласным жыццёвым вопыце зведалі ўсю горыч капіталістычнай рэчаіснасці, маюць поўнае ўяўленне аб усім тым, што засталося за кастрычніцкімі рубяжамі.

З гнева гаварыў аб мінулым бесмяротны пясняр беларускага народа Янка Купала:

Якое гэта вялікае шчасце адчуваць, што работа твая прыносіць радасць людзям. Многія работніцы Брэсцкага дывановага камбіната сістэматычна перавыконваюць зменныя заданні. Сярод іх і славашчыца Ніна Іванаўна Харунжая.

Фота В. Германа.

Здаецца ж, было гэта учора, —
Як сёння, шумелі бярозы, —
Калі на няплодных разорах
Кацілася гора і слёзы.

Аб цяжкіх начлегах напевы
Каціліся з краю да краю;
Былі неўрадажныя засеў,
Было галаданне ў звычай.

Далёка, далёка адышлі мы ад гэтага праклятага мінулага. Ужо больш як сорак шэсць гадоў нашы людзі — мужчыны і жанчыны — будуць сваё жыццё на новых пачатках. Даўно не ведаюць яны такіх звычайных для мінулага з'явішчаў, як жорсткая эксплуатацыя чалавека чалавекам, як сацыяльная і нацыянальная няроўнасць, палітычнае бяспраўе, беспрацоўе, беспрасветная цэпра, голад, галеча, амаль што суцэльная непісьменнасць.

Асабліва непрыглядным у мінулым было жыццё працоўнай жанчыны — і ў горадзе і ў вёсцы. У дадатак да ўсіх тых бед і няшчасцяў, якія былі спадарожнікамі ў жыцці кожнага працоўнага, на яе плечы ўскладаліся і дадатковыя цяжкія клопаты аб сям'і, безліч хатніх і гаспадарчых спраў знішчалі яе фізічна і духоўна. Дзяржава, грамадства, царква прыніжалі яе чалавечую годнасць, ставілі яе ў нявольніцкую залежнасць ад мужа. Заплеснявелыя дамастроўскія звычаі ператваралі яе ў рэч, у тавар, які можна купляць, з якім можна забаўляцца, якім можна распрадавацца, як уздумаецца. Нават прыказкі былі, якія «ўзаконьвалі» пагардлівыя адносіны да жанчыны, як другараднай істоты, у якой «волас доўгі, а розум кароткі». «Курыца не птаха, а баба не чалавек» — такую

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 1

СТУДЗЕНЬ
1964

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ САРАКАВЫ

«ісціну» намагаліся ўвекавечыць дамастроўскія «мудрацы».

А колькі было песень аб гэтай долі-няволі жанчыны! Якой бязмежнай тугой поўніліся гэтыя песні аб злым лёсе жанчыны, аб загубленай маладосці, абманутых надзеях, лютай няволі, замужжы з нялюбым чалавекам, непадзеленым каханні, няспраўджаных марах і спадзяваннях на чалавечае шчасце. Рэдка заглядала яно, гэтае шчасце, да чалавека працы. Рэдка ахінала яно сваім светлым крылом працоўную жанчыну. Было яно няўлоўным, ілюзорным, як казачны прывід, як зданнёвы міраж у пустыні. Само ўяўленне аб шчасці было вельмі цямным. Шчасце не мела свайго рэальнага аблічча, кожны ўяўляў яго па-свойму. І як бы ні ўяўлялі яго, было яно, гэтае шчасце, вельмі няўстойлівым, хісткім, зменлівым і ненадзейным, як вясновая пагода. І характар гэтага шчасця быў такім, што ў старым грамадстве шчасце аднаго абавязкова будавалася на няшчасці другога, ці правільней будзе — шчасце аднаго, скажам, багацея, будавалася на няшчасці тысяч і тысяч іншых людзей. Для мільёнаў і мільёнаў людзей працы шчасце існавала толькі як прывабная мара, як прыгожыя, але неажыццявімыя спадзяванні.

Сорак шэсць гадоў аддзяляюць нас ад кастрычніцкіх дзён, якія адкрылі людзям шырокія і светлыя дарогі к сапраўднаму, паўнакроўнаму чалавечаму шчасцю. Пад кіраўніцтвам партыі мы, савецкія людзі, пабудавалі сацыялістычнае грамадства, стварылі нашу агульнанародную дзяржаву, у якой інтарэсы чалавека працы ставяцца вышэй за ўсё, дзе кожны крок, кожнае мерапрыемства робіцца ў імя чалавека, на яго карысць, на яго дабро. Мы зараз будзем камунізм. Наша дзяржава, наш грамадска-палітычны

Кожны са ста пяцідзесяці гектараў ільну ў калгасе «Намінтэрн» Аршанскага вытворчага ўпраўлення даў летась гаспадарцы 1 533 рублі прыбытку. Цудоўны вынік! А вось яшчэ адзін паказчык — 6,7 цэнтнера сямі і 7,6 цэнтнера валакна з гектара — такі ўраджай атрыман дзякуючы старанню звеннявых, якіх вы бачыце на нашым здымку. Злева направа: Надзея Навіцкая, Ганна Залатарская, Ольга Гранявіцкая, Агаф'я Карманова, Тамара Крукоўская, Алена Сакалоўская, Дар'я Юдзіна.

Фота Л. Эйдзіна.

лад жыцця сталі прыкладам для шматлікіх народаў, прыкладам таго, як трэба жыць, як трэба працаваць, як трэба змагацца за лепшую будучыню чалавека. Па нашаму шляху пайшлі ўжо многія народы. Чырвоны сцяг сацыялізма пераможна развіваецца над многімі краінамі. А наша сённяшня рэчаіснасць стала правабразам бліжэйшай будучыні для тых народаў, якія толькі-толькі вызваліліся з каланіяльнай няволі альбо вядуць яшчэ барацьбу за сваю свабоду і незалежнасць.

У чым жа прыцягальная сіла нашага ладу жыцця?

А ў тым, што ён разняволіў чалавека, разняволіў яго працу, разняволіў яго творчыя сілы. У тым, што ён

забяспечыў нашы грандыёзныя перамогі, нябачаныя ў гісторыі дасягненні. У тым, што адбыўся сапраўдны цуд: некалі адсталая, саламяная, амаль што заўсёды паўгалодная краіна ператварылася ў адну з самых магутных краін свету. У тым, што яе некалі дзікія прасторы, пазарослыя палыном невуцтва, забабонаў, адкрыліся святлом перадавога чалавечага розуму. У тым, што раскаваныя творчыя сілы народа бяруць уладу над прыродай, ставяць на службу чалавеку яе сляпыя стыхіі і незлічоныя скарбы зямлі. У тым, што савецкі чалавек стаў паўнапраўным гаспадаром у сваёй дзяржаве. У тым, што савецкі чалавек знайшоў сапраўднае шчасце. Яно не падобна на куцае мяшчанскае шчасце, меўшае на ўвазе асабістыя выгоды і ўдачы абмежаванага чалавека, яго эгаістычныя звычкі і спадзяванні, яго схільнасці да асабістага спакою, утульнасці, пагарды да другіх людзей, раўнадушша да іх го-ра і няшчасцяў.

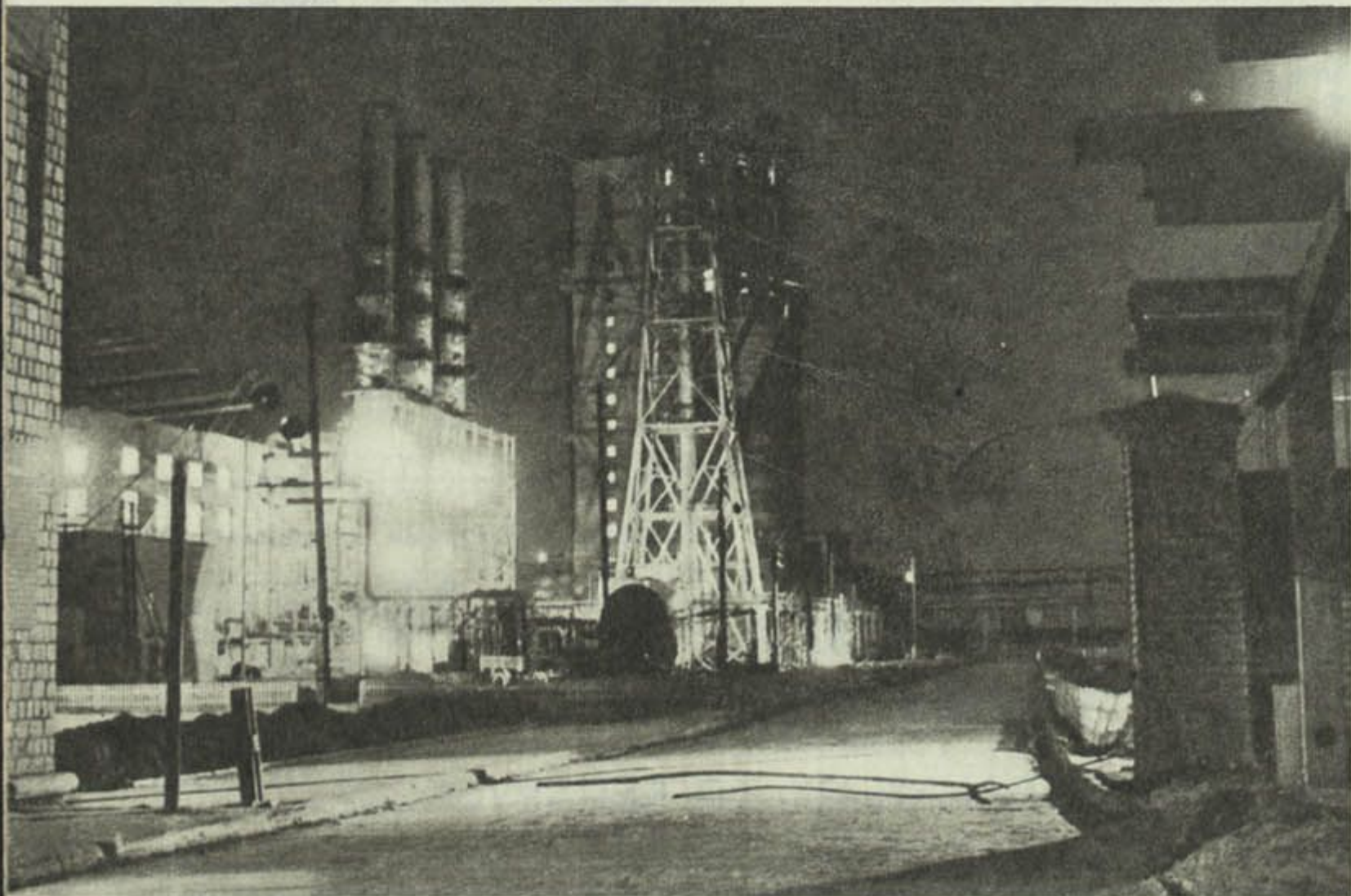
Наша шчасце — гэта шчасце свабоднай творчай працы на карысць і на дабро чалавека, на карысць і славу народа, нашай дзяржавы, нашай любай Радзімы. Гэта шчасце барацьбы за камунізм, за лепшую будучыню ўсяго чалавецтва.

З гэтым шчасцем савецкія людзі дабіліся сваіх гістарычных перамог. З гэтым нязменным шчасцем нашы працоўныя жанчыны дасягнулі такіх вышынь у сваім жыцці, аб якіх толькі марыць маглі нашы продкі. Вышынь сапраўды зорных. І гэта сказа-на не ў пераносным сэнсе, а ў літаральным: прыгадайце подзвіг Валянціны Церашковай, першай жанчыны-касманаўткі ў свеце. Усё жыццё нашых жанчын — гэта шлях у лепшую будучыню, шлях вялікіх перамог, бліскучых подзвігаў у працы, у змаганні.

Дык з Новым годам вас, дарагія чытачы!

З новым шчасцем! З шчасцем новых перамог, новых здабыткаў, новых дасягненняў у вашым жыцці, у вашай працы і змаганні за вялікую справу камунізма!

Гродзенскі азотна-тукавы завод — адна са значных новабудоваў рэспублікі, якой мы па праву ганарымся.

У ПАХОД ЗА ВЯЛІКУЮ ХІМІЮ

У жыцці савецкіх людзей адбываецца многа падзей, але некаторыя з іх асабліва глыбока кранаюць сэрца. Такой вялікай падзеяй з'явіўся снежаньскі Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. І як заўсёды, прымаючы важнейшыя рашэнні ў будаўніцтве камунізма, наша партыя раіцца з народам, знаёміць усіх нас з тымі планами, выкананне якіх дапаможа нам хутчэй наблізіцца да камунізма.

Без перабольшання можна сказаць, што даклад Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, яго заключная прамова і рашэнне пленума ўскалыхнулі сэрца кожнага савецкага чалавека. На пленуме ішла сур'ёзная размова аб паскораным развіцці хімічнай прамысловасці — важнейшай умове ўздыму сельскагаспадарчай вытворчасці і росту дабрабыту народа. Калі можна выказаць некалькімі словамі сутнасць рашэнняў пленума, то найбольш падыходзячымі для гэтага будуць: «Усё для чалавека». І сапраўды, няма больш важнай задачы ў нашай партыі, у яе кіраўнікоў, як клопаты аб савецкім чалавеку. Чытаеш гістарычныя дакументы пленума і радасцю поўніцца сэрца ад грандыёзнасці задач па развіццю вялікай хіміі.

У тым, што грандыёзныя планы ўвасобяцца ў рэальнае жыццё, мы не сумняваемся. Не сумняваемся ў гэтым і нашы шматлікія сябры за рубяжом. Нават нашы заўзятая праціўнікі не адважваюцца выказаць спадзяванні на тое, што мы не справімся, не здолеем ажыццявіць намечаных планаў. Ім добра вядома, што ў савецкіх людзей ёсць сродкі, ёсць працавітая рабочыя рукі, ёсць надзейныя інжынерныя сілы, ёсць яшчэ і тое, чаго няма ў капіталістычных краінах, — вялікі ўсёперамагаючы савецкі лад, дзе людзі жывуць і працуюць на карысць свайго грамадства.

Перш чым падысці да выканання паскоранай праграмы вялікай хіміі, савецкія людзі нямала папрацавалі і нямала чаго дамагліся. Толькі ў апошняе дзесяцігоддзе валавая прадукцыя прамысловасці СССР узрасла ў 2,7 раза. За гэты час пабудавана 8.500 новых буйных прадпрыемстваў. Калі ўявіць, якім гігантам была наша краіна дзесяць год назад, то зараз з'явіліся яшчэ два такія гіганты. Савецкім людзям ёсць чым ганарыцца і ёсць чаму радавацца.

У параўнанні з 1953 годам у краіне вытвараецца амаль у два разы больш збожжа і больш чым у два разы мяса і малака, больш чым у тры разы яек. І хоць мінулы год быў неўраджайны, але прынятыя ўрадам меры забяспечылі насельніцтва прадуктамі харчавання поўнасцю.

Кожны савецкі чалавек добра бачыць, што вялікія пераўтварэнні ў эканоміцы краіны, у матэрыяльных і культурных умовах жыцця народа, на ўласным вопыце адчувае ўсё тое станоўчае, што яму прынесла мінулае дзесяцігоддзе. Кожны чалавек у нашай краіне бачыць, колькі вырасла новых школ і бальніц,

Наша Беларусь становіцца рэспублікай вялікай хіміі.
На здымку: ля аднаго са стэндаў рэспубліканскай выстаўкі «Хімія ў народнай гаспадарцы».

Фота П. Нікіціна.

дамоў адпачынку і санаторыяў, як узрос наш жыллёвы фонд. У гэтым дзесяцігоддзі мы адсвяткавалі шмат наваселляў. Ці мы самі, ці нашы родныя або блізкія сябры пераехалі ў новыя кватэры. У новыя дамы пераехалі і палепшылі свае жыллёвыя ўмовы 108 мільёнаў чалавек — амаль палавіна ўсяго насельніцтва Савецкага Саюза. Такого будаўніцтва жылля не ведае ніводная краіна свету.

Паспяховае выкананне праграмы, намечанай XXII з'ездам партыі, дае нам магчымасць перайсці да шырокага развіцця вялікай хіміі, як найбольш прагрэсіўнай галіны прамысловасці. Хімія дасць мінеральныя ўгнаенні, якія намнога павялічаць урадлівасць нашых палеткаў. Хімія пашырыць сыравінную базу, дасць новыя матэрыялы для перапрацоўчай прамысловасці, павялічыць выпуск і палепшыць якасць тавараў народнага ўжытку. Хімія настолькі шырока ўвойдзе ў наша жыццё, што нават цяжка пералічыць усё, што яна можа даць чалавеку. Вялікія магчымасці адкрываюцца перад пластмасамі як будаўнічымі матэрыяламі. А з цудадзейных хімічных валокнаў будуць зроблены новыя тканіны, прыгожыя і трывалыя, на якія не спатрэбіцца шэрсць і бавоўна.

З развіццём хіміі пачне развівацца вытворчасць нятканых матэрыялаў, трыкатных вырабаў, якія па сваіх гігіенічных уласцівасцях, зручнасці ў носцы, прастаце і лёгкасці пераўзыходзяць адпаведныя вырабы з тканіны.

Намячаецца вялікае развіццё вытворчасці штучнай скуры і плёначных матэрыялаў для вырабу тавараў народнага ўжытку, перш за ўсё абутку, адзення і галантарэі. Асобае месца пластмасы зоймуць у вытворчасці халадзільнікаў, посуду, сурвэтак і іншага. З выпускам усё большай і большай колькасці тавараў народнай гаспадаркі кошт іх будзе зніжацца.

Толькі за бліжэйшыя сем год нам спатрэбіцца пабудова 200 новых і рэканструяваць 500 дзеючых хімічных прадпрыемстваў. Упершыню за ўсе гады Савецкай улады наша партыя і ўрад атрымалі магчымасць зрабіць такія буйныя капіталаўкладанні ў галіны вытворчасці, якія непасрэдна звязаны з задавальненнем патрэб народа.

Развіццё хімічнай прамысловасці павялічыць дзяржаўныя прыбыткі, якія пойдуча на лепшае забеспячэнне народа жыллем, на будаўніцтва дзіцячых устаноў, школ, бальніц, дамоў адпачынку.

Лепш і хутчэй будуць задавальняцца пастаянна растуць запатрабаванні насельніцтва, а гэта значыць, што савецкія людзі будуць жыць лепш і здолеюць больш прадукцыйна працаваць на карысць грамадства.

Хімічная прамысловасць адкрывае вялікія перспектывы тэхнічнага прагрэсу ў цяжкай індустрыі і будаўніцтве. Трэба памятаць, што паскоранае развіццё хімічнай прамысловасці з'яўляецца важнейшай умовай далейшага ўздыму народнай гаспадаркі і росту дабрабыту народа. 42 мільярды рублёў выдаткуе наша дзяржава на развіццё хімічнай індустрыі і хімізацыі вядучых галін народнай гаспадаркі за сем год.

Рашэнні Пленума ЦК КПСС — грандыёзную праграму далейшага развіцця хімічнай прамысловасці і выкарыстання ў народнай гаспадарцы хімічных прадуктаў — з вялікім задавальненнем сустрэлі працоўныя Беларусі.

За апошняе дзесяцігоддзе працоўныя нашай рэспублікі дабіліся значных перамог. Мы сталі больш збіраць збожжа і надойваць малака, больш атрымліваць мяса і масла. Паспяхова спраўляецца з заданнямі наша прамысловасць. У рэспубліцы растуць гіганты хімічнай прамысловасці. Датэрмінова ўвайшоў у дзеянне Гродзенскі азотна-тукавы завод, які з першага снежня 1963 года ўжо дае каштоўную прадукцыю — аміячную селетру і азотную кіслату. Закончана будаўніцтва першага Салігорскага калійнага камбіната і паспяхова вядзецца будаўніцтва другога калійнага камбіната ў Салігорску, завода двайнога суперфасфату ў Гомелі, другой чаргі Полацкага нафтаперапрацоўчага і іншых хімічных прадпрыемстваў. Хімізацыя сельскай гаспадаркі рэспублікі станоўча адаб'ецца на ўзняцці ўраджайнасці ў Беларусі, будзе мець вялікае значэнне ў развіцці жывёлагадоўлі.

Барацьба за паскоранае развіццё хіміі павінна стаць важнейшай усенароднай справай. У паход за вялікую хімію павінны ўключыцца ўсе савецкія людзі. Пленум ЦК КПСС заклікаў рабочых і работніц, калгаснікаў і калгасніц, інжынерна-тэхнічных работнікаў, дзячоў навукі і культуры, усіх савецкіх людзей яшчэ больш самааддана працаваць над выкананнем сямігадовага плана.

Жанчыны заўсёды былі, ёсць і будуць вялікай сілай у камуністычным будаўніцтве. Яны не пашкадуюць сіл і энергіі ў вырашэнні пастаўленых партыяй задач па стварэнню вялікай хіміі.

ШТО новага ў Салігорску? Такую размову часта можна пачуць сярод пісьменнікаў, журналістаў, работнікаў устаноў. Сапраўды, не пабудзь там хоць адзін тыдзень і ўжо можаш не пазнаць таго ці іншага квартала, будаўнічай пляцоўкі, новага прадпрыемства. Мне, як старобінцу, а цяпер салігорцу па месцу нараджэння, вельмі знаёмае ўсё гэта. Колькі разоў здаралася, што прыеду дадому і не магу пазнаць таго палетка, дзе яшчэ нядаўна рос лён і вузкая пешаходная сцежка пралагала ў блакітнай квецені. Нядаўна я хадзіў па гэтай сцежачцы, любавалася свежай прыгажосцю, а цяпер тут ужо будынкі. І не абы якія, а пяціпавярховыя, шматкватэрныя.

А наша Вялікая гара, што заўсёды нагадвае мне далёкае маленства! З кожным годам яна становіцца ўсё ніжэйшай. У некаторых мясцінах яе ўжо і не заўважыш, бо зусім побач чыгуначная лінія і шмат розных збудаванняў. Будзеш глядзець на іх і не прыкмеціш той гары, якая некалі здавалася вельмі высокай.

За гарою — сасновы лясок, за ім рэчка. Бывала, пакуль дойдзеш да рэчкі, то абавязкова спынішся каля якога-небудзь лужка. Самы вялікі з іх называўся Шаўчыхай. Цяпер змяніўся ўвесь раён і каля гэтай Шаўчыхі, бо тут узводзіцца вялікі клінічны гарадок.

І гэтак усюды на маёй бацькаўшчыне. Гэтак на зямлі і пад зямлёю, у шахтах, якія дасягнулі ўжо некалькіх кіламетраў і зайшлі пад маю вёску.

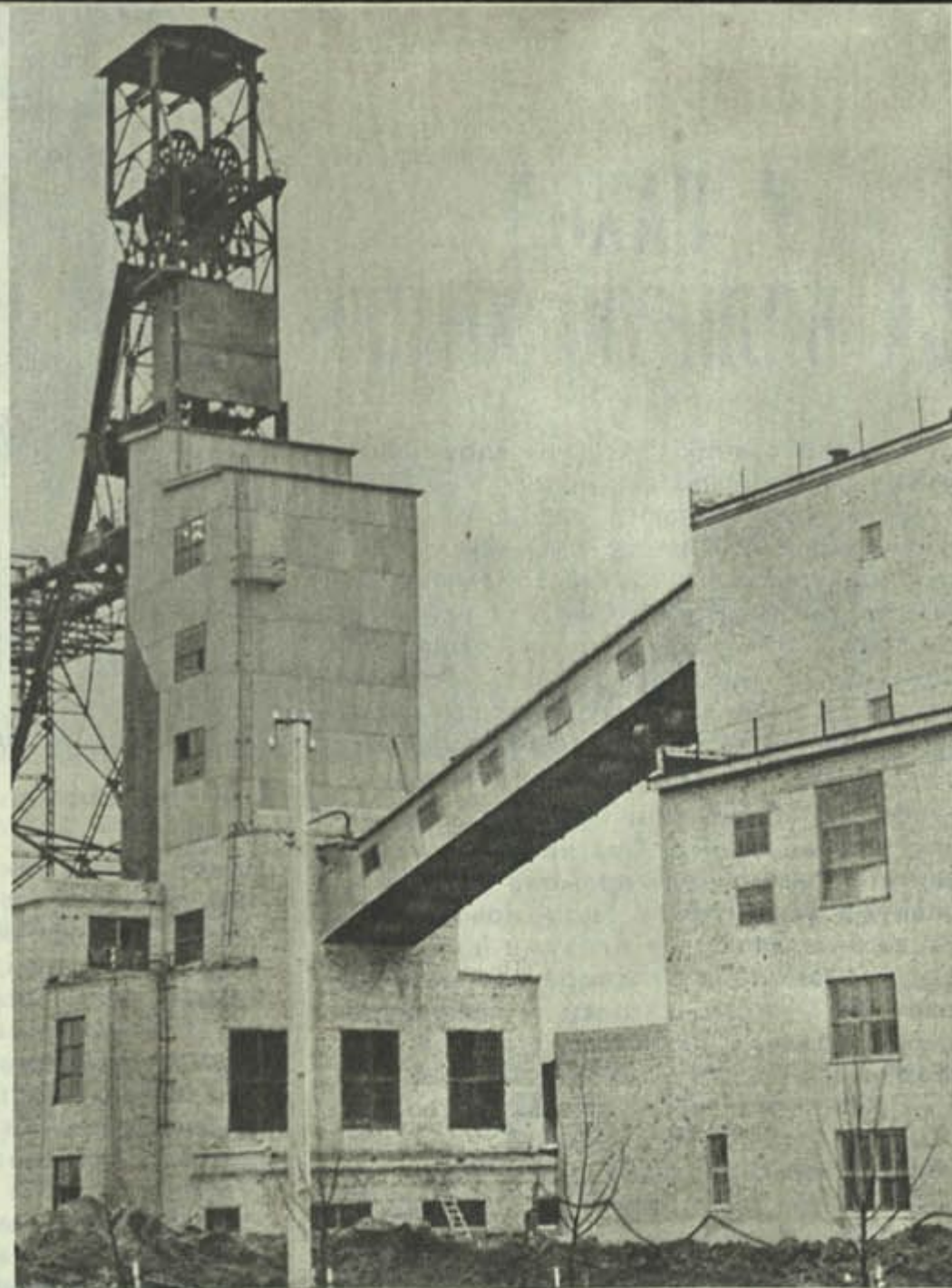
У апошнім квартале мінулага года салігорцы паднялі трэці капёр. Чаму я гавару паднялі? Таму што ён збіраўся і манціраваўся без устаноўкі на фундаментах. Зрабілі і паднялі не што-небудзь малагабарытнае, а махіну ў дзвесце тон вагою і ў вышыню шэсцьдзесят тры метры. Яшчэ трохі — і тэлевізійная вышка.

Новыя капры тут вышэй за ўсе збудаванні, яны відны здалёк, ноччу ярка свецяцца, нібы крамлёўскія вежы. А пад імі нямаюць іншых прадпрыемстваў. Сярод іх ёсць закончаныя і яшчэ не зусім закончаныя. Нядаўна ўступіла ў строй абагачальная фабрыка першага камбіната. Гэта асноўны пускавы

аб'ект. Без гэтай фабрыкі сапраўдных калійных угнаенняў не было б, як бы ні стараліся людзі пад зямлёй. Да гэтага часу адгружалі на палеткі толькі сільвініт. Працы было многа, а карысці мала.

Кожны тыдзень прыносяць што-небудзь новае: глядзіш — сцяна мураваная з'явілася, пад'ёмныя машыны пайшлі ў ход. Там рэйкі новыя, там асфальт, там эшалоны з новым абсталяваннем. У любы час сутак на будаўнічых пляцоўках і прадпрыемствах абодвух камбінатаў можна ўбачыць тых людзей, чыімі рукамі ўсё гэта робіцца. Праўда, вельмі рэдка калі сустрэнеш ноччу на будоўлі інжынераў: пры крайняй неабходнасці ім звоняць на кватэру. А брыгады як будаўнікоў, так і мантажнікаў не разбіраюць часу, — калі трэба, тады і працуюць. Сярод іх нямаюць досыць спрактыкаваных людзей, якія часам могуць абысціся і без інжынера. Наўрад ці бегалі кожную хвіліну за парадзі і мантажнікі зводнай брыгады Іосіфа Іосіфавіча Сцефановіча, якая зманціравала і падняла апошні капёр першага камбіната, якая многа зрабіла для пуску абагачальнай фабрыкі.

Такіх людзей многа тут, на паверхні зямлі. А пад зямлёй? Мнагалюдна і мнагазменная цяпер і пад зямлёю. І тэхнікі там, бадай, мала менш, як на зямлі. Транспарцёры, электраваганеткі, цягачы, горныя камбайны... Ёсць пад зямлёю і вялікая механічная майстэрня з даволі складанымі станкамі. Побач — нават кабінет начальніка майстэрні, выдаўлены ў саявым слаі. Хто не быў у нашых шахтах, той, магчыма, падумае, што гэта абліцаваныя сцены: абліцоўка і блішчыць, і дае рознакаляровыя адценні. Не, гэта не абліцоўка. Гэта сама парода такая прыгожая, пераважна соль. Месцамі штрэкі і квершлагі (на жаль, усё не рускія назвы) выглядаюць так хораша і маляўніча, што часам забываеш, дзе знаходзішся: у метро ці ў шахце? Сцены гладкія, крышталічныя і трымаюцца без усялякага мацунку. Месцамі і скляпенні без асаблівых мацаванняў, а ў камбайнавых тунелях наогул нідзіякіх падпорок няма.

Толькі ў асобных мясцінах, можа недзе пад маёй вёскай, трэба часам уключыць шахцёрскую лампу. А так усюды электрычнае асвятленне, можна здалёк пазнаць знаёмага.

Пад зямлёю ў мяне менш знаёмых, як на зямлі, але ўсё ж сустракаюцца. Тут можна спаткаць знатных камбайнераў: Мікалая Мацюшына, Леаніда Булгака, Васіля Арыстава; матарыстаў Анатоля Казлоўскага, Мікалая Дразда, Антона Рудніцкага. Камбайнеры часам добра запаленыя, нібы абсыпаныя цёртай пабелкай. Іх можна пазнаць толькі па вачах. Асабліва перайначваецца пад гэтым грывам Мікалай Мацюшын, ад прыроды чарнявы, цыганкаваты.

Можна ўбачыць пад зямлёю і тых, пра каго мне хацелася б сказаць тут больш і цяплей, як пра іншых. У нашых шахтах можна сустрэць... жанчын. І не так сабе, выпадкова, экскурсантак якіх-небудзь, а сталых шахцёрак — спецыялістаў, якія спускаюцца ў шахту кожны дзень і працуюць па дзве-тры гадзіны. Праўда, не з адбойным малатком у руках і не каля камбайнаў. На гэтых работах, вядома, цяжкавата было б жанчыне. Але ёсць у салігорскіх шахтах многа такіх спецыяльнасцей,

на якіх з поўным поспехам маглі б працаваць жанчыны. На паверхні яны часам выконваюць куды больш адказную работу. У нашых шахтах паветра чыстае, сухое, дыхаць тут лёгка і прыемна, бо соль убірае ў сябе ўсю вільгаць.

Тыя жанчыны, пра якіх мне хацелася б расказаць, з'яўляюцца пакуль што адзінымі на ўсім рудніку. Спускаюцца часам пад зямлю жанчыны-геолагі, але не надта часта. Асноўную дакументацыю яны рыхтуюць у канторы. А тыя спецыялісты кожны дзень знаходзяцца ў шахце, без іх не пойдучы справы ні ў бурыльшчыкаў, ні ў камбайнераў, ні ва ўзрыўнікоў. Гэта — маркшэйдэры. Каб хоць трохі растлумачыць, што гэта азначае, трэба ўспомніць, аб штурману ў паветры і на моры, аб геадэзісту на зямлі. Гэта таксама нярускія азначэнні, але яны ўжо больш знаёмыя нам і звычныя. Маркшэйдэр — слова тут новае. Яно прыйшло разам з капрамі, штрэкамі, квершлагамі і многімі іншымі, якіх раней у нас амаль ніхто не чуў.

Дык што ж робяць у шахтах маркшэйдэры?

На горнападрыхтоўчым участку працуе Галіна Гаўрылаўна Селіванава, а на горнакапітальным — Яўгенія Сцяпанайна Каршакова. Яны вызначаюць шахцёрам кірункі гарызантальных праходак, але, мне здаецца, каб гэтыя жанчыны і нічога не рабілі ў шахтах, а проста час ад часу спускаліся туды, дык нават ад гэтага ўсім

шахцёрам было б веселей. Падземныя штурманы абедзве на рэдкасць абаяльныя, таварыскія, без крупінкі якой-небудзь ганарлівасці, пыхлівасці. Для бурыльшчыкаў, узрыўнікоў, камбайнераў яны лепшыя дарадчыкі і памочнікі. Гэта людзі, якія пад зямлёю пакажуць напрамак кожнаму, хто хоць паўкроку ступіць не ў той бок.

Асабліва нялёгка «ісці» ў нетрах зямлі ўзрыўнікам і горным камбайнам. Калі няправільна вызначаны каардынаты, узрыўнікі могуць нарабіць зігзагаў пад зямлёю або і наогул узарваць не той, што трэба, пласт. Што ж да камбайна, то ён не павінен адхіляцца ад свайго курса ні на міліметр. Маркшэйдэр вызначае яго дарогу, і ён павінен ісці сваёй дарогаю строга і дакладна. Спецыяльны адвасік павінен увесь час трымацца зададзенай рыскі. І ні ў якім выпадку нельга дапускаць хоць самага нязначнага адхілення. Памочнік машыніста ўвесь час вельмі ўважліва сочыць за гэтым. Правярае прыборы і маркшэйдэр.

Галіна Гаўрылаўна Селіванава прыехала да нас са Свядлоўскай вобласці. Там жа, у Свядлоўску, яна закончыла ў свой час горна-металургічны тэхнікум па спецыяльнасці маркшэйдэра. Як і многіх маладых людзей нашай краіны, яе зацікавіла вялікая новабудова ў Беларусі. Салёныя шахты, здабыча новых залежаў сільвініту — справа вельмі важная і ў нашай краіне даволі рэдкая. Прыехала Галія ў шасцідзесятым годзе, гарызантальных праходак яшчэ не было, і яе спецыяльнасць пакуль што не магла быць скарыстана. Але ж не абавязкова адразу працаваць па спецыяльнасці.

Вядома, былі спачатку цяжкасці. Не з першага дня ўсё найлепш уладзілася з работай і асабліва з кватэрай. Выйшла так, што і сям'я ў Галі стала залішне вялікая: свае дзеці, муж, маці ды прыехала яшчэ жонка брата з дзецьмі. Яе Галія запрасіла да сябе, абставіны ў той сям'і вымагалі гэтага. Жыльцоў многа, а пакойчык пакуль што адзін ды невялічкі. Няцяжка ўявіць, як «вальготна» там жылося.

Тут я заўважу ў дужках, што пры нашай сустрэчы Галіна Гаўрылаўна нічога не сказала пра свае бытавыя ўмовы. Аб гэтым я даведаўся ад іншых людзей, якія вельмі паважаюць Галю за яе душэўную дабрату. Яна наогул пазбягала гаварыць аб якіх-небудзь асабістых цяжкасцях і няўдачах. У двух словах сказала толькі аб тым, што ў мінулым годзе ў яе раптоўна захварэў муж, таксама маркшэйдэр, і вельмі доўга пралажаў у бальніцы. Сказала і раптам змоўкла, сумелася,

У Салігорску ўжо ёсць свае старажылы. Лепшых з іх віншуе ўвесь калектыў. У адзін з вечароў віншавалі і першых будаўнікоў камбіната муляра Соф'ю Пінжанову (злева) і матарыстку Зінаіду Супруноўскую.

відаць, падумала, што гэта прагучала скаргай. А скардзіцца яна не можа, гэта не ў яе натуры. Я пачаў распытваць пра здароўе мужа і заўважыў, што гэта яе трохі здзівіла, відаць, яна чакала, што карэспандэнт будзе цікавіцца толькі вытворчымі паказчыкамі.

І вось, жывучы ў такіх, даво-

лі складаных умовах, Галіна Гаўрылаўна ўвесь час была самай актыўнай і стараннай на рабоце. Больш таго — яна бесперапынна вучылася, павышала сваю кваліфікацыю. Маркшэйдэрская работа багатая і шырокая па свайму профілю. Як і ў многіх іншых прафесіях, тут могуць быць спецыялісты

Пазнаёмцеся яшчэ з адной жанчынай камбіната. Гэта начальнік вентыляцыйнага ўчастка рудніка Кіма Камітава. На здымку вы бачыце, як яна робіць замер паветра ў шахце.

сярэдняга звяна і інжынеры. Мара стаць інжынерам непакоіла Галіну здаўна. Першыя гады ў Салігорску былі нялёгка, як бы арганізацыйныя, таму завочная вучоба міжвольна адкладвалася. А пазней, калі Галія рашыла прадоўжыць вучобу чаго б гэта ні каштавала, з'явілася сумненне наконт ведаў, надзейнай падрыхтаванасці да экзаменаў у вышэйшую навучальную ўстанову.

І Галія паступае ў дзесяты клас Салігорскай вярэдняй школы. У мінулым годзе яна паспяхова закончыла сваю падрыхтоўчую вучобу, атрымала атэстат і падала дакументы ў Ленінградскі горны інстытут.

Такая ж старанная і мэтанакіраваная сяброўка Галі на рабоце і па душы Яўгенія Сцяпанавіч Каршакова. Некалькі гадоў таму назад яна скончыла горны тэхнікум у Кіраўску, працавала там на іншых промыслах, а цяпер разам з беларускімі шахцёрамі здабывае сільвініт — аснову найлепшых угняенняў для нашых палёў. У Жэні — самы адказны ўчастак, горнакапітальны. Тут патрабуецца асабліва дакладнасць і своєчасовасць разлікаў. Самая нязначная памылка або недагляд могуць прынесці вялікую шкоду. Але колькі ўжо год працуе Яўгенія Сцяпанавіч на рудніку, і яшчэ ні разу не было, каб па яе віне выйшла якая-небудзь затрымка ці недакладнасць. Гэта найлепшы падземны штурман і друг шахцёраў.

Вось якія жанчыны працуюць на Салігорскім рудніку. Яны гонарацца сваёй работай, паспяхова спраўляюцца з ёю, бо ўмовы працы на салігорскіх шахтах вельмі спрыяльныя, можна сказаць, найлепшыя. Там няцяжка працаваць і лёгка дыхаць.

Маркшэйдэр Галіна Селіванава пасля замера праходкі ствала гутарыць з камбайнерам Міхаілам Званковым.

ТАЛЕНТ

В. ХЛІМАНАЎ

Суботні вечар настройваў толькі на прыемныя ўспаміны, ад якіх у Таццяны Іосіфаўны неяк цяплела на душы і ўсё, што было цяжкага ў мінулым, здавалася не такім ужо і цяжкім.

Вось так бы сядзела доўга-доўга, слухала змрок, сатканы з соцень вячэрніх гукаў. І музыку, якая падала зверху з маленькага рэпрадуктара, снежную музыку Грыга.

— Таццяна Іосіфаўна! — чуе яна голас, які кліча яе. — Пойдем, пара. Дзяўчаты сабраліся ўжо, чакаюць.

— А-а, гэта ты, Алеся, — устрапянулася Букалава, усё яшчэ прыслухоўваючыся да мелодыі.

— Я кажу: дзяўчаты ўжо ў клубе, чакаюць вас, — зазірнула дзяўчына ў акно. — Вы што, забылі пра рэпетыцыю?

Праз некалькі мінут яна ўжо была сярод сваіх «раджосенькіх» дзяўчат, смяялася і жартавала, рэпеціруючы чарговую праграму самадзейнасці жывёлаводства. І адчувала сябе з імі як рыба ў вадзе. Усім было весела са сваім заатэхнікам. І калі ішлі позна дадому па соннай вуліцы, усё яшчэ жартавалі. Разыходзячыся па дамах, развітваліся ля веснічак:

— Да пабачэння, Іосіфаўна! Да заўтра.

* * *

Часта, каб ацаніць працу чалавека, прыбягаюць да выратавальных лічбаў. Вядома, лічбы рэч важкая, пераканаўчая. Лічбы — гэта таксама факты. Але хіба ж можна аднымі лічбамі вымераць усю глыбіню душы чалавечай, усе клопаты чалавека? Бывае, іншы і працуе старанна, нават выдатна, але думае толькі пра рублі. І гэта таксама будзе паказчык.

Золатам звонкіх лічбаў можна абсыпаць заатэхніка калгаса імя Адама Міцкевіча, што ля горада Масты, Таццяну Букалаву. А ці варта? Ці не лепш сказаць проста так: дзякуючы яе таленту, яе вопыту і клопатам калгас з году ў год займае адно з першых месц у вобласці па вытворчасці мяса і малака, стаў агульнапрызнанай школай перадавога вопыту, «прафесарам» у якой па праву лічаць яе, заатэхніка Букалаву.

А пры чым тут талент? Талент, скажа іншы, павінен быць у скульптара, рэжысёра, спевака, гэта ім без таленту нельга. А навошта талент заатэхніку? Цялят гадаваць? Ну, ведаецца!..

Таццяна Іосіфаўна Букалава.

Фота Л. Эйдзіна.

Не, заатэхніку таксама патрэбен талент. І ён ёсць у Букалавай, вялікі, самабытны, розумам і прыродай дадзены, адным словам, талент. І з гэтым згодзіцца кожны ў Рагозніцы.

* * *

І так, коротка аб трох рысах таленту Букалавай.

Першая — тонкае веданне заатэхнікі, другая — незвычайнае пачуццё ў пошуках новага, таго, што абавязкова павінна прынесці карысць арцелі, і трэцяя — галоўная — тонкі падыход да людзей, уменне бачыць у іх лепшае і непрыкметна раскрываць самыя прывабныя частачкі душ людскіх на іх жа карысць.

Цяпер крыху падрабязней пра талент Букалавай.

Кожны спецыяліст атрымлівае, як вядома, пасля заканчэння інстытута дыплом, але не кожны лічыць, што дыплом дае права на самасупааенне. Далёка не. Да яго патрэбна яшчэ практыка, і не якая-небудзь, а дапытлівая, настойлівая, калі ўсё вывучаеш на справе, калі ўсе «за» і «супраць» старанна ўзважваюцца, і што пераходзіць потым у тое, што мы звычайна называем вопытам.

Вось такі шлях прайшла і Букалава. А калі прайшла, усё астатняе ў рабоце стала зразумелым. Невыпадкава, што ўсяго за некалькі год, якія яна працуе ў калгасе імя Адама Міцкевіча, так хутка рушыла тут наперад жывёлагадоўля, на фермах уведзена столькі навінак, узраслі надоі малака, прыбыўка ў вазе маладняку і свіней, статкі сталі пародзістымі, такімі, якімі яны і павінны быць у добрай арцелі. Разам з усімі членамі калгаса жывёлаводы, узначальваемыя Букалавай, атрымалі пазалетась на кожныя сто гектараў зямлі па 45 цэнтнераў мяса, кожны цэнтнер якога абышоўся ўсяго ў 58 рублёў, а расходы кармоў на адзінку прыбыўкі вагі знізілі ў два разы. Ці ж гэта не поспех? Нездарма ЦК КПБ у сваёй пастанове рэкамендаваў усім гаспадаркам рэспублікі прымяняць у сябе метады інтэнсіўнага адкорму цялят, метады, якія распрацавала і ўкараніла на фермах калгаса яна, Таццяна Букалава.

Укараніла, вядома, не адна, а разам са сваімі сябрамі — жывёлаводамі.

І тут да месца іншая размова, а іменна аб трэцім баку таленту Букалавай.

Успамінаю такі характэрны выпадак.

Вячэрні час. Цягнуцца з усіх дарог на сядзібу машыны і вазы на арцельны двор. Разыходзяцца па хатах калгаснікі. І раптам насустрач ім ідзе нечым занепакоеная Іосіфаўна. Спыніла групу мужчын, сказала:

— Ой, хлопцы, бяда! Вазы два сена на заўтра не хапае. Не было на чым падвезці. Выручайце, хлопцы, калі ласка!

— Змарыліся за дзень, Іосіфаўна, разумееш.

— Разумею, родныя, але ж справа неадкладная. Выручайце ўжо, калі ласка. Я скажу брыгадзіру, заўтра можаце выйсці на работу пазней.

Усміхнуліся мужчыны і пайшлі запрагаць коней...

Вось што азначае гэта самае «калі ласка» Іосіфаўны!

Тое ж самае пра яе «калі ласка» могуць сказаць і тыя, хто працуе непасрэдна пад яе кіраўніцтвам. Таму і працуюць яны ўсе сумленна, як і заатэхнік, таму і справы на фермах ідуць узорна. Сакрэт яшчэ і ў тым, што падбірала работнікаў на фермы яна, Букалава, вучыла іх і словам, і справай, і асабістым прыкладам, як і належыць камуністу. І якіх людзей выхавала! Многае можна было б расказаць, напрыклад, пра цялятніцу Домну Варэц, пра яе працавітасць. Вы сустрэнеце гэтую пажылую жанчыну з разумнымі вачыма заўсёды раніцай па дарозе на ферму. Яна заўсёды спяшаецца, таму што на яе апецы больш сотні цялят. Пад яе кіраўніцтвам на ферме працуе школа перадавога вопыту, у якой прайшлі практыку такія цяпер вопытныя жывёлаводы, як Маша Вялічка, Уршуля Заяц, Уладзя Стасько.

...Прыгожыя вечары ў Рагозніцы, калі сонца павольна садзіцца за ўзгоркі, за якімі дзесьці шуміць Нёман. І вёска, якая ляжыць на гэтых узгорках, загарэецца агнямі, і жывёлагадоўчы гарадок на ўзгорку белы-белы, як на плакаце. Цішыня ўладна апускаецца на зямлю, наводзіць на роздум.

— А вы чулі, на што мы адважыліся? — пытае ў мяне Таццяна Іосіфаўна. — О, гэта цікава. Уводзім новае званне — «Заслужаны калгаснік». Будзем прысвойваць яго самым лепшым. Між іншым, я буду патрабаваць, каб першай яго прысвоілі Домне Іванаўне! Яна заслужыла...

І, падышоўшы да акна, за якім пераліваліся агні — унізе электрычныя, уверх — буйны россып высокіх зорак, — уздыхнула:

— Эх, калі б заўтра не рана ўставаць, пайшла б за сяло і на зоркі глядзела б. Люблю на зоркі глядзець!

І цяжка было зразумець: ці то жартуе, ці то ўсур'ёз гаворыць Іосіфаўна.

ПАСАЖЫР ЧАКАЕ...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Мы — аднагодкі. Вось чаму, мабыць, так кранае мяне і лёгкі зазімак на скронях гэтай шчуплай невысокай жанчыны; і тоненькая-тоненькая пад вачыма сетка маршчынак, якую паспеў ужо сплесці здрадлівы час; і апушчаныя куточки вуснаў, што даўно адвыклі смяяцца бесклапотна...

Аднак гэта толькі знешні партрэт мае гераіні. Пастараюся намаляваць другі — той, што заведца звычайна душой чалавека.

Скажыце, тыя, хто не чыгуначнік, вы можаце адказаць, хто такі дзяжурны па вакзалу? Напэўна скажаце: ну, той, хто сочыць за парадкам на вакзале...

Так то яно так... Але калі б вы толькі ведалі, колькі спраў і абавязкаў уваходзіць у гэты «парадак»! А колькі ўсякіх яшчэ і зусім не абавязкаў!...

Вось вы, зусім незнаёмая мне маладая жанчына з-пад Кармы недзе. Вы ж, напэўна, не забылі, як варочаліся месяц назад з гасцей ад мамы дадому. У адной руцэ ледзь не пудовы чамадан, у другой напакаваная сетка — з месца не скрануць — ды яшчэ клуначак... Трэцяй рукі не хапіла, а спатрэбілася б і трэцяя: на двухгадовае малое... Вылезці з вагона памаглі добрыя людзі — суседзі па дарозе. А на пероне з усім гэтым скарбам было хоць плач. І гасці ўжо тыя былі не ў гасці... Праўда, вы і не заўважылі, як выручыла вас жанчына ў форменным чыгуначным шынялю. Узяла малага, узяла клунак — і не азірнуліся, як апынуліся на вакзале...

Вось бачыце, успамінаеце і ўсміхаецеся ўдзячна: вельмі ж удалая жанчына трапілася. Мала што памагла з дзіцём ды з рэчамі, дык яшчэ і білетную аўтобусную касу паказала, і аўтобус дзе чакаць растлумачыла...

Дык вось скажу вам: гэта і была Ганна Антонаўна Харкова — дзяжурны па вакзалу.

Хто не ведае, як патрэбна часам у дарозе, на чужой незнаёмай станцыі, дапамога або добрая парада...

Не бойцеся, навічкі, прыязджаць у Гомель. І калі вам пашанцуе яшчэ трапіць у час дзяжурства Ганны Антонаўны Харковай, вас тут стрэнуць, пра вас паклапоцяцца, як пра самага роднага і блізкага чалавека.

— Таварыш дзяжурная, захварэла я нешта... — нясме-ла заглядвае ў акенца бледны жаночы твар.

...Ганна Антонаўна ў момант адрываецца ад сваіх бясконцых спраў:

— А куды едзеце?

— У Пціч... Дык ці нельга выклікаць станцыю, каб на-казалі майму дадому...

— Зараз выклічу.

Праз некалькі хвілін Пціч на провадзе...

— Антон Іванавіч, гэта вы?! — крычыць у трубку жанчына. — Накажыце, калі ласка, майму Пятру, каб пад'ехаў па мяне...

Перагаварыўшы, яна зноў заглядвае ў акенца да дзяжурнага па вакзалу.

— Дзякуй вам вялікі... Цяпер я ўжо смелая... — твар у жанчыны паружавеў, вочы ажывіліся, заблішчалі...

Тым часам прыбывае цягнік Ленінград — Кіеў, а з ім новы небыт. Пасажыр — малады мужчына — па зразумелай прычыне — п'яны — пераблытаў цягнікі: замест Магілёў — Масква сеў на... Ленінград — Кіеў.

І вось пакамечаны, зялёны, лядашчы стаіць ён зноў перад гэтым жа акенцам дзяжурнага па вакзалу:

— Таварыш начальнік, дапамажыце...

— У якім вагоне вы сюды прыехалі?

— А чорт яго ведае!...

— Вось палюбуюся на яго... А дома жонка, напэўна, чакае, дзеці...

— Чакаюць, таварыш начальнік, чакаюць... — усхліп-вае раптам пасажыр. — Я ўчора ім даў тэлеграму...

І дзяжурны па вакзалу, старшыня міліцыі і старшы касір прыступаюць да складання акта.

«Мы, ніжэйпадпісаўшыя...»

— А навошта «ніжэйпадпісаўшыя»?.. — палухаецца пасажыр, зноў прасоўваючы ў акенца ўскудлачаную га-лаву.

— Каб пасажыр дадому заехаў, — стрымана адказвае Ганна Антонаўна.

— А-а, дадому... — расплываецца ва ўсмяшцы твар пасажыра. Пры слове «дом» у яго ачмурэлых мазгах на нейкі момант наступае прасвятленне: сапраўды, у яго ж дома жонка ёсць... І дзеці! Дзеці, напэўна, чакаюць гасцін-цаў, ён жа абяцаў ім... «Клапатлівы» муж і тата бязлад-на ляпае сябе па кішэнях: ліха на яго, нават капейчыны ломанай не закінулася... Дапамаглі «дружкі»!...

...Акт тым часам складзены, дакументы выпраўлены, трэба ж неяк адправіць дадому гэту пакуту... Скончыўшы з усім гэтым, Ганна Антонаўна папярэджвае білетнага касіра:

— Дакументы аддайце яму толькі перад самай пасад-кай, а то яшчэ згубіць...

...Звоніць тэлефон, паступае тэлеграма: «Пасажыр Бі-рыла на станцыі Лунінец забыў чырвоны чамадан. Следзе з брэсцкім поездом да Гомеля».

Не паспявае Ганна Антонаўна запісаць у дзяжурны журнал тэлеграму, як зноў разрываецца тэлефон. Звоняць Калінкавічы: «Пасажыр Туцін адстаў ад пезда. Затры-майце зялёны чамадан».

— Вагон які? Які вагон?! — крычыць у трубку дзя-журны па вакзалу. — Ніякакш і гэты... — не дагаворвае Ганна Антонаўна.

...Потым мы ідзем з ёю страчаць брэсцкі поезд. Стра-чаць пасажыра Бірылу без чырвонага чамадана, страчаць зялёны чамадан без пасажыра Туціна... Вагон невядомы. Як іх знайсці?..

Ганна Антонаўна лавіруе ў людскім патоку, як вопытны лоцман.

— Таварышы, хто з вас Бірыла? — спыняе яна мала-дых хлопцаў.

— Бірыла! Дзе Бірыла! Паклікаць Бірылу! — у два-цаць дужых галасоў нясецца па перону.

І вось ён сам Бірыла, зух-хлопец, страшэнна падобны на Цёркіна з карціны мастака Няпрынцава...

У гэты самы час над перонам гучыць на ўсю моц голас з рэпрадуктара:

— Пасажыр Бірыла! Ваш чырвоны чамадан знаходзіць-ца на станцыі Лунінец...

Ганна Антонаўна Харкова.

Фота Ч. Мезіна.

Хлопцы, таварышы Бірылы, падкідаюць угору шапкі:
— Ура-а!..

Пажылая жанчына, суседка Бірылы па вагону, залізаецца шчаслівымі слязьмі:

— А мой жа ты сыночак, а мы ж гэтак бедавалі ўсе за цябе... — у самой нійначай сын недзе таксама ў дарозе...

...Затым мы ідзем шукаць па вагонах зялёны чамадан, што едзе адзін без гаспадара. Правадніцы зялёнага чамадана не бачылі. Ён знік, як у прыгодніцкім фільме.

— Нічога, знойдзем, — спакойна кажа Ганна Антонаўна, накіроўваючыся назад у вакзал да свайго дзяжурнага стала.

І сапраўды, не паспявае яна разабрацца ў паперцы і растлумачыць старой бабульцы, што білет ёй трэба браць да Луганска, а не да Ліпецка (у Ліпецку ў бабулі ўнучка, а ёй трэба да ўнука ў Луганск...), як з'яўляецца зялёны чамадан... Толькі, праўда, ён не зялёны, а карычневый і належыць не пасажыру Туціну, а Дудзіну...

Звычайная справа: тэлеграма пераблытала...

— Ну вось бачыце, — з палёгкай уздыхае Ганна Антонаўна, — да дванаццаці гадзін дня ў нас яшчэ ціха, — кажа яна, — а вось пасля дванаццаці, як пойдучь усе прыгарадныя...

«Добра ціха», — думаю пра сябе я, непрыкметна назіраючы за Ганнай Антонаўнай і любуючыся ёю. Да чаго ж хуткія і дакладныя ў яе рухі! Яе рукі, маленькія і на дзіва зграбныя, пырхаюць над паперамі, над тэлефонамі, як дзве птушкі. Позірк сканцэнтраваны... У такіх жанчын і дома, па гаспадарцы ўсё гарыць у руках, усё спорыцца. А ў Ганны Антонаўны хапае спраў і клопатаў і дома. Чацвёрта дзяцей. Ды яшчэ без помачы ад гаспадара... Праўда, дзеці ўладкаваны, вучацца. Старэйшая дачка, 17-гадовая, пасля чыгуначнага тэхнікума працуе ўжо — аж у Какчэтаў атрымала прызначэнне.

Сама яна, Ганна Антонаўна, некалі да вайны канчала педкурсы пры Беліцкім рабфаку... Праўда, настаўнічаць не давялося... Пачалася вайна, акупацыя, ледзь ухавалася ад Германіі... А ў сорак трэцім годзе, адразу ж, як толькі вызвалілі нашы Гомель, пайшла на чыгунку... (А з сорак дзевятага нязменна працуе дзяжурнай па вакзалу).

Вяртаючыся ў гутарцы зноў да дзяцей, да дому, Ганна Антонаўна расказвае:

— Двое малодшых хлапчукоў, першакласнік і чацвёрта-класнік, у школах-інтэрнатах. Адзін тут, у Гомелі, другі ў Беліцы... На выхадны дадому прыходзяць... А дзевяцікласнік пры мне... Без інтэрната не ведаю, як бы яно і было: жарты сказаць, хлапчукі ды яшчэ адны, без матчынага вока... У нас жа на чыгунцы дзяжурства дванаццаць гадзін... Праўда, не хачу казаць, тут, на дзяжурстве, з людзьмі ды з чужым клопатам і свой лягчэй забываецца... Ого, каб не работа...

«Каб не работа...» — хто з нас, жанчын, хто ўсё жыццё сваё звязаў з работай, з агульнай справай, з чужым клопатам, не ведае, як яна дапамагае нам, якія крылы надае! Узрост — і ён, калі ты на рабоце, калі ты з людзьмі, нібыта адступае...

І пра гэта мы гутарым з Ганнай Антонаўнай, абедзве аднолькава ўдзячныя свайму лёсу: у кожнай з нас ёсць такая работа...

Ганна Антонаўна заўсёды ў клопаце, у руху. Змене, у якой яна працуе, прысвоена званне камуністычнай... У рабоце чыгуначнікаў гэта можа азначаць, як гаворыць сама Ганна Антонаўна, толькі адно: пасажыр павінен прыехаць і паехаць без нерваў! Лёгка сказаць «без нерваў»: а студэнцкія каникулы, а перадсвяточныя перавозкі, а месяцы летняга адпачынку — курортнікі... А вось такі развал на вакзале, што цягнецца ўжо з сакавіка мінулага года: падлога ўзарвана, ацяпленне не наладжана, у залах чакання цэмент, вапна... І глядзіш, той пасажыр зваліўся ў яму, таму запэдкалі цэментам новае паліто, там дзеці застудзіліся... А будаўнікі, ад чыёй улады залежаць усе гэтыя «нервы», непакісныя, як жалезабетон: у іх «план»...

Клопату хапае... Але змена дружная, працуюць людзі зладжана, стараюцца. І таму што ты сама з людзьмі, з калектывам — лягчэй перамагаць цяжкасці, лягчэй жыць!

Пры мне якраз быў атрыманы загад начальніка чыгункі прэміраваць за паспяховае заканчэнне летніх пасажырскіх перавозак дзяжурнага па вакзалу Ганну Антонаўну Харкову грашовай прэміяй...

Выдатны загад! Па-першае, усякая ацэнка тваёй працы заўсёды акрыляе і надае сілы працаваць лепш... Па-другое, дзецім дома таксама будзе радасць. Значыць самой радасць — удвайне.

ПАРТЫІ РАДАВЫЯ

Рана абуджаецца Віцебск. Па вуліцах у розных напрамках расцякаецца шырокі людскі паток. Сярод рабочага людзі амаль кожны другі — жанчына, а ў Першамайскім раёне — іх пераважная большасць. Ідуць дываншчыцы, ткачыкі, трыкатажніцы. Ідзе старая гвардыя працаўніц, а побач крочыць моладзь.

У гэтым патоку цяжка прыкмеціць Галіну Карпаўну Бараноўскую. Але ў панчошным цэху фабрыкі «КІМ» яе лёгка знайсці. Высокая, хударлявая, з крыху стомленымі вачыма Галіна Карпаўна спакойна ходзіць вакол дзесяці панчошных аўтаматаў, на якіх чырванюць сцяжкі ўдарніка камуністычнай працы.

...17-гадовай дзяўчынай прыйшла Галія на «КІМ», навучалася ў школе ФЭН. Палыманае сэрца камсамолкі клікала яе на пярэдні край. А тады пярэднім краем былі сандружыны і школы медсясцёр: савецкія людзі рыхтаваліся да абароны Радзімы. Калі пачалася вайна, Галія пайшла на фронт, была медсястрой, потым змагалася ў партызанскім атрадзе.

Пасля вайны Бараноўская вярнулася на «КІМ» у панчошны цэх і з галавой акнулася ў жыццё фабрыкі. Яна добрая працаўніца і актыўны грамадскі дзеяч. Душэўна з людзьмі.

— Ёй можна і гора сваё выказаць і радасцю падзяліцца, — гавораць пра яе работніцы. Такое не пра кожную пачуеш.

Як многа значыць для чалавека цёплае слова, рука таварыша.

Прышла ў брыгаду Жэня Чэркес. Не ладзілася ў новенькай з выпрацоўкай, а гэта ўсёй брыгадзе ўрон.

— Памажы ёй, — папрасіла Бараноўскую брыгадзір Аня Дзягелева.

— Мы ўжо дамовіліся з Жэняй, застанемся сёння пасля змены...

Кожнай з нас даводзіцца сумяшчаць работу з сямейнымі клопатамі, з выхаваннем дзяцей. Кожная ведае цану часу і таму зразумее, якой працавітасцю валодае Галіна Карпаўна. Нядаўна яна скончыла ўніверсітэт марксізма-ленінізма. А ў яе ж чатыры сыны! Маці — грамадскі работнік, добры прыклад для сям'і.

Яшчэ адна асаблівасць Галіны Карпаўны — скромнасць.

Пра што б яна ні расказвала, увесь час толькі чуеш: «Не я зрабіла, а мне памаглі зрабіць». І сапраўды памаглі. Дзеці выходзілі ў фабрычных яслях і садзіку, фабрыка дала пакой, а нядаўна сям'я Бараноўскіх (муж таксама рабочы «КІМа») справіла наваселле ў новай ква-

тэры. Дзеці сталі больш дарослымі, вучацца ў школе, працавітыя, як і бацькі.

У мінулым годзе Галіну Карпаўну прынялі ў члены КПСС. Калі пра гэта заходзіць гутарка, маладая камуністка гаворыць:

— Я ніколі не лічыла сябе беспартыйнай і не магу ўявіць свайго жыцця без Камуністычнай партыі, таму што люблю яе, веру ёй. Мы перамаглі ў вайне, таму што нас натхняла Камуністычная партыя, мы ўзнялі гаспадарку, — намі кіравала партыя.

Часта ў партызанскіх зямлянках мы марылі пра тое, калі сціхне кананада, заблішчаць яркім святлом вокны дамоў, прызыўна засвішчуць паравозы, калі скончыцца вайна і жыццё стане прыгажэйшым... Многія не дажылі да гэтых дзён... Нядаўна я ездзіла ў Маскву на другі Усесаюзны злет ударнікаў камуністычнай працы. Упершыню была я ў Крамлі і мяне ахапіла такое хваляванне, што не магла стрымаць слёз...

Жанчына плакала ля сцен сівого Крамля. Яна ўспомніла сваіх сяброў, чые магілы рассяяны на палях вайны. І здавалася ёй, быццам тут, ля сцен Крамля, яна дае клятву сябрам, што аддалі жыццё за Радзіму. Клятву ўсё зрабіць для таго, каб ніколі нікому не давялося больш перажыць жахі вайны...

У Крамлі да ордэна Айчыннай вайны і трох баявых медалей прыбавілася яшчэ адна ўрадавая ўзнагарода — медаль «За працоўную доблесць».

Р. І. Туркіна.

Мы сядзім у цэху і гаворым. Яна як быццам перагортвае пажаўцелыя ад часу старонкі свайго жыцця, і пачуццё вялікай павягі да гэтай жанчыны авалодвае мной. Вось хто можа быць узорам для моладзі, думаю я, а Галіна Карпаўна ціха гаворыць:

— Моладзь часта выбірае сабе герояў з нашых цудоўных кніг. І мае хлапчукі, калі спытаеш у іх, на каго хацелі б яны быць падобнымі? — скажуць: — на Паўку Карчагіна, на Цюленіна, на Мярэсьева. Гэта добра і зразумела. Але ж чаму мы вакол сябе не бачым герояў?

У мяне ёсць такі герой. Гэта жанчына вялікай душы, скромная, на дзіва сумленная, якая ўсё аддае людзям. Здаецца, яна выконвае невялікую работу, але як многа карысці, які вялікі след пакідае ва ўсіх, каму даводзіцца з ёй сустракацца. Інжынер Рахіль Ізрайлаўна Туркіна — сапраўдная камуністка.

Галіна Карпаўна так пранікнёна, так гарача гаворыць пра старую камуністку Туркіну, што хочацца бліжэй пазнаёміцца з ёй.

Бюро тэхнічнай інфармацыі — галоўная тэхнічная артэрыя фабрыкі. Адсюль разыходзяцца па цэхах усе навіны тэхнічнай думкі, якая нарадзілася ў трыкатажнай прамысловасці не толькі Савецкага Саюза, але і за рубяжом. Адсюль цэхі даведваюцца пра ўдасканаленне абсталявання, паляпшэнне тэхналогіі вытворчасці. Узначальвае БТІ інжынер Туркіна.

З прыемным тварам, паўнаватая, але падцягнутая, яна не выглядае на свае гады. У першы дзень нам не ўдалося пагутарыць — увесь час адчыняліся дзверы маленькага пакойчыка БТІ і бясконца ішлі людзі — канструктары, памочнікі майстраў, тэхнолагі, работніцы. Адны прыносілі ўжо зробленае новае прыстасаванне да станкоў, другія раіліся аб правядзенні чарговых заняткаў тэхнічнага семінара ў цэху, трэція хацелі даве-

дацца, што ёсць «новенькага». Прыходзілі і такія, каму трэба было падзяліцца радаснай навіной. Жанчына гаворыць роўным сяброўскім тонам, з ласкавай увагай выслухоўвае кожнага. Гэта міжволі выклікае прыхільнасць да яе.

— Чым я павінна закончыць? — заклапочана пытаецца ў яе інжынер-тэхнолаг В. Замяціна. Яна рыхтуе лекцыю «Хімічныя валокны і іх прымяненне ў тэкстыльнай прамысловасці» і прыйшла пракансультавацца ў БТІ.

— Закончыш, Валя, задачамі, якія ставіць перад намі партыя.

— Так, так, — падхоплівае тэхнолаг і робіць беглыя запісы ў сваім канспекце.

Па ініцыятыве БТІ, а дакладней — Р. І. Туркінай, на фабрыцы створаны цэхавыя пастаянна-дзеючыя семінары па тэхнічнай інфармацыі. У мінулым годзе яна звярнула ўвагу на невялікую інфармацыю з-за рубяжа — укаранёны чатырохсістэмныя панчошныя аўтаматы.

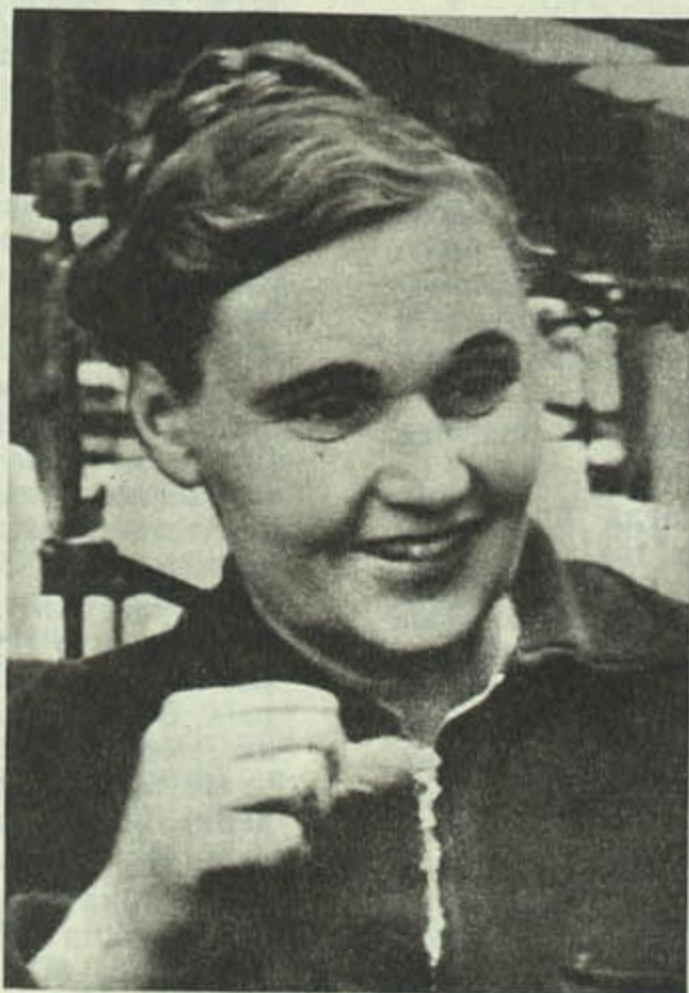
— Гэта цудоўна! — было аднадушнае прызнанне панчошніц. Зараз на фабрыцы існуюць двухсістэмныя аўтаматы, г. зн. за адзін прагон правязваюць два рады, а пры чатырохсістэмным — чатыры рады. І вось рацыяналізатары цэха ў БТІ.

— Падбярыце нам літаратуру па гэтай тэме, — просяць яны інжынера Туркіну. — Паспрабуем свае сілы.

Праз дзесяць месяцаў — вынік: упершыню ў Савецкім Саюзе панчошны двухсістэмны аўтамат мадэрнізаваны на чатыры сістэмы. Выпрабаванні паказалі, што гэта дае рост прадукцыйнасці абсталявання на 25—30 працэнтаў. Вырашаецца пытанне аб укараненні такіх аўтаматаў у вытворчасць. Значэнне гэтага цяжка пераацаніць...

А некаторыя навінкі публікуюцца ў нацыянальных тэхнічных бюлетэнях, матэрыялы для якіх таксама Туркіна рыхтуе. Што гэта дае? Вось прыклад. Фабрыка манціруе новыя асновавязальныя машыны. Раней бывала так — установаць аўтаматы, а потым пачынаюць іх асвойваць.

— Загадзя знаёміць асновавязальшыц і памочнікаў майстраў з новымі машынамі, — вырашыла камуністка Туркіна.

Г. К. Бараноўская.

І вось у цэху з'явіліся адзін за другім два бюлетэні, дзе быў асветлены вопыт па ўстаноўцы, эксплуатацыі гэтых машын. У працэсе ўстаноўкі памочнікі майстраў і работніцы вывучылі аўтаматы, і цэх без затраты часу асвоіў новую тэхніку.

Цяпер я разумею — работніца Бараноўская, калі гаварыла, што Туркіна для яе — прыклад камуніста, мела на ўвазе ўсе яе якасці чалавека і камуніста, яе ўменне жыць людскімі клопатамі. Напэўна, таму Туркіну выбралі ў раённы жансавет, напэўна, таму камуністы фабрыкі даверылі ёй кіраўніцтва вытворчай практыкай школьнікаў, выбралі старшынёй савета садзеяння школе.

145 вучняў старшых класаў праходзяць вытворчае навучанне на фабрыцы. Практика, калі яе правільна арганізаваць, дае дзецям многае і перш за ўсё выхоўвае ў іх пачуццё адказнасці за ўдзел у працы рабочага калектыву. Правільнай арганізацыяй практыкі і ведае камуністка Туркіна.

— Аднойчы з катоннага цэха мне паведамілі — школьнікі Карлік, Зайцаў, Сцепанішчаў і іншыя ўхіляюцца ад работы, адлыньваюць. Пайшлі з цэха ў спартыўную залу. Што рабіць? Давялося ісці да бацькоў, у школу, ставіць пытанне на бюро камсамольскай арганізацыі школы. Хлопцы выслухалі нямала горкіх папрокаў і ад работніц, у якіх вучацца, і ад сваіх таварышаў. І выправіліся.

Камуністка Туркіна нічога не прывыкла рабіць напалавіну — калі ўзялася за работу, аддае ёй усю сябе. Да гэтага прывучыла яе жыццё, яе палымная маладосць, якую яна аддала камсамолу, партыі.

У лютым 1919 года таварыш Туркіна ўступіла ў партыю і ні разу не зганьбіла звання камуніста. Яе біяграфія падобна да біяграфій многіх камуністаў першых год станаўлення Савецкай улады.

1918 год — яна — старшыня Рагачоўскага павятовага камітэта камсамолу.

1919 год — маладая камуністка загадвае павятовым жанаддзелам.

1920 год — ідзе добраахвотнікам на Заходні фронт на барацьбу з белапалкамі. Там яна палітрук.

1922 год — партыя накіроўвае яе ў Маскоўскі ўніверсітэт, але праз два гады адзівае з вучобы і пасылае прапагандыстам у Арэхава-Зуева. Гэта быў 1924 год, калі наша партыя і народ панеслі цяжкую страту — памёр Уладзімір Ільіч. Тады дзесяткі тысяч рабочых уліліся ў партыю і трэба было камуністам ленинскага закліку даць палітычную загартоўку, вывучыць з імі Праграму і Статут партыі. Для гэтага шмат камуністаў вялі прапагандысцкую работу ў гарадах і сёлах краіны. Туркіна была сярод іх.

1929 год — Туркіна ў ліку парттысячы накіроўваецца на вучобу ў Маскоўскі тэкстыльны інстытут...

Так этап за этапам, год за годам разам з партыяй расла і мужнела камуністка Туркіна. І зараз у сваіх штодзённых справах яна захавала той агонь, той запал, з якім працавала ў гады маладосці.

Я расказала пра дзвюх камуністак фабрыкі. Адна з іх прыйшла ў партыю ў 1919, а другая — у 1963 годзе. Яны — партыі радавыя, і кожная з іх — прыклад сумленнага служэння Радзіме, партыі.

Н. СЯРГЕЕВА

Фота Л. Клімава.

Запомніўся мне твар гэтай жанчыны — адкрыты, жывы, не па ўзросту малады. Не маладжавы, не са слядамі колішняй маладосці-прыгажосці, а менавіта малады. Молада яна ўсміхаецца, молада свецяцца яе жывыя блакітныя вочы. Але вось яна змоўкла, задумалася. Па яе твары прабегае цені. І тады бачыш на ім густую сетку маршчынак. Адкуль яны браліся? Але слухаеш расказ жанчыны і разумееш: не па якой-небудзь прыхадзіцы прыроды ўсеяны яе твар маршчынкамі. У кожнай з іх ёсць сваё мінулае, свая гісторыя. А ўсе яны ў цэлым складаюць аповесць аб нялёгкім, але светлым жыцці, аповесць хваляючую і непаўторную...

...У лёсе Марыі Барысаўны Калеевай (па мужу Карнушэнка) многа агульнага з лёсам краіны. Нават нарадзіліся яны ў адным і тым жа семнаццатым годзе. «Табе, Марыйка, можна і метрыкі не выпісваць, і без іх памятаць будзем, калі ты нарадзілася», — жартаваў, нахіліўшыся над нованароджанай, сямінаўскі бядняк Барыс Калееў.

Станавілася на ногі краіна Саветаў, расла-падрастала і Марыйка. І калі ў маі 1933 года па вёсцы Сямінаўка пайшло з канца ў канец, з вуснаў у вусны новае слова «калгас», Марыйцы ўжо ішоў семнаццаты год. Яна падумвала ўжо аб сваім месцы ў жыцці. Але здарылася так, што бацька Марыйкі, паверыўшы розным чуткам і крыватолкам, не захацеў уступаць у калгас. Тады дачка ўзбунтавалася. Заручыўшыся падтрымкай брата, яна сама напісала і падала заяву, у якой прасіла нібыта ад імя бацькі прыняць у калгас усю іх сям'ю. Пасля гэтага бацька вымушан быў здацца.

Неўзабаве яна стала адной з першых трактарыстак на Рагачоўшчыне. Яе — спачатку як лепшую трактарыстку, а потым як брыгадзіра перадавой трактарнай брыгады — ведала ўся акруга.

Вайна застала Марыю ў полі каля трактара. Малады трактарыст ніяк не мог завесці машыну, і брыгадзір прый-

шла яму на дапамогу. Але не паспела яна падняць капот, як з вёскі данёсся крык:

— Вайна!!!

Можна быць, гэты крык і пакінуў першую маршчынку на твары Марыі. Калі ж не гэты крык, не вестка аб вайне, то ўжо сама вайна напэўна пакінула. І не адну, не дзве. Яе разец крамсаў без усялякай літасці...

Вайна забрала ў Марыі мужа. Ён загінуў на Сожы, пры вызваленні роднай Гомельшчыны. І адно толькі магло быць тут суцэшэннем: ведала Марыя, дзе і ў якой братай магіле пахаван яе муж. Можна было, прынамсі, з'ездзіць у тую вёску, што недалёка ад Веткі, ды пакласці на магілу жывых кветак. Іншыя ўдовы не мелі і такой магчымасці.

Вайна забрала ў Марыі і адзінага брата, з якім так дружна жыла калісь.

Ды хіба вызначыш той рахунак, які магла прад'явіць Марыя вайне ад свайго імя і ад імя ўсіх такіх, як яна? Але Марыя была равесніцай краіны, якая з гонарам выходзіла з любога выпрабавання. І нягоды вайны не зламалі маладую жанчыну. Захавалася ў яе душы галоўнае — прага да жыцця і да шчасця. Хапіла сілы глядзець не толькі ў мінулае, але і ў будучае. Калі сямінаўскія жанчыны і дзяды — мужчыны ў вёсцы амаль не было — сабраліся на свой першы пасляваенны сход і сталі рашаць, каго ж выбраць старшынёй калгаса, выбар паў на Марыю. «Будзь, Марыя, старшынёй, — з надзеяй глядзелі на яе аднавяскоўцы. — Многа ты перажыла за вайну, але, акрамя цябе, некаму кіраваць гаспадаркай».

І Марыя Барысаўна, як яе цяпер сталі называць калгаснікі, узялася за справу.

Не адну маршчынку праклала на яе твары старшынства. Ад калгаса ж вайна пакінула толькі назву. Не было ні кала, ні двара. На ўсе брыгады — трое знісіленых коней. Марыя Барысаўна разам з калгаснікамі працавала ў полі. Але часта прыходзілася бываць у Рагачове. Там можна было тое-сёе здабыць для калгаса: то некалькі конікаў мангольскай пароды, то некалькі кароў, то лічаныя пуды насення. Дзяржава, чым магла, дапамагала хлебаробам аднаўляць свае гаспадаркі. Амаль праз дзень Карнушэнка хадзіла пеша ў раённы цэнтр. Трыццаць кіламетраў у адзін канец, трыццаць — у другі. Плакала не раз у дарозе. Прыходзіла дамоў зніможаная і галодная, а тут і есці не было чаго. Усё, што ўдавалася купіць у горадзе, для свайго маленькага сыночка Жэні берагла. «Нельга так, дачушка, — з болем дакарала яе маці, — бяры ты каня, каб хоць пеша не хадзіць такую даль». Аб тым жа гаварыў Марыі Барысаўне і старшыня райвыканкома. Але яна адказвала: «Усяго трое коней у калгасе, людзі самі ўпрагаюцца. Як жа я вазьму?»

Больш двух год узначальвала Марыя Барысаўна родны калгас. І толькі, калі самыя цяжкія дні засталіся заду, калі можна было, як кажуць, перавесці дыханне ды аглянупца наўкола, толькі тады адчула яна, чаго каштавала ёй старшынства. Заўважыла, што і здароўе не тое, што і сын расце амаль без маці, ды, апроч усяго, захацелася Марыі Барысаўне проста папрацаваць разам з усімі. Стала прасіць Марыю Барысаўна, каб вызвалілі яе ад пасады старшыні. «Вось паправіцца крышку здароўе — на любую работу пайду», — казала яна на сходзе, калі абмяркоўвалася яе заява...

І пайшла. У агароднай брыгадзе працавала. Зараз калгас імя Леніна Гарадзецкага сельсавета славіцца ў раёне сваёй гароднінай, а калісьці пачынала гэту справу Марыя Барысаўна. І цялят гадала, адначасова ўзначальваючы агародную брыгаду. Яна «па сумішчальніцтву» займалася і тым, і другім. Нібыта прадчувала, што прыйдзеца ёй загадваць фермай, для якой яна так любоўна падбірае і гадуе цялят.

А ў вераснёўскія дні 1953 года Марыя Барысаўна адна з першых адгукнулася на заклік партыі і пайшла працаваць загадчыцай фермы — на самы цяжкі ўчастак.

Для яе той час асабліва памятны. На ферме яна як бы знайшла яшчэ адно сваё прызвание. Ёй Марыя Барысаўна аддавала ўсе свае сілы, усё сваё ўменне.

Карнушэнкаўская гвардыя (так сталі зваць жартам сямінаўскія даяркі) заваявала першынство ў калгасе і ён выйшаў на вытворчасці малака на першае месца ў раёне. Яму быў уручан пераходны Чырвоны сцяг райкома партыі і райвыканкома.

Сямінаўскія даяркі першыя ў раёне сталі змагацца за званне калектыву камуністычнай працы. Для жывёлаводаў калгаса і раёна Карнушэнка стала сапраўдным маяком.

Цудам здавалася ўсё, што расказвалася пра сямінаўскую ферму калгаса імя Леніна. І ў той жа час усё гэта адпавядала сапраўднасці. Прыязджалі на ферму даяркі з іншых калгасаў, каб паглядзець уласнымі вачыма, і ніхто з іх не расчараваўся.

Ездзіла да сваіх суседзяў, сваіх сябровак па справе і Марыя Барысаўна. Не магла яна абыякава адносіцца да розных непаладак і агіднасцей, якія часам назіраліся яшчэ на фермах у іншых гаспадарках. Да таго ж яна ўжо была камуністкай, дэпутатам абласнога Савета і адчувала, што зараз не толькі за сваю ферму нясе адказнасць...

Заглядвала не раз Карнушэнка да работнікаў Гарадзецкай малочнатаварнай фермы (былы калгас «Свабода»). Ды і як было не заглянуць, калі Сямінаўка і Гарадзец межаваліся, знаходзіліся адзін ад другога на адлегласці паўтары вярсты, да таго ж справы ў Гарадцы былі няважныя.

Гарадзецкія даяркі спачатку нават і слухаць не хацелі аб тым, што і ў іх можна наладзіць справу. Казалі іншы раз не то жартам, не то ўсур'ёз: «Ну вось, калі б вы, Марыя Барысаўна, былі ў нас загадчыкам, тады б, можа, што-небудзь і было».

Не падазравалі гарадзецкія даяркі, наколькі іх пажаданні блізкія да сапраўднасці.

А здарылася ўсё так. Адбыўся сход калгаснікаў арцелі імя Леніна і на ім было вырашана: прыняць у сваю сям'ю безнадзейна адстаючых суседзяў — членаў сельгасарцелі «Свабода». Тут жа на сходзе старшыня Аляксей Шукевіч запытаў Марыю Барысаўну:

Гайдар

Да шасцідзясяцігоддзя з дня
нараджэння

Аркадзь Гайдар з дзецьмі.

...Калісьці ў даўнія часы, ідучы ў далёкі паход, воіны высылалі наперад конніка. Ён імчаўся наперадзе, пільна ўглядаўся ўдалечыню, разведваў дарогу для атрада. Называлі таго конніка — гайдарам!

Аркадзь Пятровіч Голікаў, відаць, не выпадкова выбраў гэты літаратурны псеўданім. Ён заўсёды быў і застаецца ў першым радзе савецкіх дзіцячых пісьменнікаў.

Сёння, бадай, не знойдзецца ў нашай краіне чалавека, пачынаючы ад самага маленькага першакласніка, які б не ведаў гэтага імя, не чытаў твораў Аркадзя Гайдара.

Гайдар заўсёды быў байцом. І тады, калі чатырнаццацігадовым падлеткам уступіў у рады

Чырвонай Арміі, у пятнаццаць год камандаваў ротай, а ў шаснаццаць — палком і пазней, калі змяніў баявую вінтоўку на пярэе пісьменніка, стаў адным з тых людзей, якія, паводле яго ўласных слоў, з ваеннай хітрасці прыкінуліся дзіцячымі пісьменнікамі, а на самай справе рыхтавалі чырваназорную моцную гвардыю.

Ён і загінуў як баец — 26 кастрычніка 1941 года ў баі з фашысцкімі захопнікамі...

Першыя кнігі А. Гайдара прысвечаны ваеннай тэматыцы. Сам пісьменнік так растлумачваў гэта: «Мабыць, таму, што ў арміі я быў яшчэ хлапчуком, мне захацелася раскажаць новым хлапчукам і дзяўчынкам, якое яно было жыццё, як яно ўсё пачыналася ды як пра-

цягвалася, таму што пабачыць я паспеў усё-такі нямаю». У 1926 годзе А. Гайдар напісаў апавяданне «Р.В.С.» — твор, асвежаны высокай рамантыкай рэвалюцыйнай барацьбы, твор, які вызначыў далейшы шлях Гайдара як дзіцячага пісьменніка. Пазней па гэтаму апавяданню быў пастаўлены фільм «Дума пра казана Галоту».

У 1930 годзе выйшла ў свет адна з лепшых кніг нашай савецкай дзіцячай літаратуры — апавесць «Школа». Па сваёй мастацкай сіле, па ярка выпісаных вобразах — галоўнага героя Барыса Горыкава (вобраз гэты ў значнай ступені аўтабіяграфічны) і кіраўнікоў народных мас у гады рэвалюцыі, бальшавікоў Баскава, настаўніка Сямёна Іванавіча Чубука, камандзіра Шабалава і іншых, апавесць «Школа» стаіць побач з класічнымі ўзорамі савецкай літаратуры аб грамадзянскай вайне.

Услед за «Школай» з-пад пера пісьменніка з'яўляюцца новыя творы — «Чацвёрты бліндаж», «Далёкія краіны» — аб вялікіх працоўных справах савецкага народа, які ў жорсткай класавай барацьбе з ворагамі рэвалюцыі перабудоваў краіну. У 1935 годзе выходзіць у свет апавесць «Ваенная тайна» — кніга аб вялікіх ідэях рэвалюцыі, аб барацьбе вольналюбівых народаў. Адказваючы сваім юным чытачам на пытанне: навошта ў канцы апавесці гіне маленькі хлопчык Аляна, Гайдар пісаў:

«Вядома лепш, каб Аляна застаўся жывы. Вядома, лепш, каб Чапаеў застаўся жывы. Вядома, невымерна лепш, калі б засталіся жывыя і здаровыя тысячы і дзясяткі тысяч вялікіх, маленькіх, вядомых і невядомых герояў.

Але гэтага ў жыцці не бывае...

Вам шкада Аляку. Некаторыя рабаты ў сваім водзьве пішуць мне, што ім нават «вельмі шкада». Ну, дык я вам шчыра скажу, што мне, калі я пісаў, было і самому так шкада, што часам рука адмаўлялася дапісваць апошнія раздзелы.

І ўсё-такі гэта добра, што шкада. Гэта значыць, што вы разам са мною, а я разам з вамі будзем яшчэ мацней любіць і Савецкую краіну, у якой жыў Аляна, і заручбных таварышаў, тых, якія кінулі на катаргу і ў турмы.

І будзем яшчэ больш ненавідзець усіх ворагаў: і сваіх, дамажных, і чужых, замежных, — усіх тых, што стаяць уперак нашай дарогі і ў барацьбе з якімі гінуць нашы лепшыя вялікія і часта маленькія таварышы».

Усім сваім творамі пісьменнік і салдат Аркадзь Гайдар імкнуўся дапамагчы падрастаючаму пакаленню ўбачыць і знайсці сваё месца ў страі змагароў за самы справядлівы лад на зямлі, у страі будаўнікоў камуністычнага будучага. З асаблівай сілай гэта выявілася ў апавесці «Цімур і яго каманда» — кнігі з выключным, незвычайным лёсам. Герой яе — нястомны на выдумку, высакародны ва ўсіх сваіх учынках, адважны і рашучы хлапчук — стаў узорам для многамільённай арміі савецкіх школьнікаў.

Мова твораў А. Гайдара сурова-мужная і разам з тым лірычна-ўсхваляваная. Кожная кніга светлая, сагрэта ласкавым гумарам, Гайдар заўсёды пісаў сардэчна і шчыра.

І таму кнігі яго не старэюць.

С. МІХАЛЬЧУК

— Ну дык як, Барысаўна?..

Тая адразу зразумела, што мае на ўвазе старшыня. Екнула сэрца ад нечаканасці і ад прадчування яшчэ аднаго нялёгкага выпрабавання. У сваю чаргу ціха запытала:

— Загадваеце, Аляксей Іванавіч, ці проста раіцеся?

— Проста раюся. Загадаць табе я не маю права.

Прыняла Марыя Барысаўна ўсе фермы, якія былі ў Гарадцы, — малочнатаварную, свінагадоўчую, авечкагадоўчую. Прыняла, прыгледзелася бліжэй да сваёй новай гаспадаркі і — жахнулася...

З невясёлымі думкамі вярталася яна вечарам дамоў у Сямінаўку. Старалася не ўспамінаць аб ферме. Як заўсёды ў такім выпадку, яна пачынала думаць пра сына: «Добры ў мяне ўсё ж Жэня. Не толькі я, але і людзі тое самае гавораць аб ім. Каля дваццаці год хлопцу, а ўжо мае тры спецыяльнасці — трактарыста, шафёра і токара».

Назаўтра Марыя Барысаўна з'явілася на ферму са шпалерамі падпахай. Сказала даяркам:

— Пачнем з чырвонага кутка. Нельга ж далей так. Няма дзе ні абагрэцца, ні сабрацца, ні прысесці нават.

Тыя выслухалі недаверліва новага загадчыка і... разышліся. Ці то не зразумелі, у чым справа, ці то не прынялі ўсур'ёз прапанову Марыі Барысаўны.

Прайшоў час, на Гарадзецкай ферме ўсё змянілася да непазнавальнасці. Жывёлаводы не звярталіся ўжо да Марыі Барысаўны холадна-афіцыйна на «вы», а проста гаварылі: «Ты, Барысаўна»... І дадатковую аплату пачалі яны атрымліваць рэгулярна, і кармы для жывёлы адпускатся як мае быць, і кароў не адзін раз паілі, а цэлых тры, бо ўжо ведалі, інакш многа малака не атрымаеш.

Гарадзецкая ферма, як некалі Сямінаўская, лічыцца адной з лепшых у раёне. Людзі працуюць дружна, з аганьком. Куды ні глянь — узорны парадак. Нават ларок без прадаўца ёсць — прыходзь і бяры тавары першай неабходнасці, не трэба ісці ў магазін.

У Марыі Барысаўны добры настрой. Яно і не дзіва! Такі экзамен вытрымала яна!

Рагачоўскі раён.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ

ВЯЛІКАЕ ДЗЯКУЙ!

Дарагія таварышы!

Упершыню ў сваім жыцці я пішу ў рэдакцыю. Ведаю, што хто-небудзь скажа: вось яшчэ што надумала. Мне проста захацелася раскажаць пра сваё жыццё, пра сваю сям'ю. А такіх жа сям'яў вельмі многа.

Я — калгасніца. Маці траіх дзяцей. Сын Уладзімір скончыў вярхоўнае вучылішча, цяпер у запасе. Адна дачка вучыцца ў Гомелі ў кааператыўным тэхнікуме, другая — ходзіць у школу, у 9 клас.

Наша сям'я жыве добра. Падумаіце самі. Хіба магла калі-небудзь простая сялянка нават марыць пра курорт? А я была ў санаторыі ў Грузіі. І здароўе падлячыла і свет паглядзела. Сын таксама пабыў два разы ў санаторыі на Рыжскім узбярэжжы.

Ад свайго імя і ад імя мужа, таксама простага калгасніка, ад сваіх дзяцей я хачу праз Ваш часопіс шчыра падзякаваць нашай партыі і асабіста Мікіту Сяргеевічу Хрушчову за вялікія клопаты пра калгаснікаў. Вялікае дзякуй!

І яшчэ я хачу сказаць, што больш за ўсё на свеце трэба берагчы мір. Я добра памятаю мінулыя вайны. Многа, вельмі многа давалася нам перажыць. У той страшэнны час у мяне загінула сястра з грудным дзіцем, а ў мужа загінулі тры браты.

Усе савецкія людзі хочуць міру на зямлі. І ў імя міру будзем працаваць у новым годзе яшчэ лепш. Не пашкадуем сваіх сіл, каб жыццё наша стала яшчэ прыгажэйшым!

В. І. ДАШУК,

калгасніца арцелі «Савецкая Беларусь».

Хойніцкі раён

Урывак з новага рамана Івана Мележа «Навальніца над полем» на нейкі час зноў верне нашага чытача да знаёмых яму па мінулых ужо стрэчах герояў, якіх ён палюбіў, з якімі звывся і зрадніўся ў рамане «Людзі на балоце»... Увесь раман «Навальніца над полем» будзе надрукаваны ў часопісе «Полымя».

Іван МЕЛЕЖ

Мал. Ю. Пучынскага

У той самы дзень, калі чутка пра сустрэчы Васіля і Ганны ўвайшла ў Глушакову хату, прыйшла яна і да Дзятлікаў. Першай даведалася пра гэта Васілёва маці, якой перадала нядобрую навіну Нібыта-Ігнаціха. Занепакоеная, устрывожаная вельмі, Дзятліха і знаку не падала таго, якім важкім каменем легла ёй на сэрца бяда.

Не паказвала яна трывогу і сваім, толькі з таго, як паглядвала час ад часу то на Васіля, то на Маню, як сачыла за імі, можна было здагадацца, як гняце, як паліць яе бяда. Тоячы страх свой, як ніколі, лагодна хадзіла яна каля Мані, чым толькі магла, старалася памагчы, дагадзіць, — нібы старалася пацешыць, парадаваць за крыўду, што зрабіў Васіль.

— Харошы які! — хілілася пры Мані над калыскаю з Васілёвым сынкам. — Агу, агу!.. Разумны ж які!.. Такі малы, а ўжэ знае, што да чаго!.. Смяецца. Агу, агу!..

Маня, як заўсёды, паволі, быццам ляніва рабіла сваё, паволі, быццам ляніва насіла папайнелае цела. Васілёва маці, што ўвагі не зводзіла з яе, гонячы трывогу, знарок супакойвала сябе: «Не знае нічога»; супакойвала сябе, але супакоенне не прыходзіла: чула, што блізка тая пара, калі і да яе, да Мані, усё дойдзе. Дойдзе, не абміне, — і да бацькі, і да яе прыйдзе! У Дзятліхі проста з рук усё валілася.

За гнілой халупай, у якой яны яшчэ туліліся, цюкалі сякеры, былі чуваць мірныя галасы працы: стаўлялі новую хату. Зруб быў ужо складзены, рабілі кроквы: глядзі ды радуйся, здаецца, — от-от можна будзе перабрацца! А тут раптам — такое! І каб стаўляў кроквы іншы хто, а то ж Пракоп сам, Манін бацька, з сынам Пятром — Маніным братам. І лес вазілі, і чысцілі бяровенні разам, разам складалі; і склалі ж — глядзі — не наглядзішся: відная, прасторная, на дзве палавіны, хата, якой век не было б у іх, Дзятлікаў, адных. Нарадавацца не магла з Васіля: дабіўся свайго, дабіўся, чаго хацеў, — у людзі, лічы, выйшаў; сам выйшаў і сям'ю ўсю выцяг! І от — на табел!.. Забыў даўно, думала, Ганну тую, забыў — і ўспамінаць не ўспамінае, — аж не, аказваецца, — і не забыў, і не астыў. Зноў загарэўся, зноў пацягнула да той, — як на бяду! То та смутны быў апошнім часам, усё таіў нешта, усё тупаў без ранейшай ахвоты, хмурыўся бы ў нейкім одуме! Яна гадала, што за прычына, баялася: захварэў можа, — аж от яна, тая хвароба!..

Даўно не было ў Дзятліхі такога неспакою, як у гэты дзень.

То каля Мані хадзіла, то выбягала на двор, паглядзець на Пракопа з Пятром, на Васіля: Пракоп з сынам рабілі, як раней, спакойна, нічога яшчэ не ведалі; найбольш жа сачыла за вуліцай, за суседнімі дварамі: здавалася, хто ні ішоў міма, вельмі ж цікаўна, усмешліва зіркаў у вокны, на зруб, на якім рупіліся мужчыны.

Як ніколі, багата баршчу наварыла, хлеба найбольшую буханку дала, сала добры кавалак дастала, парэзала на скавародку. Калі ўнесла з каморкі потную бутэльку гарэлкі, абцёршы хвартухом, паставіла на стол, Пракоп аж вочы з-пад чорных навісаў-броваў упяў здзіўлена.

— Пагрэйцеся бо з холаду! — сказала чула, зычліва.

Пракоп прамайчаў, а Пятро давольны пакруціў галавою, засмяяўся:

— Расшчадрыліся нешто вы, цётко! Ці не ўлазіны ето рабіць хочаце сягоння?

— Аге, улазіны! — ледзь не вырваўся ў Дзятліхі сумны подых; яна адразу ж адагнала сум, пажартавала: — Баюся от, штоб гарэлка не ўсохла! — Дзятліха клапатлівай гаспадыняй захадзіла каля Пра-

копа і Пятра. — Пагрэйцеся бо, кажу! Холодно ж нешто стало. І восені, можна сказаць, небагато, а ўжэ так холодна!.. Ето ж і ўнізу, як дыхне вецер, дак бы працінае холадам... А там, угары, дак і скалец, мабуць, нядоўго?..

— Ды не, не вельмі. Няма калі мерзнуць! — весела адказаў Пятро.

— Усё-такі — пагрэцца нялішне!

— Ды, мабуць што, — і нялішне...

Толькі ўзялі шклянкі ды кубачкі, як паўз акно праплыла постаць: ляснік Міця. Ляснік не затрымаўся ў цёмных сенцах, прайшоў упэўнена, як у сваіх; упэўнена, як у сваю хату, ускочыў перад ім жоўты абскубаны леснікоў сабака.

Міця ступіў, прыгінаючы галаву, ад парогу сказаў: «Памагай бог!» Не чакаючы запрашэння, паставіў стрэльбу ў сметніку, ахвоча крэкнуў:

— Як чуў! У самы раз!

— Аге. Угадаў, Міцячко!

Васіль устаў, даў яму месца бліжэй да кута, падсунуў свой кубак. Спакойна, як дома, палез Міця за стол: ледзь не сваім чалавекам стаў з таго часу, калі пачаў нарыхтоўваць Васіль лес на хату.

Спакойна, важна ступаючы, падаўся пад стол і леснікоў сабака.

Другімі разамі Дзятліха, частуючы Міцю, адно дзівілася, як ён п'е — не п'янее: толькі што твар нібы цёмнай крывёю наліваецца: дзівілася, шкадавала потай, колькі гарэлкі, добра на нішто прападае. Сёння ж яна і на яго глядзела інакш, як заўсёды: язык у лесніка дурнаваты, паганы: так і глядзі сп'яну плясне, чаго баішся!

— Скончыце ўжэ скоро! — прамовіў Міця, перакуліўшы кубак, закусваючы хлебам з прэжаным салам.

— Ды ўжэ і небагато, сказаць! Толькі што халады падступаюць, бы на вараных! — адгукнулася жвава Дзятліха.

Трывожачыся, каб Міця не пляснуў чаго, яна як пачала, дык і не спынялася амаль, гаварыла абі што, абі не маўчаць, абі не даць Міцю развязаць язык. Бывала, яе нямала злаваў жоўты сабака, што ўвесь час то круціўся, тоўкся пад нагамі, то нават станавіўся, чапляўся пярэднімі лапамі за край стала, глядзеў зладзейкавата, штоб такое ўпарваць. Пракоп зіркаў на гэтага нахабу і сёння панура, раз нават так даў наскон пастала, што сабака ўпаў на бок і грозна загірчэў; Дзятліха ж сачыла за кашлатым госцем з незвычайнай лагоднасцю. І гаварыла яму мірна, і косць кінула, і пахваліла нават: спраўны які, маўляў, сабака!..

Пачула сябе трохі лягчэй, калі Пракоп, выцершы бараду, палез з-за стала, важка, няўклудна патупаў на двор. За Пракопам хутка выбраліся з хаты і Пятро з Васілём. Міцю ж і жоўтага сабаку Дзятліха правяла сама да веснічак. Радуючыся, што ўсё пакуль абышлося неяк, вельмі ж ахвоча прасіла яна лесніка, каб не крыўдаваў, што гарэлкі было мала, каб заходзіў іншым часам, не мінаў хаты...

Бяда ўсё ж прыйшла неўзабаве. Прыйшла адтуль, адкуль найбольш і баялася Дзятліха — проста з вуліцы, проста да

Пракопа. Дурны Бугай Ларывон, дыбаючы сярод вуліцы, стаў супраць зруба, крыкнуў задзірыста:

— Доўго корпаецца нешто!

— А табе — якое свіячае дзело? — адрэзаў з верху зруба Васіль.

— Мне то — нічога, — Бугай раптам голасна, на ўсю вуліцу, аб'явіў: — Ганна — недавольна!

Васіль не чакаў гэтага. Ледзь не кінуўся ашалела са зруба, каб учапціцца ў Бугая, — але стрымаўся. Насцярожана сачыў, што будзе далей.

— Якая Ганна? — няцямна запытаў Пятро.

Бугай зарагатаў:

— Якая! Што жыць будзе ў ётай хаце! Ну, з якой — любіцца! На гумне з якой па начах мілуецца! Калі жонка спіць!..

— Ах, ты, с-сволач! — Васіль схопіў абрэзак паплеціны, Бугай ледзь управіўся адскочыць, як яна гухнула ў вулічную хату.

— Баішся! — Бугай закрычаў яшчэ зларадней, галасней. — Згаварыліся ж, што — к Васілю прайдзецца скор! —

— Ты што, брэшаш, Бугай паганя! — напала на яго Дзятліха, стараючыся адвесці бяду. — Не бачыш, што ў яго жонка, што дзіця ў яго!..

— Жонку ету ён выгане, кажуць!

Адгукнуўся ўжо са зруба Пракоп:

— Хто кажа?..

— Усё сяло!..

З кляцбай і пагрозамі Дзятліхі Ларывон адразу давольны падыбаў па вуліцы. Лясун, уткнуўшыся чорнай барадой у грудзі, нейкі час яшчэ моўчкі, панура, як заведзены, цюкаў сякераю. Потым выпраміўся, таксама ж моўчкі пасядзеў нерухома, потым стаў няўклудна злазіць. Як бы па нячутнай камандзе, палез услед за ім і Пятро. Васіль астаўся на версе, — усім сваім выглядам паказваў, што не хоча ведаць нічога, жыве клопатам пра хату.

— Не слухайце бо! — кінулася да Пракопа Дзятліха. — Брахня ўсё ёто! Гад еты, Бугай, — ад злосці ўсё! Злы на Васіля — от і набрахаў! З'есці б Васіля гатоў, не тое што!.. От і набрахаў! Не верце ні слову. Брахня ўсё!..

Чуў ці не чуў Пракоп — невядома было: упяўшы некуды ўпарты позірк з-пад навіслых броваў, стаяў, як скамянелы — хоць бы адна жылка на твары варухнулася! Не сказаўшы ні слова да Дзятліхі, спадылба павёў вачыма на дачку: Маня стаяла неяк па-дзіцячы разгубленая; тоўстыя, мокрыя губы крывіліся крыўдаю, белыя вейкі дрыжалі — вось-вось заплача!

Чула ўсё, што казаў Бугай. Чакала падмогі, падтрымкі. Пракоп і ёй не сказаў слова, з тым жа скамянелым, панурым тварам адварнуўся, паволі, важка пацёгся на вуліцу. Дзятліха яшчэ пайшла побач, яшчэ не траціла надзеі працяць лесуну нячуласць...

Адарвалася ад Пракопа, пабрыла назад у распачы. Ужо ў двары схамянулася, стала, глянула туды, куды пайшоў Бугай, паслала наўздагон:

— Штоб табе астатнія мазгі высахлі, гад падкалодны!

Убачыла Маню, што ўсё стаяла сярод двара, ціха, жаласна хліпала, — захадылася каля яе:

— Не слухай нікого! Не думай попусту! Ад злосці ўсё! Мало чаго не наплятуць — ад злосці. Не слухай нікого!.. Хадзем бо! Кеб малое не выпало з калыскі, крыў божа!..

Маня адно хліпала, як шчання. Хліпаючы, бязвольная зусім, нібы ў сне, і падалася з Дзятліхай у хату.

* * *

Ні Валодзька, ні дзед Дзяніс яшчэ не ведалі пра бяду: абое былі ў полі, глядзелі пчаліныя калоды перад зімою.

Калоды, праўда, былі ўжо ўцеplены, але дзеду Дзянісу — ведаў Валодзька — карцела яшчэ паглядзець, праверыць усё: баяўся дзед, каб не забыў чаго, ходзячы першы раз — памяць старая, тымчасам, і падмануць магла! А падмануць было ёй няцяжка: калод меў дзед, як-ніяк, сем штук, і стаялі яны па ўсёй зямлі — на ўзлесьсях, на полі, усе на дрэвах высока. Пакуль даедзеш ад калоды да калоды, пакуль узлезеш!..

Валодзька ездзіў з дзедам не так сабе, не з пустой ахвоты. Памагаў ставіць драбіну да дрэваў, — яна была важкая і доўгая! — трымаў драбіну, калі дзед асцярожна лез з папярэчыны на папярэчыну; памагаў дзеду несці яе на воз.

Ехаць было добра, а стаяць, трымаць драбіну — брала нуда і стылі ручкі. Але Валодзька не скардзіўся: ці ўпершыню было цяжка яму нудоту і нядобрае: не адно ж ужо лета з дня на дзень пас свіней, каня нават пасвіў, і мок, і стыў у полі, сцярог — як прывязаны быў пры іх. Спярша цяжка нуду гэту было пакутаю страшнаю, а потым — прыцягнёўся, звык: нічога не зробіш, памагаць трэба, зарабляць на хлеб. Не малы ж

ужо — не век жа есці хлеб дармовы, сядзець на чужой шыі! Словам, цяпер гэта быў не той бесклапотны малы, які адно ведаў: хачу гуляць, хачу есці, ведаў Валодзька добра, што, акрамя гэтага спакуслівага — хачу, ёсць у чалавека непрыемнае, але неадменнае, абавязковае — трэба. Не заўсёды «трэба» перамагала «хачу», але ён ужо добра чуў, што «трэба» — важнейшае, што не лічыцца з ім не можна...

Так, на выганах і на пашах, зазнаў малы чалавек вялікую супярэчнасць чалавечага жыцця. Зазнаў ён і складанасць свету, складанасць становішча чалавека ў ім. Запісаны ў Алешніцкую школу, за тры месяцы ён пасядзеў на лаўцы ў першым класе толькі якіх дзесятак дзён: іншыя дні то памагаў па гас-

падарцы, то — у слоту, у дождж — сядзеў у хаце: не было ў чым ісці, — то гуляў дзе-небудзь з прыяцелямі, аддаўшыся свайму спакусліваму «хачу»...

За тры гады ён вельмі падрос і стаў больш падобны на матку. Як і ў маткі, валасы ў яго былі бялявыя, аднаго колеру, аднаго колеру — шэра-сіняватага — былі і вочы, не такія, як у Васіля, не хмурныя, падсцярожлівыя, а даверлівыя, лагодныя з дачаснай задуменнасцю. Гэтая задуменнасць неяк асабліва прыкметна была ў малым, была, як знак таго, што чалавек глядзеў на свет сур'ёзна, стала, разважна...

— Дзед, — сказаў ён, калываючыся разам з калёсамі на ямаках і купінах, — а ў Жалудка ў настаўніка — вуллі, як хаткі, і — проста на зямлі стаяць, у садку...

— У калодах ім лепей. Зацішней. Не так трывожна...

Валодзя, які правіў канём, аб'ехаў яму, памаўчаў, падумаў аб нечым сваім, запытаў ціха:

— Яны — вельмі трывожныя? Болей за людзей?

— Болей!.. — Вочы дзеда бліснулі жвава, весела. — Шчэ якія — трывожныя! У іх нутро, тымчасам, хоць маленькае, а — чуткае страх! Далікатнае нутро!.. Усё чуюць. Любіш ты ці не, рады ты ці смутны! Усё, зразу!..

Валодзя не сказаў нічога, адно задуменна пазіраў з-пад раскідлага, падобнага на сабачае вуха, казырка. Дзед памаўчаў трохі, прамовіў давольны:

— Еты год пчолам зіма не страшная будзе. У калодах цёпла, што ў добрай хаце! Хай ім хоць які холад, баяцца нечаго! І яды, тымчасам, хваціць! Да самага лета мёду аставіў — той раз!..

Ехалі ўжо к апошняму — сёмаму — вуллі, калі на дарозе трапіўся Андрэй Руды, што таксама кіраваў некуды на возе. Хацелі размінуцца, але Руды спыніў калёсы, саскочыў, гукнуў дзеда. Падышоў, спытаў, ці даўно ў полі.

— Вы ж, следавацельна, і не знаеце, што ў вас учынілася! — сказаў, нібы радуючыся таму, што выпала паведаміць першаму.

Дзед кінну позірк з-пад белых броваў:

— Што, тымчасам, учынілася?

— Учынілася, Дзяніс Ігнатавіч, у вас — та-скаць-етым часам — праішэствія. — Руды зацягнуўся самакруткай, пусціў носам далікатны дымок. — Праішэствія — та-скаць — на ўвесь сельскі маштаб! Усё сяло гудзе: раскол у сям'і Дзятлаў! — Ён перахаліў нецярплівы дзедаў рух і сказаў: — Маня ідзе да сваіх, а Васіль, ёсць сведзенія — бярэ Ганну Чарнушкаву!

— Як ето — бярэ?..

— Та-скаць, згаварыліся тайно!

Дзед адразу ўзяў ад Валодзі лейцы і, не гаворачы больш нічога, павярнуў каня ў Курані.

Валодзя бачыў, што навіна, пачутая ад Рудога, вельмі ўстрыжыла дзеда: пра пчолы нават адразу забыў! Валодзя ж спачатку ўзяў вестку са сталай і спакойнай разважнасцю: ідзе Маня, ну, няхай і ідзе! Ён нібы ўбачыў, як яна ідзе па вуліцы, тоўстая, павольная, — падумаў ясна: Васіль усё роўна не любіць яе, калі з Ганнай жыць хочацца! А так і Васілю добра будзе, і Ганне, і Мані — бо што ёй за цікавасць з Васілём, як яму другая болей падабаецца! Яна і так колькі наплакалася ад таго, што ён вечна хмурны, недавольны. Цяпер хоць пажыве ціха каля сваіх!.. І ёй добра будзе, і Васілю з Ганнай. Ён тут жа з трывогай падумаў: а з кім жа цяпер астанецца хлопчык — з Васілём ці з Маняю, — і пачуў, што жыццё зноў нагадала пра сваю складанасць. Ён рашыў усё ж, што і гэты вузел развязаць можна так, каб усім добра было: няхай жыве яно трохі ў адных, трохі — у другіх. Яму так яшчэ лепей будзе! За гэтымі клопатамі Валодзю раптам узяла радасць: яны цяпер з Хведзькам — сваякі! Ганна ж — Хведзькава сястра!

Гэта радасць і жыла ў ім найбольш, калі ён ехаў з дзедам к сялу. Яму вельмі не цяпелася хутчэй пабачыцца, падзяліцца вялікай навіной з прыяцелем, — Хведзька ж можа яшчэ нічога і не знае! Калі ехаў па вуліцы, так і лавіў позірк, ці не відно знаёмай постаці, так і гнала саскочыць, кіннуцца шукаць. Так шкода было, што Хведзька можа ў Алешніках на ўроках яшчэ!..

Падумаў — зойдзе на хвілінку, пачуе сам на свае вушы ўсё, тады — пабачыць шукаць; а як Хведзька на ўроках, пабачыць к грэблі, насустрач! Але калі ўехаў на двор, пабачыў сумную матку, калі ўвайшоў у хату, убачыў заплаканы, няшчасны Манін твар, пачуў, што радасць ураз выцякла, як вада з далоні між пальцаў. Жаль вялікі ўзяў за Маню: не рада ж яна, вунь як бядуе! І матка, як бы нябожчык у хаце!

Хацеў нават зразу сысці з хаты, але маці заўважыла, пазвала: дала есці.

Ад таго, што Маня сядзела на палацях каля калыскі ды хліпала, яда была не ў смак. Пасёрбаў баршчу так для прыліку, каб матка не гаварыла нічога, хутчэй вылез з-за стала, выйшаў на двор. Адышоўшы ж ад двара, стаў на вуліцы, поўны вялікай, цяжкай супярэчнасці.

Ад таго, што так было шкода і Мані, і маткі, ісці да Хведзькі ўжо не хацелася. Ён і не пайшоў да Чарнушкаў, падаўся на выган, з выгану на ўзбодатак, але ад хмызняку павярнуў назад, пацёгся прыгуменнай дарогай. Ішоў сам не ведаў куды. Не ведаў, што рабіць. Чалавек быў зусім збіты з тропу.

Пастаяў на сваім прыгуменні, залез у гумно, ушыўся ў салому. Сядзеў ціха, моўчкі, з нейкім супакаеннем слухаў, як пахне жытняю саломой, халодным токам, старым дрэвам. Пад застрэшшам круціліся, ціркалі вераб'і, і гэтае знаёмае цірканне таксама як бы супакойвала. Усё ж сядзець неўзабаве надакучыла. Калі зноў выцягнуўся на святло, на прыгуменне, з усіх прыяцеляў успомніў аднаго Хведзьку. Іменна Хведзькі не хапала цяпер яму. Адзін Хведзька патрэбен быў.

Усё ж ішоў на Чарнушкаў двор без ранейшай вольнасці, з невядомай трывогай і асцярожнасцю, як бы чагосьці баяўся. Зусім забаяўся, калі раптам убачыў не каго іншага, а Хведзькаву матку, калі тая так зірнула, што ледзь не кіннуўся наўцёк. Хведзькі не было, і ён самотны падаўся на выган, потым у хмызняк. Чалавек усё не знаходзіў сабе месца, жыў адно толькі тым, што выглядаў, ці не відно дзяцей на дарозе, ці не вяртаюцца са школы.

Хутка і гэтае выгляданне надакучыла, падаўся насустрач, дайшоў да цагельні. Толькі калі ўбачыў на грэблі купку малых, стаў, цяпліва і хмурна пачакаў. Хмурны ж падышоў і да Хведзькі, моўчкі пацёгся побач, сярод хлопцаў і дзяўчат у світках, у каптанах, з торбачкамі, адзін унураны, сур'ёзны ў дураслівай, гаманкой чародцы. Ужо ля сяла адвёў Хведзьку ўбок, сказаў са сталай стрыманасцю:

— Знаеш, мы з табой, мабуць, будзем сваякамі...

Хведзька шмаргануў чырвоным, з чарнільнай плямай носам.

— Чаму ето?

— Васіль праганяе Маню. Ганну вашу хоча ўзяць за жонку.

Хведзька толькі зірнуў заклапочана:

— А як жа Яўхім яе?

— Яўхіма яна, мабуць, кіне.

— От, добра! — сказаў раптам Хведзька.

Валодзя, як бы прасіў парады, помачы, прызнаўся нявесела.

— Добра то добра, да яна не хоча — Маня! Плача!

— Ну, і няхай плача! — проста рашыў Хведзька.

Валодзю не вельмі ўсцешыла гэтая рашэнне, але яму ўсё ж

НА РУБЯЖЫ ГАДОУ

Калі Новы год прыходзіць на змену свайму папярэдніку, прынята падводзіць вынікі. Стала звычайным аглядацца на пройдзены шлях, зноў вяртацца да важнейшых падзей года, які адышоў назаўсёды ў летаніс гісторыі. Такая традыцыя існуе ўсюды, літаральна ва ўсіх краінах. Друк і радыё, каментатары і палітычныя дзеячы, кожны па-свойму, адзначаюць гадоўнейшыя вехі старога, 1963 года. Але нельга не заўважыць у гэтай масе самых розных думак і меркаванняў некалькі агульных момантаў. Такіх момантаў, якія, бадай, за рубяжом карацей за ўсіх выказала японскае інфармацыйнае агенцтва Кіода Цусін.

У сваім пераліку важнейшых міжнародных падзей 1963 года яно ставіць на першае месца заключэнне Маскоўскага дагавору аб забароне ядзерных выпрабаванняў у атмасферы, космасе і пад вадой, «нараджэнне ў СССР першай у свеце жанчыны-касманauta» і забойства прэзідэнта ЗША Кенедзі. Што ж, агенцтва, бадай, на гэты раз мае рацыю. Сапраўды, якімі б рознымі ні былі гэтыя падзеі па свайму характару і па сваіх выніках, неаспрэчна адно — яны былі, гаворачы мовай заходніх журналістаў, сапраўды сенсацыйнымі падзеямі свайго года.

Але, як гаворыцца, і сенсация не падобна. І ці хацелася гэтага кіраўнікам японскага агенцтва Кіода Цусін або не, хутчэй за ўсё не хацелася, але сваім пералікам яны зноў пацвердзілі той вядомы факт, што сацыялізм валодае велізарнай стваральнай сілай, што ўсе свае велізарныя магчымасці ён накіроўвае на карысць міру, на перамогу чалавечага розуму. Ніхто не можа адмаўляць, што калі ў цяперашні час у вышыню не ўскідаюцца смертаносныя грыбападобныя воблакі ядзерных выбухаў, калі не падвяргаюцца згубнаму ўздзеянню водныя прасторы, калі ўсе маці зямлі ведаюць, што на галовы іх дзяцей не сыплюцца зверху небяспечныя радыёактыўныя ападка, то заслуга ў гэтым у велізарнай ступені належыць Савецкаму ўраду і яго кіраўніку Мікіту Сяргеевічу Хрушчову.

Эпахальнай падзеяй 1963 года

з'явіўся касмічны ўзлёт нашай слаўнай «Чайкі» — Валянціны Нікалаевай-Церашковай. Гэты падзвіг увойдзе ў вякі. Але нельга забываць, што нашы перамогі ў космасе былі б немагчымы без нашых перамог на зямлі. Калі наша прамысловасць у 1953 годзе была гігантам, то за адно дзесяцігоддзе з'явіліся яшчэ два такія гіганты. «Гэта, як палёт у космас, захоплівае дух. Нам ёсць чым ганарыцца, ёсць чаму радавацца!» — вобразна гаварыў М. С. Хрушчоў на снежаньскім Пленуме ЦК КПСС, прысвечаным паскоранаму развіццю хімічнай прамысловасці.

А ўперадзе новыя здзяйсненні, новыя перамогі. І ўсё гэта ў імя пабудовы камунізма, у імя стварэння ўсіх умоў для лепшага жыцця савецкага народа. Паспехі камуністычнага будаўніцтва ў СССР — гэта вялікі ўклад нашай Радзімы ў барацьбу за мір, дэмакратыю і сацыялізм.

Забойства прэзідэнта ЗША Кенедзі — таксама сенсация, але сенсация ў самым горшым сэнсе слова. Яна, як нельга ярчэй, раскрыла страшныя заганы капіталістычнага ладу, ладу, дзе пышным цветам расцвітае расізм, гангстэрызм, пагоня за доларам. Злачынныя выстралы ў Даласе раскрылі вочы многім амерыканцам, прымусілі іх паставіць законнае пытанне — што адбываецца з амерыканскім грамадствам?

Відны амерыканскі гісторык Каманджэр у сваім артыкуле «Чым вытлумачыць нашу хваробу?», апублікаваным на старонках газеты «Вашынгтон пост», прама піша, што забойства прэзідэнта Кенедзі «з усёй драматычнасцю паказала нам, як блізка ад паверхні амерыканскага жыцця ляжаць беззаконне і насілле, боязь, падазронасць і нянавісць».

У сваёй новай кнізе «Псеўдаэтыка: разважання аб амерыканскай палітыцы і маралі» амерыканская пісьменніца Маргарэт Холсі прыходзіць да вываду, што «ў ЗША пасля другой сусветнай вайны адбываецца працэс маральнага выраджэння». Аўтар кнігі паказвае, што атмасфера антыкамунізма, якая распальваецца рэак-

цыйнымі коламі ЗША, у значнай ступені садзейнічае выраджэнню маралі. Антыкамунізам карыстаюцца рознага роду прайдзісветы, каб апраўдаць любую подласць. Калі некалькі гадоў таму назад нью-йоркская паліцыя схапіла, нарэшце, вядомага гангстэра Анастасіа, на руках якога кроў дзесяткаў людзей, то апошні ў інтэрв'ю па тэлебачанню цынічна заявіў: «Я ж антыкамуніст, чаго ж яшчэ паліцыі трэба?»

Ці варта здзіўляцца, што ў ЗША вольна адчуваюць сябе рознага роду арганізацыі «шалёных», «групы нянавісці», фашыстскае «таварыства Джона Бэрча». Пра лад думак аднаго з суб'ектаў, які належыць да гэтага накіпу, паведаміў нядаўна карэспандэнт французскай газеты «Пары-прэс-Энтрансіжан». Ён прыводзіць наступныя словы нейкага Хароу: «Гітлер не паспеў дайсці да канца — гэта вельмі шкада. Трэба было забіць усіх яўрэяў, усіх камуністаў, знішчыць рускіх. Мы расплачваемся за памылкі Рузвельта. Кенедзі быў другім Рузвельтам; ён знік своєчасова...» Знаёмы лексікон! Але толькі «шалёныя» і тыя, хто стаіць за імі, павінны ведаць, чым скончылі іх духоўныя бацькі. Зараз не 1941 год, і міралюбівыя народы маюць усе магчымасці, каб своєчасова схапіць за руку вар'ятаў.

Сілы міру растуць. Яны ўзмацняюць барацьбу за хутчэйшае вырашэнне міжнародных праблем. На сесіі Сусветнага Савета Міру, якая адбывалася ў канцы мінулага года, прыняты важнейшыя дакументы, што паказваюць шлях да дасягнення трыалага міру на зямлі. Усе людзі добра волі павінны перайсці ў наступленне за мір з тым, каб пакласці канец ядзернай пагрозе, забяспечыць рэальны зрух у бок раззбраення, весці перагаворы па спрэчных пытаннях, ліквідаваць рэшткі каланіялізму.

Савецкія людзі, як і заўсёды, ідуць у авангардзе барацьбы за мір. І яны зрабляць усё для таго, каб і 1964 год стаў годам далейшага ўмацавання справы міру і аслаблення міжнароднай напружанасці.

Г. НАВІЦКІ

стала спакойней. Раптам найшла вялікая любасць да Хведзькі. Абое любілі адзін аднаго ў гэты момант, як ніколі, пяшчотна, моцна. Радасныя, блізкія, як ніколі, ішлі ў сяло: родныя ўжо, можна сказаць, людзі!

Калі Хведзька пайшоў у хату кінуць торбу з букваром і сшыткам, пад'есці Валодзька астаўся чакаць на выгане. Ба-яўся, што матка затрымае прыяцеля, не пусціць, але Хведзька хутка прыбег. Удваіх — поўныя радасці неспадзяванаму свайму сваяцтву — шасталі па хмызняку, па прыгуменнях, пакуль не разлучыла густая халодная цемра.

Дома ж, калі Валодзька залез пад коўдру, ледзь улавіў Маніны ўздыханні ды хліпы, нядаўня радасць ураз растала. Узяла зноў вялікая маркота, лёг на душу жаль. Як-ніяк, шкада вельмі яе, Мані! Спачуваючы ёй шчыра, прагнучы неяк памагчы, Валодзя падумаў разважна: а чаму б не зрабіць так, штоб і яна, Маня, не ішла з іх хаты нікуды, і Ганна штоб жыла тут з Васілём. Калі ўжо ім абодвум з Васілём быць хочацца.

Услед за гэтым падумаў: чаму канешне ў кожнага па адной жонцы? Уздыхнуў сам сабе: карміць, мабуць, дваіх не накарміш!..

Амаль тады ж, калі сышоў з двара Валодзя, дзед Дзяніс з вінаватым і лагодным выглядам, з лутавым карцом мёду паклыпаў к Пракопу. Вярнуўся ён поцемкам, стомлены і ціхі. Васілёва маці, што чакала яго ля варот, хоць пачула, што невясёлы ён, не ўтрывала:

— Што яны?..

— Што! Яна, тымчасам, нічога. Мірна. Ён, Пракоп, як камень — слова не выціснуць. Злы вельмі!..

Убачыў у поцемках Васілёву постаць, цвёрда пайшоў да яго, заявіў строга:

— Жаніўся, тымчасам, дак дзержыся аднаго! Хваціць бегаць!

Васіль павярнуўся, моўчкі падаўся ад яго...

ГАСПАДЫНІ ВЯЛІКАГА ДОМА

Е. Т. Сяргеева (другая злева) на пасяджэнні савета культуры, быту і здароўя.

Фота П. Азарчанкі.

Вялікім у мазалях рукам цесна ў кішэнях. Кірыл скрыжоўвае іх перад сабой, але і так нязручна. Ой, як нязручна! Лепш бы па мордзе далі бабы, чым вось так словамі хлястаць. Дзявацца няма куды. Пытанне за пытаннем, ды ўсё ва ўпор. А і праўда, навошта біў жонку, добрая ж яна. Усё гэта чортава зелле. Не, вядома, больш — ні грама, хіба толькі па святах, — цвёрда вырашыў Кірыл.

— Добра, на першы раз абмяжуемся абмеркаваннем, — сказалі пасля двухгадзінага «страшнага суда» члены жансавета.

Як з парной, увесь чырвоны, абясцілены, але нейкі ўраўнаважаны, выйшаў Кірыл на вуліцу. Цяпер, хоць і мінула больш года, ён саромеецца ўспамінаць аб гэтым. Правільней, не аб «прапрацоўцы», а аб тым, што ён калісьці мог падняць (і апусціць!) руку на жонку, мог напівацца, як гавораць, да страты прытомнасці. Добра, што ёсць у калгасе такая сіла, якая можа спыніць чалавека, калі ён збочыў з дарогі. І не толькі спыніць, але «перавесці стрэлку», накіраваць па добраму шляху.

Тры гады існуе ў калгасе імя Суворова жансавет, і ўвесь час, нягледзячы на штогоднія перавыбары, яго ўзначальвае Ефрасіння Трафімаўна Сяргеева, сельская настаўніца. Гэта невялікага росту, хударлявая, з жывым рухавым тварам жанчына. Жвавая, энергічная. Але калі трэба прыняць рашэнне або даць параду чалавеку (а па гэтаму пытанню часта звяртаюцца да Трафімаўны аднасяльчане) — яна не спяшаецца: уважліва выслухае, абдумае і толькі тады вырашае.

Так было з адным добрым калгасным брыгадзірам. Пыраўнавала яго жонка і не да адной, а да ўсіх прыгажунь брыгады. Нічога не мог зрабіць брыгадзір, каб пераканаць жонку ў сваёй вернасці ёй. Давялося ўмяшацца жансавету. І хоць сумненняў не было — мужчына ні ў чым не вінаваты перад жонкай — да размовы з ёю рыхталіся сур'ёзна, правяралі «факты», гутарылі з «сапернікамі», з іх суседзямі, таварышамі. Перакананасць жанчын, аўтарытэт якіх у сяле бяс-

спрэчны, перадалася жонцы брыгадзіра. Цяпер і жыццё стала лягчэй, і справы ў брыгадзе пайшлі лепш, хоць вытворчая камісія гэтым пытаннем не займалася.

А такая камісія ў жансавеце ёсць. Узначальвае яе лепшая льнаводка Віцебшчыны Валянціна Міхайлаўна Кібісава. Разам з Ефрасінняй Трафімаўнай члены камісіі імкнуцца ўцягнуць усіх жанчын у грамадска-карысную працу, разам правяраюць работу ферм, іх санітарны стан. Не фармальна, а ў кожны бітон зазірнуць, кожны шматок правяраць — ці чысты, ці добрае малако ідзе дзяржаве.

Калі падзьмулі халодныя вятры, жанчыны-актывісткі, як добрыя гаспадыні, прыдзірліва правяралі, як падрыхтаваны фермы да зімы.

Але не толькі фермы цікавяць жансавет. Яго вытворчая камісія выдатна ведае, калі якое пытанне самае важнае. Пачаў спець лён — і паднялі на гэтую справу ўсіх жанчын, без выключэння. Нават даяркі, падаіўшы кароў, ішлі на поле. Там былі і настаўнікі, і старшыя школьнікі, і медыкі, і стартовыя работнікі. Усё было арганізавана, добра прадумана. Дзе спеў лён, на той участак і накіроўвалася ўдарная жаночая сіла.

Жансавет і на працу ўзнімае і пра адпачынак не забывае. Калі прыбралі лён, такое гуляйне арганізавалі, што людзі да гэтага часу памятаюць. Прычым, святкавалі проста на полі. З кузаваў дзвюх машын зрабілі імправізаваную сцэну, на якой выступала калгасная самадзейнасць. Стол накрылі кумачом. На сукенках і пінжаках — чырвоныя стужкі, у руках — кветкі.

Кожная брыгада магла ганарыцца вынікамі работы, але пераходны Чырвоны сцяг праўлення калгаса і партарганізацыі

ўрачыста ўручылі Пятру Шыянаву — брыгадзіру другой брыгады. Звеннявых Кацярыну Васюкову і Праскоўю Галавіну адзначылі асоба. Усіх прэміравалі.

Члены іншых брыгад крыху ім пазайздросцілі, але крыўдаваць не прыходзіцца — усе працавалі добра, а шыянаўскія — лепш.

— Нічога, з нашым брыгадзірам і мы хутка ў пераможцы выйдзем, — гаварылі між сабой члены пятай брыгады. Сваёго кіраўніка Матрону Трафімаўну Рэпнікаву яны глыбока паважаюць. Не так як яе папярэдніка. Той бы да гэтага часу, напэўна, брыгадзірстваваў, калі б не жансавет. Сяргеева, Кібісава і іншыя актывісткі даўно гаварылі пра тое, што час давесці брыгаду жанчыне. А год назад настаялі, каб гэтае давер'е аказалі Рэпнікавай. Жанчына яна пісьменная, сур'ёзная. Да таго ж усе ведалі яе незвычайныя арганізатарскія здольнасці. Яны праявіліся асабліва цяпер, калі Матрона Трафімаўна стала на чале такога вялікага калектыву. Жансавет ганарыцца сваёй вылучэнкай. А тое, што сцяг пакуль у другой брыгадзе, дык на тое ён і пераходны.

Ёсць у калгасе і іншае спаборніцтва. Не вытворчае, але праца і тут на сваім ганаровым месцы. Калі ў гаспадыні ўзорны парадак у доме, але працуе яна горш за іншых — не бацьчы ёй пераходнага чырвонага вымпела. Прысуджае яго не жансавет, а грамадскі савет культуры, быту і здароўя, у склад якога ўваходзіць і Ефрасіння Трафімаўна Сяргеева. Астатнія члены жансавета таксама актыўна ўдзельнічаюць у падворных абходах, сочаць, каб не толькі ў доме, але і на дварэ і на вуліцы быў узорны парадак.

Спачатку не вельмі ахвотна адчыняліся перад імі дзверы, асабліва там, дзе чыстата і парадак не былі ў пашане. З сям'ёй Махно нават паскандаліць прыйшлося. Затое цяпер людзі ўдзячны. Актывісткі не толькі прымушаюць вымываць і вычышчаць усе цёмныя закуткі, але і праз праўленне калгаса памагаюць паправіць дах, нацыяліць падлогу, дастаць дэфіцытныя матэрыялы для рамонт кватэры.

Нават самыя ахайныя гаспадыні звычайна падцягваюцца, калі чакаюць гасцей. А госці з савета могуць зазірнуць, калі іх зусім і не чакаеш.

Прысуджваць званне «Лепшы дом» з кожным разам становіцца ўсё цяжэй. Але гэта не засмучае, а радуе ўсіх. Няхай больш будзе ахайных, працавітых, жыццярадасных людзей у калгасе. Іменна ж дзеля гэтага так многа вольнага часу аддаюць людзям жанчыны-актывісткі.

Яны паклапаціліся і пра тое, каб нішто не скоўвала магчымасці калгасніц. Велізарная радасць — дзеці. Але калі з-за іх трэба хоць на нейкі час адысці ў бок ад вялікага жыцця, радасць можа паменшыцца. Гэта не пагражае жанчынам з калгаса імя Суворова. Яны зусім спакойныя: колькі трэба, столькі і можа прабыць малое ў дзіцячым садзе-яслях. Там яго і пакормяць, і напояць, і спаць пакладуць. І ўсё за кошт калгаса. А заслуга ў гэтым — жансавета. Ён і ініцыятар і арганізатар дзіцячых ясляў-сада. Памяшканне, якое выдзеліла праўленне, трэба было пераабсталяваць. Выступіла тады па радыё Ефрасіння Трафімаўна і кінула кліч да маці і бацькоў: выходзьце на нядзельнікі! Яна так гарача гаварыла, што нават халасцякі прыйшлі. Памылі, вычысцілі, паклеілі пакоі, уцяп-

лілі калідор, напілавалі штакет, абгарадзілі двор, каб дзеці маглі без апаскі гуляць на свежым паветры. Рабілі ўсё гэта асабліва старанна. Для сваіх жа дзяцей.

Між іншым, які б нядзельнік тут ні праводзіўся (а бывае гэта даволі часта), людзі працуюць весела, дружна, таму што і школа, якую пабудоваў калгас пры актыўным удзеле грамадскіх работнікаў, і гэтыя таполевыя алеі, і эстрадныя пляцоўкі — усё для сябе, для сваіх дзяцей.

Дзеля іх добра часам дастаецца ад членаў жансавета некаторым бесклапотным бацькам. Еўдакія Васільеўна Плісава, старшыня камісіі па рабоце з дзецьмі, уважліва сочыць за поспехамі малых у школе, за іх паводзінамі. Зусім было адбіліся ад рук хлопчкі Марыі Сакаловай, яна і засумавала: цяжка справіцца, сям'ера ж іх. Жансавет памог старэйшага ў школу механізацыі ўладкаваць і за астатнімі даглядае, вачэй не спускае.

А зрок у жанчын, выбраных у гэты аўтарытэтны савет, вельмі востры, усё яны бачаць.

Камуністка Любоў Мікалаеўна Гайдукіна, лепшая свінарка, асабліва праніклівая. Але ні яна, ні члены ўзначальваемай ёю бытавой камісіі ніколі не навіязваюцца людзям, не раздзімваюцца дробязей, не смакуюць фактаў. Нават, калі на каго паступіць заява — перш чым вынесці яе на суд, як гэта было з Кірылам, — усё акалічнасці справы ўзважаць, пагутараць спачатку сам-насам. А ўжо калі гэта не паможа — тады трымацца, вінаваты!

Даставалася ад жансавета некаторым малайцам, што прыходзілі ў клуб «пад чаркай», танцавалі з папяросай у зубах, лузалі семачкі. Цяпер сюды ніхто ў шапцы не ўвойдзе. І ў тым, што дыплом «Лепшы клуб рэспублікі» знаходзіцца тут — таксама немалая заслуга жансавета. Яго старшыня Ефрасіня Трафімаўна Сяргеева і яе памочніцы — і ў клубе гаспадыні. Ніводнае выступленне самадзейнасці без іх не абыходзіцца. А глядзячы на іх, сямейных, сталых жанчын, у хор, танцавальны, драматычны калектывы ідуць пажылыя і маладыя, халастыя і жанатыя.

Хто не на сцэне, той у глядзельнай зале. Зазірніце ў клуб. Бачыце, вунь там, у дзесятым радзе, сядзіць Кірыл са сваёй жонкай А. закончыцца канцэрт, ён паможа ёй апрагнуць паліто, прапусціць уперад, падтрымае на прыступках. Няўжо гэта ён калісьці біў жонку? Не можа быць!

Е. ПАЛУШКІНА

Віцебскі раён.

...Прасторны скромна абстаўлены кабінет начальніка крымінальнага вышуку Селіванава. За сталом сядзяць двое: Селіванаў і следчы пракуратуры па асабліва важных справах Лекараў. У адчыненую фортку ўрываецца марознае паветра.

— Я... не спяшаўся б з Дулепка, — ціха гаворыць Селіванаў, вычакальна глядзячы на суб'ядніка.

— Забіваў ён, Ілья Сцяпанавіч? — пытае Лекараў.

— Як высветлілася, не.

— Значыць: яму сядзець, пакуль намесніка не падбяром? І колькі? А калі наогул не знойдзем?

— Так... Нядобра, — са скрухай ківае галавой Селіванаў. — Вельмі нядобра...

Гэта эпізод з новай мастацкай кінааповесці «Чалавек, які сумняваецца», створанай на кінастудыі «Масфільм». Памянёная карціна — рэжысёрскі дэбют вядомага кінадраматурга Леаніда Аграновіча, знаёмага глядачам па фільму «Чалавек нарадзіўся». Свой новы фільм Аграновіч паставіў у садружнасці з маладым рэжысёрам Уладзімірам Семаковым.

Сюжэтную аснову карціны складае крымінальная справа па абвінавачанню маладога чалавека ў забойстве, якая мела месца ў сапраўднасці. Доўгія месяцы спатрэбіліся следчым, каб разблытаць клубок супярэчнасцей, даказаўшы поўную невінаватасць чалавека, асуджанага да цяжкага пакарання.

У цэнтры фільма — жыццёва пераканаўчы вобраз камуніста следчага Лекарава, ролю якога выконвае акцёр Георгій Кулінаў.

* * *

Захапляючую кінакарціну «Родная кроў», створаную рэжысёрам М. Яршовым па матывах аднайменнай аповесці Ф. Кнорз, выпускае на экраны рэспублікі кінастудыя «Ленфільм».

Вайна. Высока ў небе равуць фашысцкія самалёты. Бомбы рвуцца побач з буксірам, на якім эвакуіруюць раненых у тыл. Сярод раненых сержант танкіст Фядотаў.

Але вось ззаду вайна, шпіталь. Наперадзе дзесяць сутак водпуску. Фядотаў крочыць па дарозе, адчуваючы асалоду ад нязвычайнай цішыні і спакою.

Праз раку паром. Фядотаў звяртае ўвагу на маладую жанчыну. Згінаючыся, яна нацягвае трос, і паром павольна рухаецца да берага. Калі падводзі з'ехалі, Фядотаў, прывітаўшыся з жанчынай, спытаў у яе: — А ты што, мужу памагаеш, ці сама за начальніка пераправы?..

— Сама.

— А муж што, на фронце?

Кадр з фільма «Родная кроў».

ЭКРАН

Кадр з фільма «Сказ пра маці».

— Не ведаю.

— Праўда, Цяпер многія самі не ведаюць, замужнія яны ці ўдовы...

І сам не разумеючы чаму, Фядотаў не сышоў на бераг. Некалькі разоў ездзіў ён разам з ёй на пароме туды і назад, цягнуў трос, назіраў, як яна брала плату за праезд, акуратна давала рэшту і заўсёды адрывала білеты. Некаторыя адмахваўся, не браў білеты, тады яна разрывала іх на дробныя кавалачкі і кідала ў ваду. Падвечар, скончыўшы работу, яна пайшла да старога дома. Фядотаў накіраваўся за ёй.

— А ты куды?

— А так... з табой.

— Ну ідзі, — проста адказала Соня, — калі хочаш дзяцей маіх паглядзець...

І сапраўды, за сталом у хаце сядзела трое маленькіх дзяцей. І такую беднасць убачыў Фядотаў, ажно сэрца зашчымела.

Увечары, калі дзеці ляглі спаць, Фядотаў запраціў Соню пайсці ў горад у кіно. Па дарозе даведаўся пра яе гісторыю...

Што гэта была за гісторыя і як склаўся далейшы лёс герояў, глядачы даведаюцца, прагледзеўшы кінафільм «Родная кроў», які апавядае пра вялікае чыстае каханне, пра высокую мараль савецкіх людзей.

* * *

Шлях у мастацтва пакутлівы і цяжкі. І той, хто ніколі не адчуваў горычы паражэння, ніколі не зазнае радасці перамог. Пацвярдзеннем гэтаму з'яўляецца новая работа кінастудыі «Арменфільм» — шырока-экранная кінааповесць «Шлях на арэн». Аўтар сцэнарыя — А. Юроўскі, рэжысёры-пастаноўшчыкі — Л. І. Ісаакян і Г. Малян.

У лютым на экранах рэспублікі будзе таксама дэманстравацца зборнік кінафільметоў «Чацвёрта ў адной шкуры» вытворчасці кінастудыі «Арменфільм» (аўтар сцэнарыя — А. Мелік-Сіманян, рэжысёр — Г. Маркаран), якія выкрываюць розныя праявы бюракратызму.

Жывую цікавасць выкліча ў глядачоў і новая мастацкая кінааповесць «Сказ пра маці», створаная рэжысёрам А. Карпавым на кінастудыі «Казахфільм» па сцэнарыю Д. Ташанкова і Сацкага.

У ролі маці здымалася артыстка А. Умурзаканава.

У лютым на экраны выйдуць новыя замежныя кінафільмы, а таксама новыя хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя карціны.

Р. КАПЛЯ

ЭКРАН

Дэздэмона — народная артыстка БССР
Тамара Шымко.

Фота І. Ароцкера.

Многія, відавочна, паспелі пабываць ужо на гэтым выдатным оперным спектаклі. А каму яшчэ не давялося яго бачыць, раім абавязкова паглядзець.

Мы не збіраемся зноў рэцэнзіраваць пастаноўку «Атэла» ў Беларускай тэатры оперы і балета — гэта было б проста недарэчы. Хочам толькі сказаць аб адным з галоўных оперных персанажаў — Дэздэмона. Яна займае ў музычнай драме прынцыпова важнае месца, з'яўляючыся, у адрозненне ад злоснага, хітрага інтрыгана Яга, носьбітам маральнай чысціні і бязгрэшнасці, увасабленнем усяго светлага, высакароднага і праўдзівага ў жыцці. Геніяльны Вердзі, бясконца закаханы ў гэты шэкспіраўскі вобраз, здолеў увасобіць яго ў музыцы з усім душэўным характам і цэласнасцю багатай чалавечай натуры. Такім ён паўстае перад намі на мінскай сцэне, створаны дзвюма выдатнымі салісткамі — заслужанай артысткай БССР Нэлай Ткачэнка і народнай артысткай рэспублікі Тамарай Шымко.

Дзве Дэздэмоны, два вакальна-сцэнічныя вобразы! На першы погляд яны мала чым адрозніваюцца адзін ад аднаго. Але гэта толькі так здаецца спачатку. Варта ў далейшым больш уважліва паглядзець, як выконваюць адну і тую ж ролю дзве артысткі, і ў ігры кожнай з іх можна заўважыць рысы яркай індывідуальнасці і самабытнасці.

Вядома, гэтыя важныя акцёрскія якасці яшчэ не можа выявіць, скажам, сцэна ў садзе — калі гучыць бестурботны кіпрскі хор і арыя Дэздэмоны, прасякнутая душэўным спакоем і шчасцем. Тут пакуль тыя ж светлыя музычныя фарбы ў аркестры і такі ж прыўзняты настрой гераіні, што і ў папярэднім дзеянні. Але «бура» чалавечых страстей набліжаецца, усё больш згушчаюцца чорныя хмары каварства і зла над галавой Дэздэмоны.

Гэта Яга — прайдзісвет і ашуканец, прагны да пашаны і зайздросны чалавек, маючы на мэце загубіць Атэлу, атручвае ядам хлусні даверлівае сэрца

ДЗВЕ ДЭЗДЭМОНЫ

высакароднага маўра. Паклёп падзейнічаў на Атэлу: намёкі на тайныя любоўныя сувязі жонкі балюча паранілі яго душу, прывялі ў замяшанне і, нарэшце, у страшную лютасць. Успамінаецца квартал з другога акта. Атэлу яшчэ толькі пачынаюць мучыць падозрэнні ў нявернасці і двудушнасці Дэздэмоны, хоць ён яшчэ не мае пад рукой « доказы ». І трэба ж было ў той момант маладой жанчыне, з уласцівай ёй пшчотнасцю і ласкай прасіць губернатара Кіпра аб заступніцтве за несправядліва пакаранага Касію. Мы бачым, як перакасіўся ад гневу твар маўра, як на ілбе адразу выступілі халодныя кроплі поту і крывёю наліліся вочы. Ветліва пададзеная Дэздэмонай хустачка ляціць на падлогу (а яна ж, уласна, і адыграе рашаючую ролю ў хітра задуманай інтрызе Яга). Абедзве артысткі паказваюць сваю гераіню засмучанай і збянтэжанай дзіўным учынкам Атэлы. І вось тут, пачынаючы з вакальнага квартэта, мне здаецца, выразна можна заўважыць індывідуальныя асаблівасці іх выканаўчай манеры, розны падыход да трактоўкі вобраза.

У Н. Ткачэнка (дарэчы, яна першай пела на прэм'еры оперы) Дэздэмона выглядае не толькі пшчотнай, глыбока любячай і смуткуючай жанчынай, але ў асобных месцах і даволі палкай, тэмпераментнай натурай, здольнай пастаяць за свой гонар, за свае правы, знайсці прычыны, якія ўнеслі разлад у яе сямейнае жыццё. Магчыма, для выяўлення пратэстуючых, мужных рысаў у характары гераіні ў многім служыць голас салісткі — драматычнае сапрана, вельмі вялікага дыяпазону з прыгожым яркім тэмбрам. У арыі Дэздэмоны з трэцяга акта, выкананай Н. Ткачэнка на вялікім эмацыянальным дыханні пранікнёна і выразна, асабліва часта чуюцца гэтыя « пратэстуючыя » інтанацыі. Адчуваецца спроба асэнсаваць, што ж усё-такі адбываецца, адкуль ідзе гэтае несправядлівае абвінавачанне. « Прачытай у вачах маіх усю праўду: не ведаю я перад табой віны! » — адначасова са страхам і просьбай, з любоўю і горкім папрокам звяртаецца зняважаная Дэздэмона-Ткачэнка да разгневанага Атэлы. Артыстка сваім натхнёным спяваннем, праўдзівай іграй пераконвае ў тым, што такая трактоўка вобраза зусім магчыма, паколькі яна выцякае з усёй драматычнай сітуацыі оперы.

Т. Шымко — выканаўца, галоўным чынам, лірычных партый у нашым оперным тэатры. Яна валодае мяккім па тэмбру, але дастаткова гучным і тэхнічна рухомым лірычным сапрана, прывабнай знешнасцю і артыстычнасцю. У кожную выконваемую ролю таленавітая спявачка ўкладвае многа цяпла і шчырасці. Вобраз Дэздэмоны ў яе атрымаўся вельмі мяккі, крыштальна чысты і цалкам лірычны. Яе гераіня да апошняга дыхання верыць у светлую любоў і сваёй жаночай ласкай, пшчотнасцю і лагоднасцю характару імкнецца « ўціхаірыць » буйныя ўспышкі гневу Атэлы. І калі гэтага ёй не ўдаецца дасягнуць (вельмі

Дэздэмона — заслужаная артыстка БССР
Нэла Ткачэнка, Атэла — заслужаны артыст БССР Зіновій Бабій.

Фота У. Крукі.

ўжо моцна аблытаў Яга нябачнымі ніцямі хлусні « льва Венецыі »), Дэздэмона-Шымко з глыбокім смуткам і шкадаваннем пакідае мужа аднаго са сваёй жалівай думкай аб помсце.

Найбольшае ўражанне робіць заключны акт оперы. Тут пеўчае і акцёрскае майстэрства салістаў дасягае найвышэйшага ўзроўню.

...Зноў ноч. Але гэта ўжо не тая шчаслівая, поўная любові ноч у пачатку спектакля. Ноч апошняй сцэны оперы хвалюе сваёй прыглушанай музыкай у аркестры, якая нібы абячае трагічную развязку.

На фоне цёмна-сіняга паўднёвага неба вырысоўваецца зграбная постаць Дэздэмоны ў беласнежным начным убранні; побач з ёй засмучаная служанка Эмілія. Гарыць васковы агонь свяцільніка ў спальні, і ўсё навокал напоўнена нейкім магільным холадам і тугой. Дэздэмона пачынае спяваць сумную песню аб ніцай вярбе, песню, што чула яшчэ ў дзяцінстве. Ва ўсім гэтым адчуваецца штосьці фатальнае, нядобрае. « О, вярба, о, вярба! » — усплёскамі горкага смутку разнісіцца па зале скарга беднай жанчыны. У гэтай проста, народнага складу песні і ў наступнай за ёй начной малітве, у якой Дэздэмона просіць неба абараніць яе і вярнуць ранейшае каханне Атэлы, выканаўцы з асаблівай сілай і палымнасцю раскрываюць багацце духоўнага аблічча гераіні. Яны падкрэсліваюць яе маральную перавагу над тымі, хто ва ўгоду ўласнага дабрабыту і асабістай выгады ставіць на карту жыццё іншых.

У лютым калектыў нашага тэатра оперы і балета будзе выступаць перад маскоўскай публікай, на сцэне Крамлёўскага палаца з'ездаў. І разам з беларускай операй « Яснае світанне » А. Туранкова (у новай музычнай рэдакцыі), упершыню пастаўленай на савецкай сцэне музычнай трагедыяй « Арэстэя » С. Танеева і двума арыгінальнымі беларускімі балетамі масквічы ўбачаць і « Атэла » — адзін з лепшых спектакляў, створаны на 31-м годзе існавання беларускай оперы.

Георгій ЗАГАРОДНІ

Мама, пачытай!

ВАКОЛ СВЕТУ

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Новыя вершы для дзяцей

Мал. Я. Сакалоўскага

Чарада дзяцей малых
Пад акном збіраецца:
— Дзядзя Міша,

дзядзя Міх,
Вечар пачынаецца! —
І шафёр
Ідзе на двор,
На хаду бурчыць:

— Бяда

З гэтымі назоламі! —
Налятае грамада
З крыкамі вясёлымі.

— Пасажыры,
першым чынам,
Не высювацца з
машыны!

Быццам казачны абшар
Раптам адкрываецца.
І ў зямны вялікі шар
Двор ператвараецца.

Не ручай, а вадаспад
Зашумеў пад клёнамі.
Едзе «Волга»

ў Волгаград
Стэпамі зялёнымі.

Праяжджалі хлапчкі
Уздоўж магутнае ракі...

А ля брамы ўбачылі
Афрыку гарачую.

— Добры дзень,
негрыцяняты,
У яркіх майках
паласатых.

Дзядзя Міша, дзядзя Міх
Не шкадуе сіл сваіх:
— Вам на Поўнач!
Калі ласка!
Пяты раз аб'ехаў двор.

Ля пясочніцы каляска
Уяўлялася Аляскай,
Поўнай белых скал і гор.

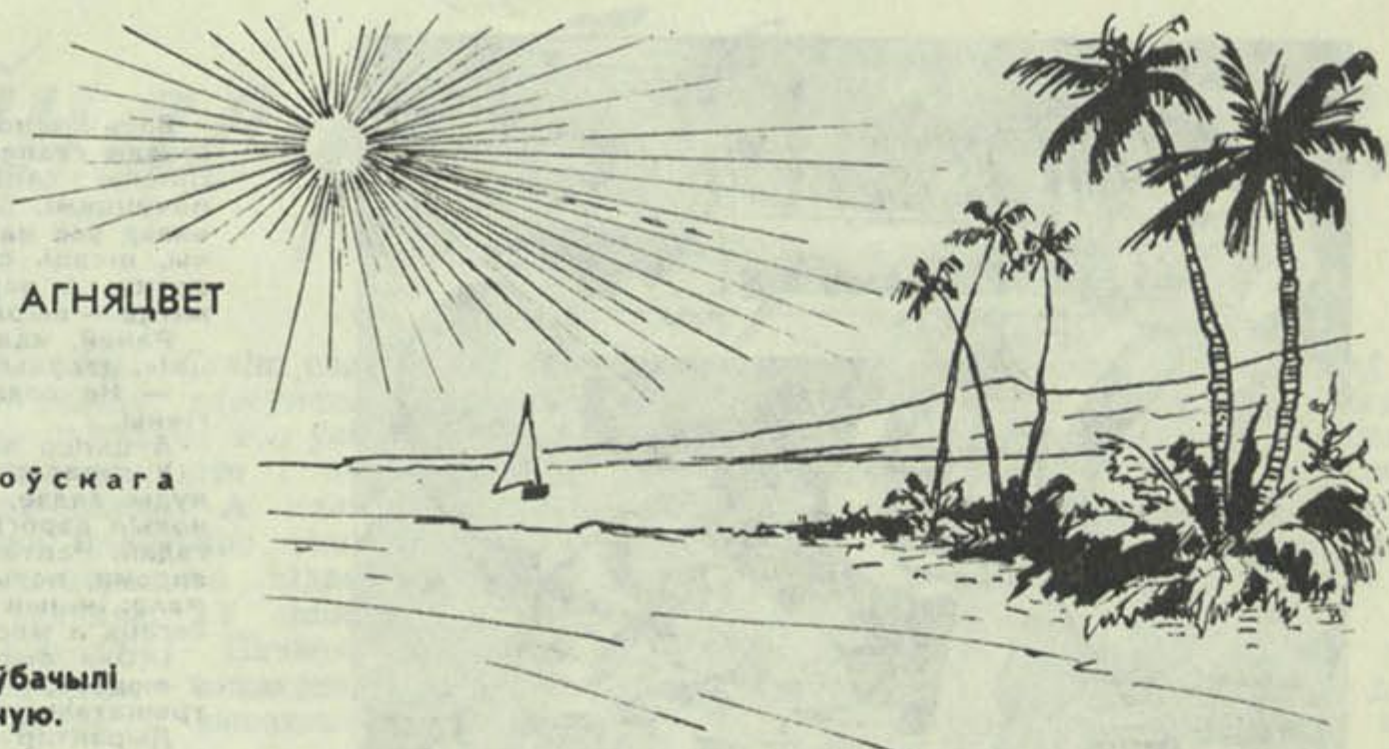
Неспакойным аганьком
Вочы ясныя гарэлі.
І касмічным караблём
Ім здаваліся арэлі.

...Чарада дзяцей

малых

Кожны раз збіраецца.
І не мае выхадных
Падарожнік дзядзя Міх.

Казка паўтараецца!

ПРАВИЛЬНАЯ ЗАДАЧА

(Мініятура)

Марыя Пятроўна, настаўніца першага класа, аднойчы сказала вучням:

— Мы з вамі ўжо ўмеем рашаць задачы ў адно дзеянне на складанне і адніманне да дзесяці. Складзіце цяпер самі задачу.

Праз некалькі мінут першым у класе падняў руку Шура.

— Кажы, — выклікала настаўніца.

— Тата купіў мне дзевяць ручак, — сказаў хлопчык. — Чатыры ручкі я паламаў. Колькі ручак у мяне засталася!

Адразу ж падняла руку Наташа і, не стрымаўшыся, гукнула:

— Шура няправільна склаў задачу...

— Чаму, Ната! — пацікавілася Марыя Пятроўна.

— Навошта бацька купляў Шуру дзевяць ручак... Шура гэта выдумаў. А калі і не выдумаў, дык нашто было ламаць чатыры ручкі. Мне тата купіў адну ручку, і яе хопіць на цэлы год.

— А якую задачу ты прыдумала, Ната! — спытала настаўніца.

— Мама купіла мне дзевяць яблыкаў, чатыры з іх я аддала сяброўкам. Колькі яблыкаў у мяне засталася!

— Малайчына, Наташа, — пахваліла Марыя Пятроўна. — Ты правільна склала задачу.

Іван РАБКОУ

Ёсць у саўгасе «Ваўкавыскі» дапаможнае прадпрыемства — кансервавы завод, які выпускае кансерваваныя агуркі, памідоры, яблыкі. Нешматлікі калектыў яго датэрмінова выканаў гадавы план выпуску прадукцыі.
На здымку вы бачыце начальніка цэха Нэлу Сакалову (справа) і работніцу Рэгіну Някола за праверкай гатовай прадукцыі.

Фота Л. Эйдзіна.

ШЧАСЛІВАЯ МАЦІ ШЧАСЛІВЫХ ДЗЯЦЕЙ

30 лістапада гэтага года мне споўнілася 70 гадоў. Ніколі я не думала, што дажыву да гэтых гадоў і ўбачу ўсіх сваіх дзяцей такімі шчаслівымі. Цяжка мне было гадаваць дзесяць дзяцей, ды яшчэ рана страціўшы мужа. Але яшчэ цяжэй было думаць аб тым, як ім даць дарогу ў жыццё, як падзяліць свой кавалак зямлі на дзесяць частак. І прыходзілася жыць, як папала, а грошы збіраць для таго, каб купіць больш зямлі. Але вось прыйшла Савецкая ўлада. Выхаваць усіх дзяцей, паставіць іх на ногі, даць дарогу ў жыццё памагла мне дзяржава, добрыя людзі.

У мінулым годзе я ажаніла самага малодшага сына Генадзія, які працуе брыгадзірам у калгасе. І цяпер ужо я маю дваццаць дзяцей і дзевятнаццаць унукаў. На вяселле сабраліся ўсе.

Вось яны (злева направа): сын Віктар з жонкай (працуе ў бальніцы, а жонка аграном у калгасе), сын Іван з жонкай (калгаснікі), сын Леанід з жонкай (вучыцца ў партшколе, а жонка працуе ў дзіцячым садзе), дачка Адэля (яе муж не змог прыехаць), дачка Ядвіга з мужам (працуе настаўніцай, а муж старшынёй калгаса), малодшы сын Генадзій з жонкай у час вяселля (працуе брыгадзірам у калгасе), сын Аляксандр з жонкай (працуе сакратаром парткома, а жонка інжынерам), дачка Марыя з мужам (працуе поварам у школе, а муж настаўнікам), сын Баляслаў з жонкай (калгаснікі), дачка Леакадзія з мужам

ДОБРАЙ ДАРОГІ!

Вось і закончана дзесяцігодка. Ні ўрокаў, ні экзаменаў. З атэстам сталасці ў руках ішла Оля Шурпач па вуліцах роднага Пінска, і сэрца дзяўчыны поўнілася новымі, нязведанымі раней пачуццямі. Было і радасна і крыху сумна. Яшчэ месяц таму назад усё на свеце было ясна. Оля ведала: трэба рашаць задачы, пісаць сачыненні, бегчы на школьную спартыўную пляцоўку. А зараз ты, Оля, дарослы чалавек, і як табе далей жыць — вырашай сама.

Раней, калі таварышы пыталі ў яе: «Куды пойдзеш вучыцца?», дзяўчына бесклапотна адказвала:

— Не ведаю. Напэўна, у медыцынскі. А можа і ў педагогічны.

А цяпер задумалася ўсур'ёз: куды ж на самай справе ісці? У горадзе Оля ведала кожную вуліцу: дзе яна пачынаецца, куды вядзе, дзе канчаецца. А цяпер ляглі перад дзяўчынай новыя дарогі. Пачатак іх відаць, а што далей — паспрабуй адгадай. Раптам пойдзеш не па той дарозе, не па сваёй? Можна, вядома, потым і назад вярнуцца, ды толькі добрага ў гэтым мала: іншыя пойдучы ўперад, а ты так і будзеш усю маладосць бегаць з месца на месца.

І Оля вырашыла: трэба спачатку папрацаваць, павучыцца ў людзей, у жыцця. І напісала заяву аб прыёме на работу на трыкатажную фабрыку імя Н. К. Крупскай.

Дырэктар сустрэў Олю ветліва і, прачытаўшы заяву, прапанаваў:

— Пахадзі па цэхах, паглядзі.

— З боку многа не ўбачыш. Стаўце адразу на работу — так хутчэй разбяруся, — адказала з усмешкай дзяўчына.

Яе паставілі авярлочніцай трохнітачнага авярлока.

У любой справе спачатку цяжка. Нялёгка даводзілася і Олі. Увесь час рвалася пражы, вельмі стамлялася. Але дзяўчына не сумавала, а настойліва пераадольвала цяжнасці. Стаць добрай авярлочніцай ёй памаглі многія, асабліва вопытныя вытворчыя работнікі, брыгадзір брыгады камуністычнай працы Лёля Лабацэвіч.

Часта ў час работы, а то і пасля змены тлумачыла яна Олі будову вузлаў і механізмаў авярлока, паказвала перадавыя прыёмы работы на ім, перадавала сакрэты прафесіі. А тая слухала Лёлю, як калісьці ў школе настаўніцу, і хутка засвойвала настаўленні і парады. Неўзабаве Оля ўжо не толькі пачала выконваць, але і перавыконваць заданні.

Пасля трох месяцаў з пашывачнага цэха Олю перавялі ў трыкатажны. Некаторы час яна працавала на перамотцы пражы, а затым ёй далі вязальную машыну.

Зараз Оля Шурпач стала адной з лепшых работніц на фабрыцы. Зменныя нормы выконвае на 110—115 працэнтаў. Толькі за адзін год працоўнага жыцця яна авалодала трыма сумеснымі спецыяльнасцямі: авярлочніцы, матальшчыцы і вязальшчыцы.

Напярэдадні настрычніцкіх свят Олю Шурпач у ліку пятнаццаці лепшых вытворчых работніц за высокія працоўныя паказчыкі, выдатную якасць работы адміністрацыя фабрыкі адзначыла грашовай прэміяй.

Не пакідае Сля і думкі аб вучобе. Вечарамі яна раскрывае праграмы, падручнікі, рыхтуючыся паступіць у тэхнікум. Разам з сяброўкай Олай Тыбец дзяўчына займаецца на падрыхтоўчых курсах Віцебскага тэхнікума лёгкай прамысловасці.

Кладучца на лісты сшытка роўныя фіялетавыя радкі. Усе кантрольныя работы Оля Шурпач адсылае ў тэрмін.

Оля цвёрда выбрала сваю дарогу — нялёгкую, як і ўсе сапраўдныя дарогі ў жыцці, але правільную. Добрай дарогі!

С. ФЕДАРОВІЧ,
настаўнік школы № 8 гор. Пінска.

(працуе прадаўцом у магазіне, а муж слесарам), у цэнтры я. Цяпер у маёй сям'і ёсць розныя прафесіі і спецыяльнасці. Вялікае дзякуй дзяржаве, настаўнікам, якія вучылі маіх дзяцей, і ўсім

тым, хто памог мне выхаваць іх сумленнымі, працавітымі, добрымі, сапраўднымі працаўнікамі нашай Радзімы.

Магдалена ЕСЬМАН
в. Якушкі, Стаўбцоўскі раён.

Самастойнасць бывае розная

Назіраючы за тым, як вучацца дзеці, параўноўваючы іх работу, можна ўстанавіць, што самастойнасць у розных дзяцей — рознага характару.

Адны дзеці рашаюць пастаўленыя задачы самастойна і творча, уносяць у работу новыя і больш дасканалыя прыёмы, знаходзяць больш мэтазгодныя рашэнні. Другія прыходзяць да самастойнага рашэння пастаўленай задачы, толькі выкарыстоўваючы тое, што ведаюць, што ўмеюць рабіць, але не ўносяць новага і не імкнуцца знайсці яго. Нарэшце, дзеці могуць працаваць самастойна, але ўжываць толькі трафарэтныя прыёмы — і толькі ў знаёмай сітуацыі.

Бывае і так: педагог вучыць, а бацькі перавучваюць. Паглядзім, як гэта адбываецца ў жыцці. Школьнік рашае задачу, але ўсе спробы зрабіць гэта самастойна заканчваюцца няўдачай. Звяртаецца за дапамогай да бацькоў, і яны хутка знаходзяць выхад: бацька рашае задачу сам і затым расказвае сыну, як ён рашыў задачу, а сын у лепшым выпадку расказвае гэтае рашэнне, якое ён запамінуў, але не асэнсваў, — веды ж ён не здабыў сам, не думаў і не мысліў, а атрымаў усё ў гатовым выглядзе. Наступная задача рашаецца сынам самастойна, але чаго цяпер варта яго самастойнасць? Ён карыстаецца рашэннем папярэдняй задачы ці, больш дакладна, аднаўляе яе па той схеме, якая была ім засвоена з расказу бацькі, а калі сустракаюцца цяжкасці, бацькі пачынаюць дапамагаць: «Ну, успомні: як мы рашалі папярэдняю задачу, якое было трэцяе пытанне? Ну і ў гэтай задачы тое самае». Школьнік засвойвае гэты прыём.

У падобных выпадках самастойнасць дзіцяці не развіваецца ў належным напрамку: яно шукае трафарэт, гатовую схему, не думае самастойна. А бацькі спакойныя: яны бачаць, што дзіця самастойна спраўляецца з урокамі.

Дзяўчынка вучыцца ў 5-м класе. Я яе добра ведаю, назіраў за яе работай некалькі год. Маці дзяўчынкі просіць у мяне парады: што рабіць з ёй, яна ніколі не можа самастойна пачаць падрыхтоўку ўрокаў і давесці пачатую

справу да канца. «Сталі над ёй — яна робіць, адвернешся — кідае займацца або ўсё пераблытвае так, што і не разбярэшся пасля. А калі сустранецца маленькая цяжкасць, яна зараз жа кідае работу і заяўляе: «У мяне нічога не выходзіць». Пачнеш з ёй працаваць, — аказваецца, усё ведае і выконвае ўрок».

Добра паназіраў за дзяўчынкай, і мне стала зразумела, што ёй цяжка набыць самастойнасць, якую яна страціла ў 1-м класе пры патуранні сваёй дарагой мамы. Я прыгадаў малюнак нядаўняга мінулага. Дзяўчынка выконвала хатнія заданні па першых уроках. Трэба было напісаць літару і слова. Яна некалькі разоў спрабавала пачаць работу сама і выканаць яе самастойна, але, памятаючы пра матчыну забарону, спышалася і пісала брудна, дапускала памылкі. Трэба было бачыць матчыны гнеў і абурэнне ў падобных выпадках. Яна строга загадвала:

— Ніколі не пачынай пісаць сама! Бачыш, да чаго гэта прыводзіць: ты напэцкала так, што цяпер заслужыла атрымаць дрэнную адзнаку.

У наступны раз дзяўчынка чакала, калі падыдзе маці і можна будзе пачынаць пісьмо.

— Мама, давай пісаць! Ты куды пайшла? — раздаваўся ў пакоі ныючы голас дзяў-

чынкі. Толькі разам з маці яна рашала задачы, чытала, расказвала.

Праўда, дзякуючы пастаяннаму матчынаму апекаванню дзяўчынка прыгожа піша, добра чытае, рашае задачы, але ўсё гэта дасягаецца занадта дарагой цаной: яна зусім не ўмее працаваць самастойна.

...Самастойнасць выпрацоўваецца паступова. Мы пачалі з самастойнага чытання дзяўчынкай цікавых кніг (раней маці чытала ўголос) з далейшым расказам прачытанага, з высвятлення адносін да прачытанага. Затым паследавала самастойнае чытанне вучэбнага матэрыялу з указаннем, як трэба чытаць, як разумець, як запамінаць, разважаць. Пазней дзяўчынка пачала самастойна рашаць задачы — з папярэднім разборам: як неабходна працаваць, каб знайсці правільнае рашэнне.

Цяпер пазнаёмімся з асаблівасцямі той групы школьнікаў, самастойнасць якіх праяўляецца ў шуканні новага, у здабыванні ведаў. Гэта звязана з асаблівасцямі іх мыслення, памяці, увагі. Яны валодаюць навыкамі самастойнай работы і самастойна ўжываюць іх у вучэбнай дзейнасці, у практычных справах. У адрозненне ад

першай групы вучняў мысленне ў іх самастойнае: яны ўмеюць шукаць рашэнне пытання шляхам разважання, параўнання, знаходзяць падобнае і рознае, скарыстоўваюць веды ў новай сітуацыі.

Школьнікі трэцяй групы заўсёды стараюцца дзейнічаць самастойна і праяўляюць самастойнасць у любой дзейнасці. Яны заўсёды самі шукаюць адказ на пастаўленае пытанне, іх не задавальняе абы-якое рашэнне, яны спрабуюць знайсці больш арыгінальнае, найбольш прыгожае. Яны людзі пошуку, у іх заўсёды сталіца пытанне: «А як яшчэ можна зрабіць? А ці можна лепш зрабіць?» Яны ідуць дарогай тых, якія ствараюць новае, робяць адкрыцці, вынаходзяць, а пачатак гэтага ляжыць у іх самастойнасці, у творчай думцы.

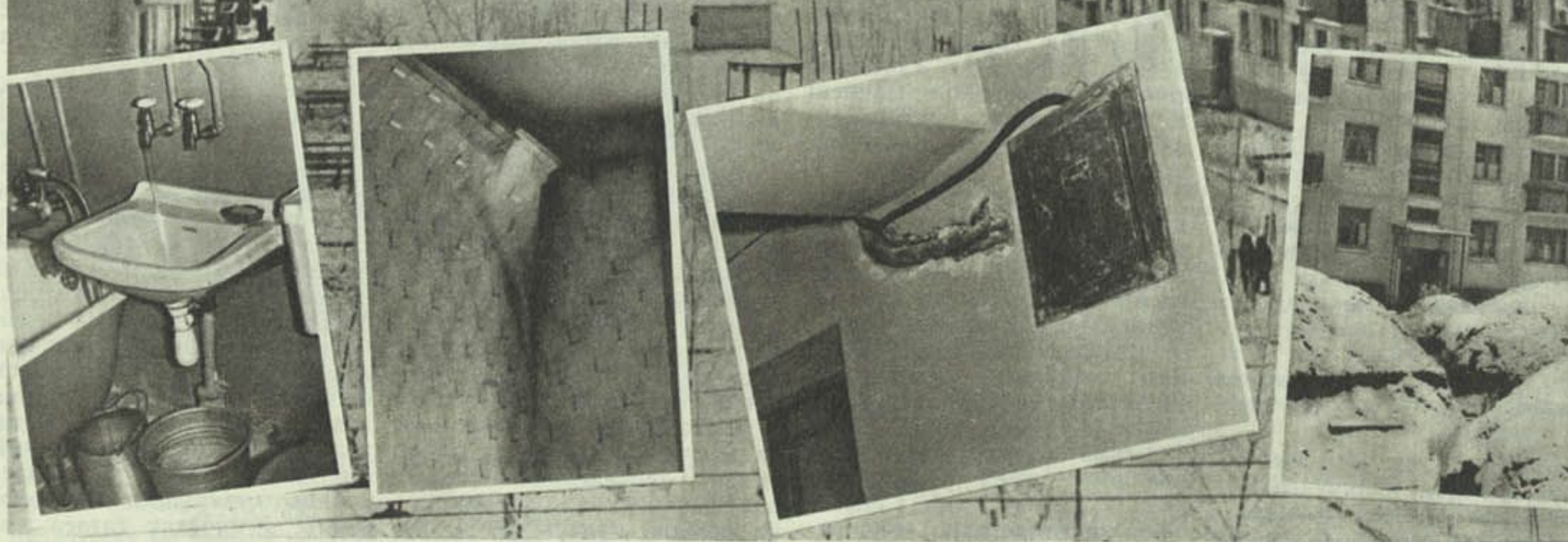
Назіраючы за дзецьмі, паглядзіце ўважліва, куды скіравана самастойнасць вашага дзіцяці, на які шлях вы вядзеце яго, дапамагаючы яму ў вучэбнай і працоўнай дзейнасці. Ваша дапамога неацэнная, калі накіравана галоўным чынам на выпрацоўку ў дзіцяці ўмення самастойна працаваць, думаць, разумець, запамінаць. Калі ж вы самі робіце ўсё гэта

Шмат юных мінчан вучыцца фігурнаму катанню на каньках. На здымку: юныя фігурысткі на пляцоўцы Дома фізкультуры.

Фота К. Якубовіча.

НЕДАРОБКІ

Вы даўно былі ў новым раёне забудовы Мінска па вуліцы Арлоўскай? Калі не — паедзьце туды! Тым больш, што зараз на Арлоўскую пракладзен новы тралейбусны маршрут — № 7. Тралейбус хутка даімчыць вас туды.

Мікрараён па вуліцы Арлоўскай — гэта чыста ўмоўная назва. Так, тут ёсць такая невялікая вулічка. Уздоўж яе і пачыналася будаўніцтва. Але зараз вырасла столькі прыгожых шматпавярховых дамоў, што ўтварылася шмат новых шырокіх сучасных вуліц: Кахоўская, Шаўчэнкі, Асіпенкі і іншыя. Глядзіш на белыя, жоўтыя, ружовыя, салатавыя дамы, упрыгожаныя ў тон падобранымі калеровымі шчытамі на балконах, і ад усёй душы радуешся за людзей, якія жывуць тут. Іх ужо шмат: 23 тысячы!

А будаўніцтва ідзе. Неўзабаве ў гэтым цудоўным раёне Мінска будзе жыць 38 тысяч чалавек.

Шчаслівыя наваёлы глыбока ўдзячны будаўнікам за ўтульнасць і цяпло сваіх добраўпарадкаваных кватэр. І яны многае робяць для таго, каб іх раён стаў яшчэ прыгажэйшым, яшчэ лепшым. За актыўнасць грамадскіх арганізацый, за работы, праведзеныя па бягучаму рамонту кватэр, па добраўпарадкаванню і азелененню двароў домакіраўніцтва № 20, якое абслугоўвае мікрараён па вуліцы Арлоўскай, заняло першае месца сярод іншых домакіраўніцтваў Мінска. Мінулай восенню тут было высаджана 6 тысяч дрэў і 60 тысяч кустоў.

Але на жаль... І ў гэтым добрым раёне ёсць пакрыўджаныя

будаўнікамі наваёлы. Там-сям у дамах пакінуты маленькія, на думку некаторых нядабайных будаўнікоў, недаробкі, але як яны псуець зараз жыхарам настрой! Паглядзіце на здымкі. У кватэры № 34, д. № 27 па вул. Кахоўскай, дзе жыве Аляксандра Дзмітрыеўна Малеінаўскай, няправільна ўстаноўлены краны ва ўмывальніку. Замест таго, каб трапляць у ракавіну, вада льецца на яе край, пырскае і ляціць на падлогу.

У сямі кватэрах у д. № 34, зноў-такі па вуліцы Кахоўскай, са сцен адвальваюцца шпалеры.

Па той жа вуліцы ў д. № 40 электрыкі пакінулі на лесвічных клетках адкрытай электраправодку.

А вось па вуліцы Асіпенкі каля дома № 21 пакінулі незакрытай траншэю, па якой пракладвалі цеплацэнтраль. Паспрабуйце цяпер падысці да дома!

У інтэрнаце дзяўчат, работніц трэста рэстаранаў і кафэ, у гэтым жа доме не працуе ванна, таму што не ўстаноўлены змяшальнік і душ.

Усе гэтыя недаробкі — на сумленні работнікаў будаўнічага ўпраўлення № 83, дзе начальнікам т. Кадушын, а галоўным інжынерам т. Пауціна. А за брак у электраправодцы адназвае будаўнічае ўпраўленне № 98, трэст № 18.

Недаробак, здаецца, зусім не многа. Але тым больш крыўдна. Гэта ўсё роўна, што ў вялікую бочку духмянага майскага мёду ўкінуць усяго лыжачку дзёгцю.

за дзіця, вы губіце яго такой дапамогай, фарміруеце з яго бездапаможнага чалавека.

У заключэнне хацелася б адказаць яшчэ на адно пытанне.

Мяне аднойчы спытала маці дваіх дзяцей: чаму сын не праяўляе самастойнасці, а дачка самастойная ва ўсякай дзейнасці? Маці сцвярджала, што тут вялікую ролю адыгрывае спадчыннасць, таму што, маўляў, сын — копія бацькі, які ў сваёй дзейнасці мала самастойны, а дачка запазычыла самастойнасць ад маці. Мне давялося пазнаёміцца з сям'ёй гэтай жанчыны, і многае стала зразумелым.

Маленькі Саша рос пад выхаваўчым уздзеяннем баць-

кі, які ўвесь час гаварыў яму:

— Ніколі сам нічога не рабі! Спытай — я дапамагу табе, разам зробім.

Хлопчык пачаў вучыцца — бацька рабіў з ім урокі. Саша прывык да гэтага і ўвесь час патрабаваў:

— Тата, растлумач... пакажы... я не ўмею... я не магу...

І бацька павольна, з вялікімі перапынкамі, часта — сумненнямі, многае рабіў за сына. Хлопчык быў пазбаўлены самастойнасці і ўсё рабіў толькі разам з бацькам. Адсюль і вынік: веды свае хлопчык мог ужываць, толькі працуючы з кім-небудзь з дарослых, якія дапамагалі

яму. Сам бацька рэдка праяўляе самастойнасць на рабоце: яму гэта яксаць не вельмі патрабуецца. А дома яго самастойнасць была падаўлена жонкай — чалавекам больш валявым. Сын быў блізкі да бацькі, пераймаў яго і многае запазычваў, а маці па роду службы часта бывала ў ад'ездзе і не магла ўплываць на сына. Пасля нараджэння дачкі маці пачала неадлучна жыць з сям'ёй, і дачка апынулася пад яе вялікім уплывам. Якраз маці выхавала ў дзяўчынку самастойнасць. На сына ж маці глядзела так: гэта — бацькава дзіця, і таму з ім нічога зрабіць нельга.

Вопыт гэтай сям'і яшчэ

раз пераконвае ў тым, што рысы характару дзіцяці вызначаюцца жыццём і выхаваннем, а зусім не прыроджанымі якасцямі, на якія любяць спасылацца некаторыя бацькі, спрабуючы вытлумачыць і апраўдаць недахопы ў паводзінах і характары сваіх дзяцей, у прыватнасці, іх несамастойнасць. Мы не можам адмаўляць таго, што некаторыя прыроджаныя задаткі адбіваюцца на дзіцяці, але асноўны ўплыў аказваюць умовы жыцця дзіцяці і выхаванне яго.

Н. ЛУКІН,

кандыдат педагогічных навук.
[Часопіс «Сям'я і школа»].

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ДАРАГІ НЕ ПАДАРУНАК, А ЎВАГА

Букецік кветак, паднесены маці, цацка, падараная дзіцяці, кніжка з малюнкамі, уручаная малодшаму брату-школьніку ў дзень заканчэння навучальнай чвэрці, — колькі радасці выклікаюць такія знакі ўвагі! На самай справе, якое прыемнае хваляванне прыносяць дзеці, якія зрабілі сваёй маці, бацьку, бабулі або каму-небудзь з блізкіх падарунак на свой першы заробтак.

У нас у краіне стала добрай традыцыяй рабіць адзін аднаму падарункі ў дзень нараджэння, у дзень заканчэння вучобы, на вяселле, у дзень 8 сакавіка, на наваселле або проста на свята.

Падарункі — гэта адна з форм праяўлення любові, удзячнасці і павагі да сяброў і блізкіх людзей. Але часта ўзнікае пытанне — што падарыць? Не заўсёды патрэбен каштоўны падарунак, дарагі не падарунак, а ўвага.

Выбіраючы падарунак, трэба перш за ўсё падумаць пра чалавека, якому ён прызначаны: яго пол, узрост, сямейнае становішча, густы. Важна таксама, кім даводзіцца вам чалавек, якому робіцца падарунак: родным, добрым знаёмым або таварышам па рабоце.

Дзяўчына, напрыклад, можа прыняць ад юнака каробку цукерак, кнігу, флакон духоў, які-небудзь сувенір і, вядома, кветкі. У той жа час дарыць дзяўчыне панчошкі, бялізну і іншыя прадметы адзення непрыстойна. Аднак такія падарункі зусім дапушчальныя атрымліваць жонцы ад мужа, сястры ад брата, дачцы ад бацькі.

Прыгожы падарунак — букет кветак. Дарачы кветкі, трэба аслабіць іх ад упакоўкі (асабліва, калі ўпакоўкай з'яўляецца газетная папера). Мужчынам кветкі дораць толькі ў час урачыстых сустрэч, публічных выступленняў, юбілеяў.

Калі прыходзяць у госці з букетам, кветкі пасля прывітання перадаюць гаспадыні дома. Класці букет у пярднім пакоі або аддаваць каму-небудзь з членаў сям'і лічыцца нявельлівым.

Вельмі прыгожы звычай да ўрачыстага сямейнага свята паслаць загадзя кошык кветак з маленькім пісьмом. Такі падарунак можна зрабіць і ад некалькіх чалавек.

Кнігі, духі, каробкі цукерак, розныя сувеніры і да т. п. стараюцца падносіць у прыгожай упакоўцы, але ні ў якім разе не ў газетнай паперы. З падарунка загадзя здымаюць якія-небудзь знакі, якія ўказваюць на яго цану.

Калі хочуч падарыць кнігу або малюнак, іх выбіраюць з вялікай увагай; добра загадзя даведацца аб жаданні і густе таго, каму яны прызначаны.

Таму, хто дорыць, не прынята вымаць падарунак з упакоўкі. Атрымаўшаму падарунак не трэба пры гэтым вельмі шумна выказваць сваю радасць і ва ўвесь голас дзякаваць. Але не прыгожа таксама і крыўляцца: «Не, не, я не магу прыняць ад вас такі падарунак» або яшчэ горш: «Ну, для чаго такія выдаткі!». Аднаўляцца ад падарунка нядобра, калі для гэтага няма ўважлівых прычын. Падзякаваўшы, трэба тут жа раскруціць скрутак і паглядзець, што там, а не адкладаць яго ўбок.

Калі падарунак не спадабаўся, то нявельліва выдаваць сваё незадавальненне ні словам, ні выразам твару. Тут вам на выручку прыходзіць стрыманасць і такт. Калі ж хто-небудзь прынёс асабліва ўдалы падарунак, нязручна выказаць сваё прамернае захапленне ва ўвесь голас, каб не паставіць іншых гасцей у нязручнае становішча.

Жонцы і маці можна дарыць любую рэч. Аднак не асабліва ўдалы падарунак — прадметы хатняга ўжытку: пыласос, пральная машына, электрычны прас і да т. п. Такія рэчы лепш дарыць не аднаму чалавеку, а ўсёй сям'і — да вяселля, да наваселля.

У сям'ю, дзе ёсць дзеці, нават у час кароткіх візітаў прынята прыносіць невялікія падарункі: цацку, дзіцячую кніжку, рысавальныя прылады, ла-

сункі і да т. п. Такая, няхай нават самая маленькая ўвага радасна ўспрымаецца дзецьмі.

Падносіць падарункі лепш не загадзя, а дакладна ў дзень урачыстай даты. Падарунак заўсёды павінен быць сюрпрызам. Пытаць у сваіх родных: «Што вам купіць у падарунак?» — не вельмі тактычна. Лепш за ўсё шляхам назірання і асцярожных распытаў даведацца ў родных або сяброў, што больш за ўсё іх парадзе, але калі гутарка ідзе аб вельмі вялікім і дарагім падарунку, напрыклад, аб куплі паліто, абстаноўкі і да т. п., то без пытанняў і парад не абыходзіцца, інакш можна неабдуманай купляй сапсаваць надоўга настрой блізкаму чалавеку. Вельмі нетактычна робяць тыя, хто ў дзень свята або напярэдадні звяртаецца да сваіх блізкіх і сяброў са словамі: «Вось табе

грошы, пайдзі купи сабе які-небудзь падарунак». Але гэта яшчэ паўбяды. Можна сустрэць і такіх людзей, якія лічаць, што падносіць падарункі членам сваёй сям'і (хоць бы самыя скромныя і нязначныя) з'яўляецца зусім непатрэбнай справай, мяшчанствам і сентыментальнасцю.

Робячы падарунак блізкаму чалавеку, трэба добра падумаць, як яго паднесці. Што лепш — проста перадаць, паклаўшы яго на стол са словамі: «Паглядзі, што там ляжыць на стала для цябе» або паднесці да жонкі, да маці або сястры, паціснуўшы руку, павіншаваць, пацалаваць і, сказаўшы некалькі прыемных слоў, уручыць падарунак. Гэтая невялікая «цырымонія» робіць нават самы нязначны падарунак яшчэ больш дарагім, значным і запамінаючымся на доўгі час.

СУП РЫБНЫ З БУЛЬБАЙ

Філе рыбы (без касцей і скуры) разам з хлебам, замочаным у малаце, рэпчатой цыбуллі і часнаком два разы прапусціце праз мясарубку. Дадайце соль, перац, яйка, добра выбіце і зрабіце фрыкадэлькі. У рыбы булён пакладзіце пасераваныя рэпчатую цыбулю, моркву, нарэзаную саломкай, бульбу, нарэзаную брусочкамі, і зварыце да паўгатоўнасці. Затым пакладзіце фрыкадэлькі і даведзіце да гатоўнасці. За 10 мінут да гатоўнасці пасаліце, пакладзіце лаўровы ліст і дробна накіраваны часнок.

Пры падачы пасыпце зялёным.

На порцыю: бульбы 170 г, морквы 30 г, цыбулі рэпчатой 25 г, масла сметанковага 10 г.

На фрыкадэлькі: рыбы 90 г, хлеба 10 г, яйка 5 г, малака 5 г, цыбулі рэпчатой 15 г, часнаку 0,3 г, спецыя.

ІКРА З МОРКВЫ

Працёртую моркву тушаць з тлушчам у закрытай пасудзіне, перамяшваючы перамяшваючы. Рэпчатую цыбулю дробна шынкуюць і пасеруюць на алеі

да залацістага колеру, дадаюць тамат-пюрэ, чырвоны перац і пасераванне працягваюць. Затым змешваюць з тушанай морквай, кладуць соль, лаўровы ліст і тушаць яшчэ 5—10 мінут.

Пры падачы ікру пасыпаюць зялёнай або рэпчатой цыбуллі. Морквы 980 г, цыбулі рэпчатой 750 г, алею 50 г, тама-

ту-пюрэ 100 г, воцату 3-працэнтнага 30 г, перцу чырвонага 15 г, спецыя, соль.

ФАРШЫРАВАНАЯ ЦЯЛЯЧАЯ ГРУДЗІНКА

У грудзінкі (з унутранага боку) паміж знадворным слоём мяса і слоём, які прылягае да рэберных касцей, прарэжце плёнку так, каб атрымалася прастора ў выглядзе мяшка. Напоўніце яго фаршам. Для фаршу мякаць два разы прапусціце праз мясарубку з дробнай рашоткай, дадайце соль, перац, астуджаны распысты рыс або іншыя крупы, пасераваную рэпчатую цыбулю, кроп, яйкі і сметанковае масла. Старанна перамяшайце і выбіце. Фарш нашіпуйце нарэзаным яйкам.

«Мясочак» зашыце або закаліце драўлянай шпількай. Грудзінку пасыпце соллю, паліце тлушчам, абсмажце ў духоўцы пры тэмпературы 170—180° да ўтварэння падрумяненай скарынкі. У час смажання перамяшайце палівайце тлушчам і сокам, які выдзеліўся.

З гатовай грудзінкі выцягніце ніткі (або шпільку) і нарэжце на порцыі.

З соку, атрыманага пасля смажання грудзінкі, здыміце тлушч, уліце мясны булён, даведзіце да кіпення, а затым працэдзіце. Гэтым сокам паліце смажаную грудзінку.

У якасці гарніру можна рэкамендаваць смажаную бульбу (фры), зялёны гарошак; можна асобна падаць агуркі, памідоры, масліны.

На порцыю: грудзінкі (цялячай) 215 г, масла сметанковага 15 г, цыбулі рэпчатой 24 г, яйка 1 шт. (у тым ліку 1/2 варанага), рысу 15 г, кропу 7 г, перац, соль, мяснанага соку 5 г. Выхад 225 г.

САМБУК ЯБЛЫЧНЫ

Антанайскія яблыкі прамыйце, пакладзіце на скарародку, уліце крыху вады, пастаўце ў духоўку і запячыце. Затым пратрыце і астудзіце. У астуджанае яблычнае пюрэ пакладзіце цукар, яечныя бялкі і збіце да павелічэння ў аб'ёме

ў 4—5 разоў. Уліце раствораны загадзя жэлацін, хутка перамяшайце і разліце ў формачкі або шклянкі. Пры падачы на стол формачкі на некалькі секунд апусціце ў гарачую ваду,

затым пакладзіце самбук на тарелку або вазачку і паліце журавінным сіропам.

Яблыкаў 1 кг, цукру 2 шклянкі, жэлаціну 2 чайныя лыжкі, яечных бялкоў 3 шт., журавін 1/2 шклянкі, цукру 1/2 шклянкі.

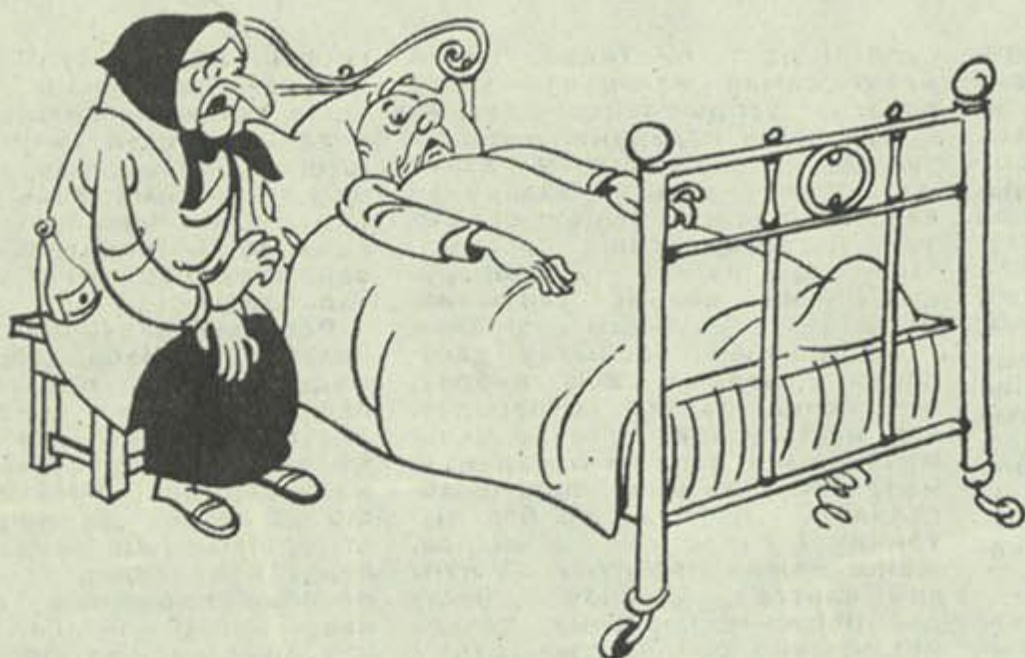
Прарослую бульбу нельга варыць у лупінах.

Вараная бульба не пакрышыцца і роўна зарумянцца, калі пры смажэнні пакласці яе тонкім слоём і, не памешваючы, устараць скарародку так, каб кавалачкі бульбы пераварочваліся.

Калі вы робіце бульбянае пюрэ, не карыстайцеся мясарубкай, таму што пюрэ атрымаецца недастаткова аднародным і пацямнее, пры гэтым разбураецца значная колькасць вітаміну С.

Дадаючы ў бульбяную масу яечныя жаўткі, трэба памятаць, што яе тэмпература павінна быць не вышэй 50°, інакш жаўткі заварацца і не звяжуць масу.

ЗНАХАРСТВУ—РАШУЧЫ БОЙ!

Мал. А. Чуркіна.

У нашы дні, калі медыцынская навука дасягнула вялікіх поспехаў у лячэнні і прафілактыцы большасці хвароб, калі кожны савецкі чалавек заўсёды мае магчымасць атрымаць бясплатную кваліфікаваную медыцынскую дапамогу, дзіўна чуць, што яшчэ сустракаюцца хворыя, якія звяртаюцца да знахароў. Адны з іх бачаць у знахару знатака народных сродкаў лячэння, другія лічаць, што ён валодае нейкай звышнатуральнай сілай і здольны нібыта зрабіць уплыў на ход хваробы. На самай жа справе хворыя і ў тым, і ў другім выпадку глыбока памыляюцца.

Зачаткі народнага ўрачавання з'явіліся яшчэ на зары чалавечага грамадства. Аснову харчавання старажытных людзей складала раслінная ежа. Паступова чалавек пазнаваў уласцівасці раслін. Ён заўважаў, што адны расліны выклікалі атручэнне, другія — рабілі паслабляючае дзеянне на страўнік, трэція — змяншалі болевая адчуванні і г. д. Большая частка гэтых звестак перадавалася з пакалення ў пакаленне. Многія з раслін пачалі ўжываць толькі з лекавай мэтай. Так у выніку шматвяковага вопыту ў кожнага народа накопліваўся арсенал лекавых сродкаў. Большасць з іх у цяперашні

час вывучана біёлагамі, фармаколагамі, клініцыстамі. Расліны і іншыя сродкі, якія маюць лекавыя ўласцівасці, шырока выкарыстоўваюцца зараз і ў навуковай медыцыне. Дастаткова сказаць, што больш 40% лякарстваў, якія мы купляем у аптэках, складаюцца з раслін і іх састаўных частак.

Нягледзячы на гэта, некаторыя хворыя лічаць, што знахар лечыць травамі, а доктар іх нібыта не ведае, хоць справа абстаіць зусім наадварот. Знахар, які выкарыстоўвае для лячэння карэньчыкі і травы, дзейнічае ўсялякую: ён не ведае хімічнага саставу раслін, іх дзеяння на арганізм. Дзесяткі захворванняў знахар лечыць адной-дзвюма травамі. Не ўмеючы вызначыць хваробу, г. зн. паставіць дыягназ, ён лечыць не пэўнае захворванне, а наогул «жывот», «печань» або «кашаль», «колкі ў баку» і г. д. Ён не можа назначыць хвораму пэўную дозу лекавага рэчыва. Усе адвары, настоі прыгатаўляюцца «на вока», што нярэдка прыводзіць да атручэння хворых. Знахарства гэта тое ж шарлатанства, якое спекулюе на недастатковасці сродкаў барацьбы з некаторымі захворваннямі, што цяжка паддаюцца лячэнню, такімі, напрыклад, як рак, сардэчна-сасудзістыя і інш.

Вера ж у магільныя прыёмы знахароў: «выцісканне», «адкідванне» хваробы, абнясенне хворага вугольчыкам, ужыванне «нагаворнай» вады, хлеба і г. д. бярэ пачатак ад таго даўняга часу, калі ў чалавека зарадзіліся першыя рэлігійныя ўяўленні. Не ўмеючы растлумачыць прычыну многіх з'яў прыроды, чалавек лічыў, што яны выклікаюцца духамі. Паводле яго ўяўлення, рад хвароб (інфекцыйныя, псіхічныя і г. д.) узніклі нібы ад усялення ў цела злых духаў, супраць якіх былі бяссільныя сродкі народнай медыцыны. У такіх выпадках хваробу спрабавалі выгнаць з арганізма з дапамогай крыкаў, спявання, агню, вады, выціскання.

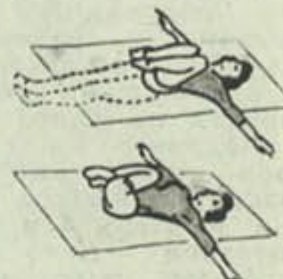
Адсутнасць кваліфікаванай медыцынскай дапамогі, цемра, беднасць, непісьменнасць былі прычынай пышнага росквіту знахарства аж да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Рэшткі гэтай коснасці быту, рэлігійнага дурману захаваліся да нашых дзён. І ў цяперашні час трапляюцца хворыя, што звяртаюцца да знахара, глядзячы на апошняга як на «лекара», лічачы, што некаторыя хваробы, як «рожа» — рожыстае запаленне скуры, «дзіцячая» — спазмафілія, «падучая» — эпілеп-

сія могуць быць вылечаны толькі знахарамі. Рад сумных прыкладаў сведчыць аб тым, наколькі памылковая такая думка. Так у вёсцы Агарэвічы Ляхавіцкага раёна Брэсцкай вобласці бацькі хворага на спазмафілію дзіцяці Мінеўскага Анатоля павезлі яго не ў бальніцу, а да знахаркі ў вёску Дзянісавічы. Знахарка тры дні шаптала над дзіцем, пакуль яго не памёрла. Падобны выпадак меў месца ў вёсцы Тульгавічы Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці, дзе знахар Гулевіч Андрэй у 1959 годзе лячыў ад спазмафіліі дзіця і залячыў яго на смерць. Знахары нярэдка пераконваюць хворых, што многія хваробы ад «урокаў» — «падзіву». Так, знахар Ц. Свірыд з вёскі Востраў Пухавіцкага раёна на працягу многіх год усе хваробы запар вызначаў як «уроки» і лячыў іх, абносіўшы хворага соллю. Толькі ў апошні час грамадскасць выкрыла гэтага прайдзісвета і праз народны суд спыніла яго дзейнасць.

На жаль, у некаторых месцах знахары па-ранейшаму арудуюць беспакарана. Так, у гарадскім пасёлку Заслаўль, на адлегласці ў 200 метраў ад раённай бальніцы, «актыўна працуе» знахарка Стэфановіч, недалёка ад Любані — Вашчыла Ганна, побач з буйнай участковай бальніцай у вёсцы Пяскі Бярозаўскага раёна Брэсцкай вобласці — Дайновіч Сцепаніда і г. д. Апошняя «прыварожвае» мужоў-уцекачоў і наадварот. Яна і дачка яе — заўзятыя п'яніцы. «Прыварожваючы» мужоў і жонак, яна чамусьці не здолела наладзіць сваімі «чарамі» сямейнае жыццё свайго сына, які п'янстваваў, як і маці, і разышоўся з жонкай. Гэтыя факты яшчэ раз гавораць нам пра тое, што неабходна павесці актыўнае наступленне на перажыткі знахарства, прапагандуючы медыцынскія веды і развенчваючы, выкрываючы метады і прыёмы лекавай магіі; прыцягваць да адказнасці знахароў-шарлатанаў, як паразітаў і дармаедаў, якія спекулююць здароўем людзей.

Л. МІНЬКО

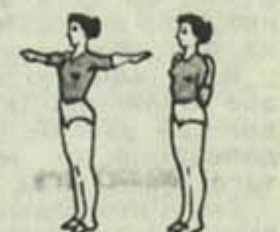
Для суставаў грудных і паяснічных пазванкоў.

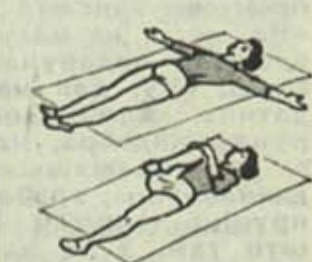
Для локцевых суставаў.

Для суставаў пляча.

Для тазасцягнавых суставаў.

Для тазасцегневых суставаў.

Для каленных суставаў.

Для галенастых суставаў.

ХВАРОБЫ СУСТАВАЎ

Усе захворванні суставаў можна падзяліць на дзве групы: рэўматычныя і нерэўматычныя. Прычынай рэўматычных захворванняў, таксама як і рэўматызму, з'яўляецца стрэптакакавая інфекцыя, гэта значыць ускладненні пасля ангіны, фарынгіту, танзіліту, шкарлатыны. Пры рэўматычным паражэнні суставаў — рэўматычным поліартрыце назіраецца востры боль у суставах, які рэзка ўзмацняецца, калі чалавек рухаецца або дакранаецца да балючых суставаў.

Вельмі хутка да боляў у суставах далучаюцца і запаленыя з'явы. Пачынаючы з 5—7 дня хваробы, калі з'явы вострага поліартрыту памяншаюцца, паяўляюцца прыкметы паражэння сэрца (рэўматычны міякардыт): болі ў вобласці сэрца, сэрцабіццё, перабоі, а таксама задышка, нават ва ўмовах захавання пасцельнага рэжыму. Граніцы сэрца расшыраюцца, тоны сэрца становяцца прыглушанымі.

Рэўматызм можа паражыць і лёгкія (рэўматычны пнеўманіі — плеўрыты), ныркі і органы стрававання, а таксама нервовую сістэму. Лячыцца неабходна па ўказанню ўрача, захоўваючы строгую дыету.

У дыеце абмяжоўваюць ужыванне кухоннай солі і вугляводаў (хлеб, цукар). Колькасць бялковай ежы павінна быць павялічана. Бялкі павышаюць стойкасць арганізма. Рэкамендуецца ўжыванне рыбы, тварагу, сыру і яек, як прадуктаў, якія змяшчаюць паўнацэнны бялок.

Вялікая і карысная роля ў лячэнні рэўматызму належыць фруктам і гародніне, якія змяшчаюць вітамін С і вітамін Р.

Што ж датычыць захворвання суставаў нерэўматычнага паходжання, то лячэнне іх галоўным чынам накіравана на барацьбу з асноўным захворваннем, якое выклікае паражэнне суставаў. Так, напрыклад, пры інфекцыйным поліартрыце ўзбуджальнікам

з'яўляецца хранічная інфекцыя, якая знаходзіцца ў міндалінах, зубах, вухах, прыдаткавых поласцах носа, жоўчым пузыры і г. д. Неабходна ўдаляць міндаліны, лячыць прыдаткавыя поласці і г. д., прымяняць антыбіётыкі. На курорт (Цхалтуба, Сочы, Пяцігорск, Еўпаторыя, Сакі) можна паехаць, калі востры перыяд хваробы прайшоў. З інфекцыйных артрытаў трэба вылучаць поліартрыт падагрычны. Гэта захворванне атрымліваецца з прычыны адкладання мочакіслых солей (уратаў) у тканках суставаў, з прычыны чаго ўзнікае запалены працэс. У месцах скаплення солей адбываецца разбурэнне коснага рэчыва, утвараюцца дэфекты касцей, тканкі. Пры вялікім адкладанні солей можа пачацца разбурэнне храсткаў і дэфармацыя суставаў. Улюбёным месцам адкладання солей з'яўляецца фалангавы сустаў вялікага пальца ступні і міжфалангавыя суставы касцей. Радзей бываюць паражэнні буйных суставаў. Востры прыступ падагры характэрны моцнымі болямі, апуханнем і пачырваненнем часцей за ўсё плоскафалангавага сустава нагі. Павышаецца тэмпература. Паяўляецца слабасць, бяссонніца з прычыны рэзкіх боляў. Востры прыступ падагры можа працягвацца 6—8 дзён і закончыцца без ускладненняў, але часцей за ўсё хвароба пераходзіць у хранічную форму і развіваецца карціна дэфармуючага артрыту. У мяккіх тканках паблізу паражонага сустава, а таксама на храстку вушной ракавіны паяўляюцца шчытныя круглыя велічыні з гарошыну скаплення мочакіслых солей. У крыві павышана наяўнасць мачавой кіслаты. РОЭ нармальнае або нязначна паскорана.

Лячэнне: захоўваць поўны спакой у час вострага прыступу, пабольш піць, рабіць 1—2 разы ў тыдзень галодныя разгрузачныя дні, прымаць гарманальныя прэпараты для памяншэння запаленых з'яў. У далей-

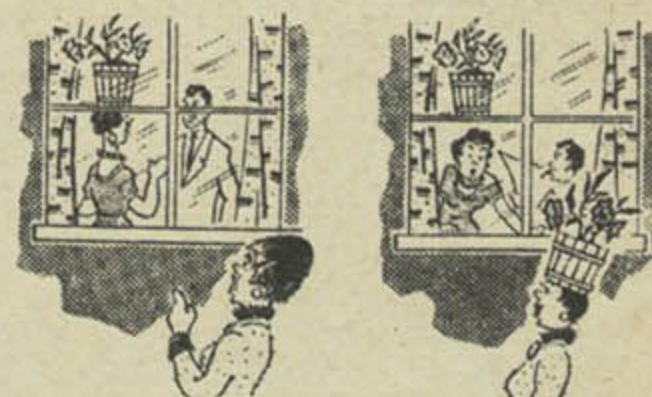
шым — падагрычная дыета. Забараняецца ўжыванне смажанай рыбы, смажанага мяса, печані, нырак, шчаўя, радыскі, фасолі, гароху. Дазваляецца піццё, малочна-раслінная ежа, варанае мяса або рыба (1—2 разы ў тыдзень). Прыём урадану па чайнай лыжцы на 1/2 шклянкі вады 3—4 разы ў дзень на працягу 30—40 дзён. Суставы ў перыяд абвастрэння загортаць у цёплае, змазваць болепатольнымі мазямі. Калі боль заціхне — серавадародныя, радонавыя або светлавые ванны, лячэбная фізкультура.

Многія жанчыны пры хваробе суставаў прымаюць лякарствы, захоўваюць дыету, прытрымліваюцца спакою, але не займаюцца гімнастыкай. А нават зусім здаровы сустаў ад бяздзеяння лёгка можа стаць нерухомым. Спакой адмоўна ўплывае на абмен рэчываў і садзейнічае адкладанню солей у суставах.

Жанчынам, якія пакутуюць ад хранічнага захворвання суставаў (вядома, папярэдне параіўшыся з урачом), мы рэкамендуем абавязкова лячыцца рухамі, нягледзячы на адчуванне болю.

Прыводзім найбольш простыя гімнастычныя практыкаванні. Іх трэба рабіць штодзённа 2—4 разы.

А. ІОФЕ, урач.

Так нараджаецца мода...
Ізажарт Э. Калядзкі.

На першай і чацвёртай старонках вкладки — каляровыя фота Тамары Ананьінай.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 04603.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 2/1-64 г. Друку арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара—3-17-51, адказн. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звезда». Мінск. Цана 18 кап. Дадатак—выкрайка. Тыраж 188308.

Зак. 639.

74995

3H/794555(050)

0000000 1992968

